कलिकाल सर्वज्ञ आचार्य शिरोमणि
श्री हेमचन्द्र सूरि विरचितम्

हैमानुशासनत्रिकम्

- सिद्धहैमशब्दानुशासनसूत्राणि
- लिङ्गानुशासनम्
- काव्यानुशासनसूत्राणि
- न्यायसंग्रहसूत्राणि

प्रेरका :
अध्यात्मयोगिनः पूज्यपादाचार्यदेव श्रीमद्
विजय कलापूर्णसूरीश्वराः

कलिकाल सर्वज्ञ आचार्य शिरोमणि
श्री हेमचन्द्रसूरीश्वरेभ्यो नमः

हैमानुशासनत्रिकम्

- सिद्धहैमशब्दानुशासनसूत्राणि
- लिङ्गानुशासनम्
- काव्यानुशासनसूत्राणि
- न्यायसंग्रहसूत्राणि

संपादकः
अध्यात्मयोगिनां पूज्यपादाचार्यदेव श्रीमद्
विजय कलापूर्णसूरीश्वराणां
विनेयः मुनिः पूर्णचन्द्रविजयः

☐ [redacted]વીર તત્વજ્ઞાન
પ્રચારક મંડલ, અંજાર-કચ્છ

☐ પ્રથમ સંસ્કરણ/પ્રત ૧૦૦૦

☐ મૂલ્ય : આઠ રૂપિઆ

પુસ્તક પ્રાપ્તિ સ્થાન :

☐ મહાવીર તત્વજ્ઞાન પ્રચારક
મંડલ શ્રીવાસુપૂજ્ય સ્વામિ
જૈન તપાગચ્છ દેરાસર
પો. અંજાર,
જી. કચ્છ-ગુજરાત

☐ સરસ્વતી પુસ્તક ભંડાર
હાથીખાના, રતનપોળ
અમદાવાદ-૧

☐ મુદ્રક :
...નુભાઈ મોહનલાલ શાહ
...૨૨૯, હીંમતવર્...
...ડકી મંગળ પારેખનો ખાંચો,
...પુર. અમદાવાદ-૧

પુસ્તક પ્રકાશનમાં
આર્થિક સહયોગ દાતા—

☐ ધનજીભાઈ ભચુભાઈ–
હરસી સાવલા મનફરા
(કચ્છ)

☐ વાલજીભાઈ સામત નીસર
આધોઈ–કચ્છ

☐ ખેતશીભાઈ મેઘજીભાઈ
ચરલા આધોઈ–કચ્છ

☐ હીરજીભાઈ પ્રેમજીભાઈ
વધાણ આધોઈ–કચ્છ

પ્રગટ પ્રભાવિ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્વામિને નમઃ ।
જીત–હીર–કનક–દેવેન્દ્ર–કંચન–કલાપૂર્ણસૂરિગુરુભ્યો નમઃ ॥

किञ्चित्

ગુજરાતના ગૌરવમય ઈતિહાસમાં એ સુવર્ણસમય હતો કે જ્યારે ગુર્જર નરેશ મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહના આગ્રહથી પરમાર્હત મહારાજા કુમારપાલ પ્રતિબોધક સરસ્વતીપુત્ર કલિકાલ સર્વજ્ઞ જૈનાચાર્ય શ્રી હેમચન્દ્ર સૂરીશ્વરજીએ વ્યાકરણના પાંચ અંગો : (૧) સૂત્રપાઠ, (૨) ઊણાદિવૃત્તિ, (૩) લિંગાનુશાસન, (૪) ધાતુ પારાયણ અને (૫) ગણપાઠ તેમજ લઘુવૃત્તિ, 'તત્ત્વપ્રકાશિકા' નામની બૃહદ્‌વૃત્તિ અને 'શબ્દ મહાર્ણવ' ન્યાસ સાથે **શ્રી સિદ્ધ-હેમચન્દ્રશબ્દાનુશાસન**' નામે અદ્‌ભુત શાસ્ત્રની ૧ લાખ ૨૫ હજાર શ્લોક પ્રમાણ રચના એકલે હાથે કરી. વિ.સં. ૧૧૯૫ના આરંભમાં આ ગ્રન્થ સાંગોપાંગ પૂર્ણ થયો, ત્યારે આ વ્યાકરણ બધા વિદ્વાનોને આદરપાત્ર બન્યું. ગુર્જરપતિ સિદ્ધરાજ જયસિંહે સ્વયં સમારોહ પૂર્વક હાથી ઉપર મૂકી, પોતાના મહેલમાં પધરાવી તેની ભક્તિ-પૂર્વક પૂજા કરી હતી અને ૩૦૦ કુશળ લહિયાઓ પાસે ત્રણ વર્ષ સુધી તેની નકલો કરાવી અંગ, બંગ, કલિંગ, માલવા આદિ ૩૨ દેશોમાં પ્રચાર કરવા માટે આ વ્યાકરણની નકલો મોકલી હતી. તે વખતે આ વ્યાકરણની લોકપ્રિયતા અને અધ્યયનનો પ્રચાર અતિ વિસ્તૃત રીતે

થયેલ હતો. પણ શ્રી હેમચન્દ્રસૂરિજીના સ્વર્ગગમન સં. ૧૨૨૯ (૮૪ વર્ષની વયે) તથા મહારાજા કુમારપાલ પછી અજયપાલના જૈનદ્વેષિપણાથી આ વ્યાકરણના જૈનેતર વિદ્વાનો વધુ ન થયા. જૈન સાધુઓમાં તો આનો પ્રચાર સવિશેષપણે રહ્યો જ. થોડા વર્ષો પહેલા અધ્યાપકોનો અભાવ તથા સાધુઓની પરિમિત સંખ્યાના કારણે આનું અધ્યયન ઘણું ઘટી ગયું. જેથી જૈન સમાજ આ વ્યાકરણના લાભથી ઘણા વર્ષો સુધી વંચિત રહ્યું.

વર્તમાનમાં છેલ્લા કેટલાક વર્ષોથી આ વ્યાકરણનો પ્રચાર પ્રસાર પુનઃ વેગવંત બન્યો છે. અનેક શ્રમણ–શ્રમણીઓ, મુમુક્ષુ આત્માઓ, જૈન–જૈનેતર વિદ્વાનો પણ આ વ્યાકરણના અધ્યયનમાં અનેરો રસ દાખવતા થયા છે. અનેક યુરોપીય વિદ્વાનોએ પણ સિદ્ધ હૈમ વ્યાકરણનું ઉંડું અવગાહન કરી તે તે દેશોથી પ્રકાશિત કર્યું છે.

સામાન્ય બુદ્ધિવાળાને સંપૂર્ણ વ્યાકરણ કંઠસ્થ કરવું તે કઠિન કાર્ય છે. પરંતુ તેઓ સૂત્રમાત્ર કંઠસ્થ કરી સરલતાથી વ્યાકરણના અધ્યયનમાં આગળ વધી શકે છે. તે રીતે વર્તમાનમાં સૂત્રો યાદ કરવાનો પ્રચાર પણ ઠીક પ્રમાણમાં છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં સિદ્ધ હૈમ વ્યાકરણના સૂત્રો સાથે લિંગાનુશાસન, કાવ્યાનુશાસન તથા ન્યાય સંગ્રહના સૂત્રો પણ આપવામાં આવેલ છે, જે અધ્યેતાઓને વિશેષ સહાયક રુપ બની શકશે. એવી શ્રદ્ધા અસ્થાને નહિ ગણાય.

પૂજ્યપાદ કચ્છ–વાગડ દેશોદ્ધારક સંયમમૂર્તિ આચાર્ય દેવશ્રીમદ્ વિજય કનકસૂરીશ્વરજી મ. સા. ના પ્રશિષ્યરત્ન અધ્યાત્મયોગી શાસનપ્રભાવક પ. પૂ. ગુરુદેવ આચાર્યદેવ-શ્રીમદ્ **વિજય કલાપૂર્ણસૂરીશ્વરજી** મ.સા. ના શુભ આશીર્વાદથી તથા પ. પૂ. વિદ્વદ્વર્ય મુનિરાજ શ્રી **જંબૂ-વિજયજી મ.સા.**ની મંગલ પ્રેરણાથી પ્રસ્તુત પુસ્તકનું પ્રકાશન-સંપાદન કાર્ય શક્ય બન્યું છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તક વિષે મુનિશ્રી મુનિચન્દ્રવિજયજીએ પણ સુંદર સહકાર આપેલ છે.

પ્રકાશક શ્રી મહાવીર તત્ત્વજ્ઞાન પ્રચારક મંડલ, અંજાર કચ્છ તથા આ પુસ્તકના આર્થિક સહયોગ કરનારા વ્ય-ક્તિઓ વિશેષ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

પુસ્તક પ્રિન્ટિંગ કાર્યમાં પાટણવાલા હાલ અમદાવાદ નિવાસી સુશ્રાદ્ધ ચીનુભાઇ મોહનલાલ શાહે અધિક જહેમત ઉઠાવેલ છે.

પ્રાન્તે, મેડતારોડ સ્થિત ફલવૃદ્ધિ પાર્શ્વનાથ જિને-શ્વરદેવનું આ ગ્રન્થ પુષ્પવડે અર્ચન કરું છું.

શ્રી ફલવૃદ્ધિ પાર્શ્વનાથ તીર્થ
મેડતા રોડ-જી. નાગોર(રાજ.)
શ્રી પાર્શ્વજિન જન્મકલ્યાણક
પોષ દશમી, વિ. સં. ૨૦૪૨
તા. ૬-૧-૧૯૮૬

અધ્યાત્મયોગી પૂજ્યપાદ
આચાર્ય વર્ય શ્રીમદ્ વિજય
કલાપૂર્ણસૂરીશ્વર
ચરણ રેણુ
મુનિ પૂર્ણચન્દ્ર વિજય

प्रकट प्रभावि श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथाय नमः ।
श्री जीत–हीर–कनक–देवेन्द्र–कंचन– कलापूर्णसूरिगुरुभ्यो नमः ॥

किञ्चित्

गूर्जरदेशीये गौरवपूर्णे इतिहासे स सुवर्णसमयोऽभूत् यदा महाराजश्री सिद्धराजजयसिंहाग्रहात् परमार्हत–कुमारपाल–भूपालप्रतिबोधक–सरस्वतीपुत्र–कलिकालसर्वज्ञ–जैनाचार्य श्री–हेमचन्द्रसूरीश्वराः (१) सूत्रपाठ (२) उणादिवृत्ति (३) लिङ्गा–नुशान (४) धातुपारायण (५) गणपाठ, लघुवृत्ति, तत्त्वप्रका–शिकाभिधा बृहद्वृत्ति, 'शब्दमहार्णव' न्यास–इति व्याकरण–पञ्चाङ्गसहितं सपादलक्षश्लोकप्रमितं श्रीसिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासना–ख्यं अद्भुतशास्त्रं स्वयं विरचयामासुः । वि. सं. ११९५ प्रारम्भे अयं ग्रन्थः साङ्गोपाङ्गः परिपूर्णः जातः सर्वविदुषां च आदरपात्रोऽजनि । स्वयं गूर्जराधिपतिसिद्धराजजयसिंहः महासमारोहपुरस्सरं एनं ग्रन्थं गजवरोपरि संस्थाप्य निज–प्रासादे च समानीय भक्त्या सत्कृतवान्, कुशललेखकैश्च तस्य त्रीणि वर्षाणि यावत् अनेकप्रतीः कारितवान्, अङ्ग–बङ्ग–कलिङ्गमालवादि ३२ देशेषु च प्रचारार्थं ताः प्रतीः प्रेषितवान् । तस्मिन् काले अस्य व्याकरणस्य अध्ययनप्रचार–द्वारा अतिविस्तृता लोकप्रियता सञ्जाताऽभवत् । किन्तु श्रीहेम–चन्द्रसूरीश्वराणां कुमारपालभूपतेश्च (वि. सं १२२९–३०) स्वर्गगमनानन्तरं जैनद्वेषिणः अजयपालनृपस्य जैनविरुद्धकार्य–कारिस्वभावत्वात् अस्य व्याकरणस्य अध्येतारः जैनेतराः विरला एव अभूवन् । जैनसाधुषु तु एतदध्ययनप्रचारः पुष्क–

लोऽभूदेव । ५० वर्षपूर्वं अध्यापकानामभावात् जैनसाधूनां च परिमितसङ्ख्यात्वात् एतदध्ययनं मन्दतमं सञ्जातम् । अतः श्रीजैनसङ्घः एतद् व्याकरणलाभात् बहूनि वर्षाणि यावत् दूरीभूत एवाऽऽसीत् ।

वर्तमानकाले पाश्चात्यकतिपयवर्षेषु एतद्व्याकरणाध्ययनप्रचारः पुनः वेगवानजनि । अनेकश्रमण-श्रमण्यः, दीक्षार्थिनः, जैन-जैनेतरविद्वांसश्च अस्य व्याकरणस्य अध्ययने रसिकाः सञ्जाताः सन्ति । अनेक युरोपीयविद्वद्भिरपि गहनावगाहनं कृत्वा तत्तद्देशतः अयं ग्रन्थः प्रकाशितोऽस्ति ।

साधारणधीजुषां सम्पूर्णव्याकरणकण्ठस्थीकरणं किल कठिनतरम् । किन्तु ते तत् सूत्रमात्रं कण्ठस्थीकृत्य सरलतया व्याकरणज्ञानसम्पादने प्रभविष्णवो भवन्ति । ततोऽधुना सूत्रमात्रकण्ठस्थीकरणस्यापि प्रभूतः प्रचारः वर्तते ।

प्रस्तुतपुस्तके सिद्धहैमव्याकरणसूत्रानन्तरं लिङ्गानुशासन- काव्यानुशासन-न्यायसङ्ग्रहसूत्राणि चापि प्रदत्तानि सन्ति, यानि अध्येतॄणां विशेषसहायकानि भविष्यन्तीति श्रद्धा नाऽस्थाने ।

पूज्यपाद-कच्छवागडदेशोद्धारक-संयममूर्ति-आचार्यदेवश्रीमद् विजयकनकसूरीश्वराणां प्रशिष्यवर्याऽध्यात्मयोगिनां परम-शासनप्रभावकाणां पूज्यगुरुदेवाचार्यश्रीमद् विजय कलापूर्णसूरीश्वराणां शुभाशीर्वादात् परमपूज्य-विद्वद्वर्य-मुनिराजश्री जम्बूविजयानां च मङ्गल प्रेरणातः अस्य पुस्तकस्य सम्पादनं सुशकं सञ्जातमस्ति ।

एतत्कार्ये मुनिश्री मुनिचन्द्रविजयेनापि पर्याप्तः सहयोगः प्रदत्तोऽस्ति ।

एतत्प्रकाशकं अंजारकच्छस्थं श्रीमहावीर तत्त्वज्ञान प्रचारकमण्डलं अनुमोदनोचितमस्ति, तथाऽऽर्थिकसहयोगकारिणोऽपि धन्यवादार्हाः सन्ति ।

पुस्तक मुद्रणकार्ये पत्तनवास्तव्य-संप्रति अहमदावाद निवासी सुश्राद्धश्री चीनुभाई मोहनलाल शाह इत्यनेन भृशं प्रयासो विहितोऽस्ति ।

प्रान्ते मेडतारोडस्थित फलवृद्धि पार्श्वनाथजिनं महयामि एतेन ग्रन्थपुष्पेण इति आवेदयति—

श्रीफलवृद्धि पार्श्वनाथ तीर्थम्
मेडतारोड, जी. नागोर (राज)
श्रीपार्श्वजिनजन्मदिनम्
(पोष कृ. १०) वि.सं. २०४२
दि. ६-१-१९८६

अध्यात्मयोगिनां पूज्यपादानां
आचार्यवर्याणां श्रीमद् विजय
कलापूर्ण सूरीश्वराणां चरणरेणुः
मुनिः पूर्णचन्द्र विजयः

॥ अर्हम् ॥

॥ श्री शङ्खेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

॥ श्री महावीरस्वामिने नमः ॥

॥ श्री गौतमस्वामिने नमः ॥

कलिकालसर्वज्ञाचार्यप्रवरश्रीहेमचन्द्रसूरिप्रणीतं

सिद्धहेमशब्दानुशासनम्

प्रथमोऽध्यायः

(१) अर्हँ

(२) सिद्धिः स्याद्वादात्

(३) लोकात्

(४) औदन्ताः स्वराः

(५) एक-द्वि-त्रिमात्रा ह्रस्व-दीर्घ-प्लुताः

(६) अनवर्णा नामी

(७) लृदन्ताः समानाः

(८) ए-ऐ-ओ-औ सन्ध्यक्षरम्

(९) अं-अः अनुस्वार-विसर्गौ

(१०) कादिर्व्यञ्जनम्

(११) अपञ्चमान्तस्थो धुट्

(१२) पञ्चको वर्गः

(१३) आद्य-द्वितीय-श-ष-सा अघोषाः

(१४) अन्यो घोषवान्

(१५) य-र-ल-वा अन्तस्थाः

(१६) अं-अः-ᳵक-ᳶप-श-ष-साः शिट्

(१७) तुल्यस्थानाऽऽस्यप्रयत्नः स्वः

(१८) स्यौ-जसमौ-शस्-टा-

भ्याम्-भिस्-ङे-भ्याम्-भ्यस्-ङसि-भ्याम्-भ्यस्-ङसोसाम्-ङ्योस्-सुपां त्रयी त्रयी प्रथमाऽऽदिः

(१९) स्त्यादिर्विभक्तिः

(२०) तदन्तं पदम्

(२१) नाम सिदय्व्यञ्जने

(२२) नं क्ये

(२३) न स्तं मत्वर्थे

(२४) मनुर्नभोऽङ्गिरो वति

(२५) वृत्त्यन्तोऽसषे

(२६) सविशेषणमाख्यातं वाक्यम्

(२७) अधातु-विभक्ति-वाक्यमर्थवन्नाम

(२८) शिघुट्

(२९) पुं-स्त्रियोः स्यमौ-जस्

(३०) स्वरादयोऽव्ययम्

(३१) चाऽऽदयोऽसत्त्वे

(३२) अधण्तस्वाद्या शसः

(३३) विभक्ति-थमन्त-तसाद्याभाः

(३४) वत्-तस्याम्

(३५) क्त्वा-तुमम्

(३६) गतिः

(३७) अप्रयोगीत्

(३८) अनन्तः पञ्चम्याः प्रत्ययः

(३९) डत्यतु संख्यावत्

(४०) बहु-गणं भेदे

(४१) क-समासेऽध्यर्द्धः

(४२) अर्द्धपूर्वपदः पूरणः

[द्वितीयः पादः]

(१) समानानां तेन दीर्घः
(२) ऋलृति ह्रस्वो वा
(३) लृत ऋलृ ऋलृभ्यां वा
(४) ऋतो वा, तौ च
(५) ऋस्तयोः
(६) अवर्णस्येवर्णादिनैदोदरल्
(७) ऋणे प्र-दशार्ण-वसन कम्बल-वत्सर-वत्सतर-स्याऽऽर्
(८) ऋते तृतीयासमासे
(९) ऋत्यारुपसर्गस्य
(१०) नाम्नि वा
(११) लृत्याल् वा
(१२) ऐदौत् सन्ध्यक्षरैः
(१३) ऊटा
(१४) प्रस्यैषैष्योढोढ्यूहे स्वरेण
(१५) स्वैर-स्वैर्यक्षौहिण्याम्
(१६) अनियोगे लुगेवे
(१७) वौष्ठौतौ समासे
(१८) ओमाङि
(१९) उपसर्गस्यानिणेधेदोति
(२०) वा नाम्नि
(२१) इवर्णादेरस्वे स्वरे य-व-र-लम्
(२२) ह्रस्वोऽपदे वा
(२३) एदैतोऽयाय्
(२४) ओदौतोऽवाव्
(२५) य्यक्ये
(२६) ऋतो रस्तद्धिते
(२७) एदोतः पदान्तेऽस्य लुक्
(२८) गोर्नाम्न्यवोऽक्षे
(२९) स्वरे वाऽनक्षे
(३०) इन्द्रे
(३१) वाऽत्यसन्धिः
(३२) प्लुतोऽनितौ
(३३) इ३ वा

(३४) ईदूदेद्द्विवचनम्
(३५) अदोमु-मी
(३६) चादिः स्वरोऽनाङ्
(३७) ओदन्तः
(३८) सौ नवेतौ
(३९) ऊँ चोञ्
(४०) अञ्वर्गात् स्वरे वोऽसन्
(४१) अ-इ-उ-वर्णस्यान्तेऽनुनासिकोऽनीदादेः

[तृतीयः पादः]

(१) तृतीयस्य पञ्चमे
(२) प्रत्यये च
(३) ततो हश्चतुर्थः
(४) प्रथमादधुटि शश्छः
(५) रः कख-पफयोः ≍क-)(पौ
(६) श-ष-से श-ष-सं वा
(७) च-ट-ते सद्वितीये
(८) नोऽप्रशानोऽनुस्वाराऽनुनासिकौ च पूर्वस्याऽधुट्परे
(९) पुमोऽशिट्यघोषेऽख्यागि रः
(१०) नृनः पेषु वा
(११) द्विः कानः कानि सः
(१२) स्सटि समः
(१३) लुक्
(१४) तौ मु-मौ व्यञ्जने स्वौ
(१५) म-न-य-व-लपरे हे
(१६) सम्राट्
(१७) ङ्-णोः क-टावन्तौ शिटि नवा
(१८) ङ्नः सः त्सोऽश्चः
(१९) नः शिः ञ्च्
(२०) अतोऽति रोरुः
(२१) घोषवति

(२२) अवर्ण-भो-भगो-ऽघोर्लुगसन्धिः

(२३) व्योः

(२४) स्वरे वा

(२५) अस्पष्टाववर्णात्त्वनुञि वा

(२६) रोर्यः

(२७) ह्रस्वान्ङ-ण-नो द्वे

(२८) अनाङ्-माङो दीर्घाद् वा च्छः

(२९) प्लुताद् वा

(३०) स्वरेभ्यः

(३१) हर्दिर्ह-स्वरस्याऽनु नवा

(३२) अदीर्घाद् विरामैक-व्यञ्जने

(३३) अञ्वर्गस्यान्तस्थातः

(३४) ततोऽस्याः

(३५) शिटः प्रथम-द्वितीयस्य

(३६) ततः शिटः

(३७) न रात् स्वरे

(३८) पुत्रस्याऽऽदिन्-पुत्रादिन्याक्रोशे

(३९) म्नां धुड्वर्गेऽन्त्योऽपदान्ते

(४०) शिड्ढेऽनुस्वारः

(४१) रो रे लुग् दीर्घश्चाऽदिदुतः

(४२) ढस्तड्ढे

(४३) सहि-वहेरोच्चाऽवर्णस्य

(४४) उदः स्था-स्तम्भः सः

(४५) तदः सेः स्वरे पादार्था

(४६) एतदश्च व्यञ्जनेऽनग्-नञ्समासे

(४७) व्यञ्जनात् पञ्चमाऽन्तस्थायाः सरूपे वा

(४८) धुटो धुटि स्वे वा

(४९) तृतीयस्तृतीय-चतुर्थे

(५०) अघोषे प्रथमोऽशिटः

(५१) विरामे वा

(५२) न सन्धिः

(५३) रः पदान्ते विसर्गस्तयोः

(५४) ख्याति

(५५) शिट्यघोषात्

(५६) व्यत्यये लुग् वा

(५७) अरोः सुपि रः

(५८) वाऽहर्पत्यादयः

(५९) शिट्याद्यस्य द्वितीयो वा

(६०) तवर्गस्य श्चवर्ग-ष्टवर्गाभ्यां योगे च-टवर्गौ

(६१) सस्य श-षौ

(६२) न शात्

(६३) पदान्ताट्टवर्गादनाम्-नगरी-नवतेः

(६४) षि तवर्गस्य

(६५) लि लौ

[चतुर्थः पादः]

(१) अत आः स्यादौ जस्भ्याम्-ये

(२) भिस ऐस्

(३) इदमदसोऽक्येव

(४) एद् बहुस्भोसि

(५) टा-ङसोरिन-स्यौ

(६) ङे-ङस्योर्याऽऽतौ

(७) सर्वादेः स्मै-स्मातौ

(८) ङेः स्मिन्

(९) जस इः

(१०) नेमा-ऽर्द्ध-प्रथम-चरमतया-ऽया-ऽल्प-कति-पयस्य वा

(११) द्वन्द्वे वा

(१२) न सर्वादिः

(१३) तृतीयान्तात् पूर्वा-ऽवरं योगे

(१४) तीयं ङित्कार्ये वा

(१५) अवर्णस्याऽऽमः साम्

(१६) नवभ्यः पूर्वेभ्य इ-स्मात्-स्मिन् वा

(१७) आपो ङितां यै-यास्-यास्-याम्

(१८) सर्वादेर्डस्पूर्वाः

(१९) टौस्येत्

(२०) औता
(२१) इदुतोऽस्त्रेरीदूत्
(२२) जस्येदोत्
(२३) ङित्यदिति
(२४) टः पुंसि ना
(२५) ङिडौं
(२६) केवलसखिपतेरौः
(२७) न ना ङिदेत्
(२८) स्त्रिया ङितां वा दै-दास्-दास्-दाम्
(२९) स्त्रीदूतः
(३०) वेयुवोऽस्त्रियाः
(३१) आमो नाम् वा
(३२) ह्रस्वाऽऽपश्च
(३३) संख्यानां र्ष्णाम्
(३४) त्रेस्त्रयः
(३५) एदोद्भ्यां ङसि-ङसो रः
(३६) खि-ति-खी-तीय उर्
(३७) ऋतो डुर्
(३८) तृ-स्वसृ-नप्तृ-नेष्टृ-त्वष्टृ-क्षत्तृ-होतृ-पोतृ-प्रशास्त्रो घुट्यार्
(३९) अड्डौं च
(४०) मातुर्मातः पुत्रेऽर्हे सिनाऽऽमन्त्र्ये
(४१) ह्रस्वस्य गुणः
(४२) एदापः
(४३) नित्यदिद्-द्विस्वराऽम्बार्थस्य ह्रस्वः
(४४) अदेतः स्यमोर्लुक्
(४५) दीर्घङ्याब्-व्यञ्जनात् सेः
(४६) समानादमोऽतः
(४७) दीर्घो नाम्यतिसृ-चतसृ-ष्रः
(४८) नुर्वा
(४९) शसोऽता सश्च नः पुंसि
(५०) संख्या-साय-वेरहस्याऽहन् ङौ वा
(५१) निय आम्
(५२) वाष्टन आः स्यादौ
(५३) अष्ट और्जस्-शसोः
(५४) डति-ष्णः संख्याया लुप्

(५५) नपुंसकस्य शिः
(५६) औरीः
(५७) अतः स्यमोऽम्
(५८) पञ्चतोऽन्यादेरने-
कतरस्य दः
(५९) अनतो लुप
(६०) जरसो वा
(६१) नामिनो लुग वा
(६२) वाऽन्यतः पुमांष्टादौ
स्वरे
(६३) दध्यस्थिसक्थ्यक्ष्णो-
ऽन्तस्याऽन्
(६४) अनाम्स्वरे नोऽन्तः
(६५) स्वराच्छौ
(६६) धुटां प्राक्
(६७) र्लो वा
(६८) घुटि
(६९) अचः
(७०) ऋदुदितः
(७१) युञ्जोऽसमासे
(७२) अनडुहः सौ
(७३) पुंसोः पुमन्स्
(७४) ओत औः
(७५) आ अम् शसोऽता
(७६) पथिन्-मथिन्-ऋभुक्षः सौ
(७७) एः
(७८) थोन्थ्
(७९) इन् ङीस्वरे लुक्
(८०) वोशनसो नश्चामन्त्र्ये सौ
(८१) उतोऽनडुच्चतुरो वः
(८२) वा शेषे
(८३) सख्युरितोऽशावैत्
(८४) ऋदुशनस्-पुरुदंशोऽ-
नेहसश्च सेर्डाः
(८५) नि दीर्घः
(८६) न्स्महतोः
(८७) इन्-हन्-पूषाऽर्यम्णः
शिस्योः
(८८) अपः
(८९) नि वा
(९०) अभ्वादेरत्वसः सौ
(९१) क्रुशस्तुनस्तृच् पुंसि
(९२) टादौ स्वरे वा
(९३) स्त्रियाम्

अथ द्वितीयाध्यायः

[प्रथमः पादः]

(१) त्रि-चतुरस्तिसृ-चतसृ स्यादौ
(२) ऋतो रः स्वरेऽनि
(३) जराया जरस् वा
(४) अपोऽद्भे
(५) आ रायो व्यञ्जने
(६) युष्मदस्मदोः
(७) टाङ्योसि यः
(८) शेषे लुक्
(९) मोर्वा
(१०) मन्तस्य युवाऽऽवौ द्वयोः
(११) त्व-मौ प्रत्ययोत्तरपदे चैकस्मिन्
(१२) त्वमहं सिना प्राक् चाऽकः
(१३) यूयं वयं जसा
(१४) तुभ्यं मह्यं ङया
(१५) तव मम ङसा
(१६) अमौ मः
(१७) शसो नः
(१८) अभ्यम् भ्यसः
(१९) ङसेश्चाऽद्
(२०) आम आकम्
(२१) पदाद् युग्विभक्त्यैकवाक्ये वस्-नसौ बहुत्वे
(२२) द्वित्वे वाम्-नौ
(२३) ङे-ङसा ते मे
(२४) अमा त्वा मा
(२५) असदिवाऽऽमन्त्र्यं पूर्वम्
(२६) जस्विशेष्यं वाऽऽमन्त्र्ये
(२७) नान्यत्

(२८) पादाद्योः
(२९) चाऽह-ह-वैवयोगे
(३०) दृश्यर्थैश्चिन्तायाम्
(३१) नित्यमन्वादेशे
(३२) सपूर्वात् प्रथमान्ताद् वा
(३३) त्यदामेनदेतदो द्वितीया-टौस्यवृत्त्यन्ते
(३४) इदमः
(३५) अद् व्यञ्जने
(३६) अनक्
(३७) टौस्यनः
(३८) अयमियम् पुंस्त्रियोः सौ
(३९) दो मः स्यादौ
(४०) किमः कस्तसादौ च
(४१) आद्वेरः
(४२) तः सौ सः
(४३) अदसो दः सेस्तु डौ
(४४) असुको वाऽकि
(४५) मोऽवर्णस्य
(४६) वाऽद्रौ
(४७) मादुवर्णोऽनु
(४८) प्रागिनात्
(४९) बहुष्वेरीः
(५०) धातोरिवर्णोवर्णस्येयुव् स्वरे प्रत्यये
(५१) इणः
(५२) संयोगात्
(५३) भ्रू-श्नोः
(५४) स्त्रियाः
(५५) वाऽम् जसि
(५६) योऽनेकस्वरस्य
(५७) स्यादौ वः
(५८) क्विब्वृत्तेरसुधियस्तौ
(५९) दृन्-पुन-र्वर्षा-कारैर्भुवः
(६०) ण-षमसत्परे स्यादिविधौ च
(६१) क्तादेशोऽषि
(६२) ष-ढोः कस्सि
(६३) भ्वादेर्नामिनो दीर्घो र्वोर्व्यञ्जने
(६४) पदान्ते

(६५) न यि तद्धिते
(६६) कुरुच्छुरः
(६७) मो नो म्वोश्च
(६८) स्रंसु-ध्वंसु-क्वस्सनडुहो दः
(६९) ऋत्विज्-दिश्-दृश्-स्पृश्-स्रज्-दधृषुष्णिहो गः
(७०) नशो वा
(७१) युजञ्च-क्रुञ्चो नो ङः
(७२) सो रुः
(७३) सजुषः
(७४) अह्नः
(७५) रो लुप्यरि
(७६) धुटस्तृतीयः
(७७) ग-ड-द-बादेश्चतुर्थान्तस्यैकस्वरस्याऽऽदेश्चतुर्थः स्ध्वोश्च प्रत्यये
(७८) धागस्त-थोश्च
(७९) अधश्चतुर्थात् तथोर्धः
(८०) नाम्यन्तात् परोक्षाद्यतन्याशिषो धो ढः
(८१) हान्तस्थाञ्जीड्भ्यां वा
(८२) हो धुट्-पदान्ते
(८३) भ्वादेर्दादेर्घः
(८४) मुह-द्रुह-स्नुह-स्निहो वा
(८५) नहाहोर्ध-तौ
(८६) च-जः क-गम्
(८७) यज-सृज-मृज-राज-भ्राज-भ्रस्ज-व्रस्च-परिव्राजः शः षः
(८८) संयोगस्यादौ स्कोर्लुक्
(८९) पदस्य
(९०) रात् सः
(९१) नाम्नो नोऽनह्नः
(९२) नाऽऽमन्त्र्ये
(९३) क्लीबे वा
(९४) मावर्णान्तोपान्तापञ्चमवर्गान्मतोर्मो वः

(९५) नाम्नि

(९६) चर्मण्वत्यष्ठीवच्चक्रीवत्-कक्षीवद्-रुमण्वत्

(९७) उदन्वानब्धौ च

(९८) राजन्वान् सुराज्ञि

(९९) नोर्म्यादिभ्यः

(१००) मास-निशाऽऽसनस्य शसादौ लुग्वा

(१०१) दन्तपादनासिकाहृदयासृग्यूषोदकदोर्यकृच्छकृतो दत्पन्नस्हृदसन्यूषन्नुदन्दोषन्यकञ्छकन् वा

(१०२) य-स्वरे पादः पद णिक्य-घुटि

(१०३) उदच उदीच्

(१०४) अच्च प्राग दीर्घश्च

(१०५) क्वसुष्मतौ च

(१०६) श्वन्-युवन्-मघोनो ङीस्याद्यघुटस्वरे व उः

(१०७) लुगाऽऽतोऽनापः

(१०८) अनोऽस्य

(१०९) ईङौ वा

(११०) षादि-हन्-धृतराज्ञोऽणि

(१११) न व-मन्तसंयोगात्

(११२) हनो ह्नो घ्नः

(११३) लुगस्यादेत्यपदे

(११४) डित्यन्त्यस्वरादेः

(११५) अवर्णादश्नोऽन्तो वाऽतुरीङ्योः

(११६) श्य-शवः

(११७) दिव औः सौ

(११८) उः पदान्तेऽनूत्

[द्वितीयः पादः]

(१) क्रियाहेतुः कारकम्

(२) स्वतन्त्रः कर्त्ता

(३) कर्तुर्व्याप्यं कर्म

(४) वाऽकर्मणामणिक्कर्त्ता णौ

(५) गति-बोधा-ऽऽहारार्थ शब्दकर्म-नित्याऽकर्म णामनी-खाद्यदि-ह्वा-शब्दाय-क्रन्दाम्

(६) भक्षेर्हिंसायाम्

(७) वहेः प्रवेयः

(८) हृ-क्रोर्नवा

(९) दृश्यभिवदोरात्मने

(१०) नाथः

(११) स्मृत्यर्थ-दयेशः

(१२) कृगः प्रतियत्ने

(१३) रुजाऽर्थस्याऽज्वरि-सन्तापेर्भावे कर्त्तरि

(१४) जास-नाट-क्राथ-पिषो हिंसायाम्

(१५) नि-प्रेभ्यो घ्नः

(१६) विनिमेय-द्यूतपणं पण-व्यवह्रोः

(१७) उपसर्गाद्दिवः

(१८) न

(१९) करणं च

(२०) अधेः शीङ्-स्था-ऽऽस आधारः

(२१) उपान्वध्याङ्वसः

(२२) वाऽभिनिविशः

(२३) कालाध्व-भाव-देशं वाऽकर्म चाऽकर्मणाम्

(२४) साधकतमं करणम्

(२५) कर्माभिप्रेयः संप्र-दानम्

(२६) स्पृहेर्व्याप्यं वा

(२७) क्रुद् द्रुहेर्ष्या-ऽसूया-र्थैर्यं प्रति कोपः

(२८) नोपसर्गात् क्रुद्-द्रुहा
(२९) अपायेऽवधिरपादानम्
(३०) क्रियाऽऽश्रयस्याऽऽधारोऽधिकरणम्
(३१) नाम्नः प्रथमैक-द्वि-बहौ
(३२) आमन्त्र्ये
(३३) गौणात् समया-निकषा-हा-धिगन्तरा-ऽन्तरेणा-ऽति-येन-तेनैर्द्वितीया
(३४) द्वित्वेऽधोऽध्युपरिभिः
(३५) सर्वोभया-ऽभि-परिणा तसा
(३६) लक्षण-वीप्स्येत्थम्भूतेष्वभिना
(३७) भागिनि च प्रति-पर्यनुभिः
(३८) हेतु-सहार्थेऽनुना
(३९) उत्कृष्टेऽनूपेन
(४०) कर्मणि
(४१) क्रियाविशेषणात्
(४२) काला-ऽध्वनोर्व्याप्तौ
(४३) सिद्धौ तृतीया
(४४) हेतु-कर्तृ-करणेत्थम्भूतलक्षणे
(४५) सहार्थे
(४६) यद्भेदैस्तद्वदाख्या
(४७) कृताऽऽद्यैः
(४८) काले भान्नवाऽऽधारे
(४९) प्रसितोत्सुकाऽवबद्धैः
(५०) व्याप्ये द्विद्रोणादिभ्यो वीप्सायाम्
(५१) समो ज्ञोऽस्मृतौ वा
(५२) दामः संप्रदानेऽधर्म्ये आत्मने च
(५३) चतुर्थी
(५४) तादर्थ्ये
(५५) रुचि-क्लृप्यर्थ-धारिभिः प्रेय-विकारोत्तमर्णेषु
(५६) प्रत्याङः श्रुवार्थिनि
(५७) प्रत्यनोर्गृणाऽऽख्यातरि

(५८) यद्वीक्ष्ये राधीक्षी

(५९) उत्पातेन ज्ञाप्ये

(६०) श्लाघ-ह्नु-स्था-शपा प्रयोज्ये

(६१) तुमोऽर्थे भाववचनात्

(६२) गम्यस्याऽऽप्ये

(६३) गतेर्नवाऽनाप्ते

(६४) मनस्याऽनावादिभ्योऽतिकुत्सने

(६५) हित-सुखाभ्याम्

(६६) तद्भद्रा-ऽऽयुष्य-क्षेमा-ऽर्थाऽर्थेनाऽऽशिषि

(६७) परिक्रयणे

(६८) शक्तार्थ-वषड्-नमः-स्वस्ति-स्वाहा-स्वधाभिः

(६९) पञ्चम्यपादाने

(७०) आङाऽवधौ

(७१) पर्यपाभ्यां वर्ज्ये

(७२) यतः प्रतिनिधि-प्रतिदाने प्रतिना

(७३) आख्यातर्युपयोगे

(७४) गम्ययपः कर्माऽऽधारे

(७५) प्रभृत्यन्याऽर्थ-दिक्-शब्द-बहिरारादितरैः

(७६) ऋणाद्धेतोः

(७७) गुणादस्त्रियां नवा

(७८) आराद॑र्थैः

(७९) स्तोका-ऽल्प-कृच्छ्र-कतिपयादसत्त्वे करणे

(८०) अज्ञाने ज्ञः षष्ठी

(८१) शेषे

(८२) रि-रिष्टात्-स्तादस्ता-दसतसाता

(८३) कर्मणि कृतः

(८४) द्विषो वाऽतृशः

(८५) वैकत्र द्वयोः

(८६) कर्तरि

(८७) द्विहेतोरस्त्र्यणकस्य वा

(८८) कृत्यस्य वा

(८९) नोभयोर्हेतोः

(९०) तृन्नुदन्ता-ऽव्यय-क्वस्वाना-ऽतृश्-शतृ-ङि-णकचूखलर्थस्य
(९१) क्तयोरसदाधारे
(९२) वा क्लीबे
(९३) अकमेरुकस्य
(९४) एष्यदृणेनः
(९५) सप्तम्यधिकरणे
(९६) नवा सुजर्थैः काले
(९७) कुशला-ऽऽयुक्तेना-ऽऽसेवायाम्
(९८) स्वामीश्वराधिपति-दायाद-साक्षि-प्रति-भू-प्रसूतैः
(९९) व्याप्ये क्तेनः
(१००) तद्युक्ते हेतौ
(१०१) अप्रत्यादावसाधुना
(१०२) साधुना
(१०३) निपुणेन चाऽर्चायाम्
(१०४) स्वेशेऽधिना
(१०५) उपेनाऽधिकिनि
(१०६) यद्भावो भावलक्षणम्
(१०७) गते गम्येऽध्वनोऽन्तेनैकार्थ्यं वा
(१०८) षष्ठी वाऽनादरे
(१०९) सप्तमी चाऽविभागे निर्धारणे
(११०) क्रियामध्येऽध्व-काले पञ्चमी च
(१११) अधिकेन भूयसस्ते
(११२) तृतीयाऽल्पीयसः
(११३) पृथग्-नाना पञ्चमी च
(११४) ऋते द्वितीया च
(११५) विना ते तृतीया च
(११६) तुल्यार्थैस्तृतीया-षष्ठ्यौ
(११७) द्वितीया-षष्ठ्यावे-नेनाऽनञ्चेः
(११८) हेत्वर्थैस्तृतीयाद्याः
(११९) सर्वादेः सर्वाः
(१२०) असत्त्वारादर्थात् टा-ङसि-ङ्यम्

(१२१) जात्याख्यायां न-वैकोऽसंख्यो बहुवत्
(१२२) अविशेषणे द्वौ चाऽस्मदः
(१२३) फल्गुनी-प्रोष्ठ-पदस्य भे
(१२४) गुरावेकश्च

[तृतीयः पादः]

(१) नमस्-पुरसो गतेः क-ख-प-फि रः सः
(२) तिरसो वा
(३) पुंसः
(४) शिरोऽधसः पदे समासैक्ये
(५) अतः कृ-कमि-कंस-कुम्भ-कुशा-कर्णी-पात्रेऽनव्ययस्य
(६) प्रत्यये
(७) रोः काम्ये
(८) नामिनस्तयोः षः
(९) निर्दुर्बहिराविष्प्रादु-श्चतुराम्
(१०) सुचो वा
(११) वेसुसोऽपेक्षायाम्
(१२) नैकार्थेऽक्रिये
(१३) समासेऽसमस्तस्य
(१४) भ्रातुष्पुत्र-कस्कादयः
(१५) नाम्यन्तस्था-कवर्गात् पदान्तः कृतस्य सः शिड्-नान्तरेऽपि
(१६) समासेऽग्नेः स्तुतः
(१७) ज्योतिरायुर्भ्यां च स्तोमस्य
(१८) मातृ-पितुः स्वसुः
(१९) अलुपि वा
(२०) नि-नद्याः स्नातेः कौशले

(२१) प्रतेः स्नातस्य सूत्रे
(२२) स्नानस्य नाम्नि
(२३) वेः स्त्रः
(२४) अभिनिष्टानः
(२५) गवि-युधेः स्थिरस्य
(२६) एत्यकः
(२७) भादितो वा
(२८) वि-कु-शमि-परेः स्थलस्य
(२९) कपेर्गोत्रे
(३०) गो-ऽम्बा-ऽऽम्ब-सव्या-ऽप-द्वि-त्रि-भूम्यग्नि-शेकु-शङ्कु-कङ्गु-मञ्जि-पुञ्जि-बर्हिः-परमे-दिवेः स्थस्य
(३१) निर्दुस्सोः सेध-सन्धि-साम्नाम्
(३२) प्रष्ठोऽग्रगे
(३३) भीरुष्ठानादयः
(३४) ह्रस्वान्नाम्नस्ति
(३५) निसस्तपेऽनासेवायाम्
(३६) घस्-वसः
(३७) णि-स्तोरेवाऽऽस्वद-स्विद-सहः षणि
(३८) सञ्जेर्वा
(३९) उपसर्गात् सुग्-सुव सो-स्तु-स्तुभोऽट्यप्यद्वित्वे
(४०) स्था-सेनि-सेध-सिच-सञ्जां द्वित्वेऽपि
(४१) अङ-प्रतिस्तब्ध-निस्तब्धे स्तम्भः
(४२) अवाच्चाऽऽश्रयोर्जा-ऽविदूरे
(४३) व्यवात् स्वनोऽशने
(४४) सदोऽप्रतेः परोक्षायां त्वादेः
(४५) स्वञ्जश्च
(४६) परि-नि-वेः सेवः
(४७) सय-सितस्य
(४८) असोङ-सिवू-सह-स्सटाम्

(४९) स्तु-स्वञ्जश्चाऽटि नवा
(५०) निरभ्यनोश्च स्यन्दस्याऽप्राणिनि
(५१) वेः स्कन्दोऽक्तयोः
(५२) परेः
(५३) निर्नेः स्फुर-स्फुलोः
(५४) वेः
(५५) स्कभ्नः
(५६) निर्-दुः-सु-वेः समसूतेः
(५७) अवः स्वपः
(५८) प्रादुरुपसर्गाद्यस्वरेऽस्तेः
(५९) नस्सः
(६०) सिचो यङि
(६१) गतौ सेधः
(६२) सुगः स्य-सनि
(६३) र-षृवर्णान्नो ण एकपदेऽनन्त्यस्याऽल-च-ट-तवर्ग-श-सान्तरे
(६४) पूर्वपदस्थान्नाम्न्यगः
(६५) नसस्य
(६६) निष्प्रा-ऽग्रे-ऽन्तः-खदिर-कार्श्या-ऽऽम्र-शरेक्षुप्लक्ष-पीयुक्षाभ्यो वनस्य
(६७) द्वि-त्रिस्वरौषधि-वृक्षेभ्यो नवाऽनिरिकादिभ्यः
(६८) गिरिनद्यादीनाम्
(६९) पानस्य भावकरणे
(७०) देशे
(७१) ग्रामाऽग्रान्नियः
(७२) वाह्याद् वाहनस्य
(७३) अतोऽह्नस्य
(७४) चतुस्त्रेर्हायनस्य वयसि
(७५) वोत्तरपदान्तन-स्यादे-रयुव-पक्का-ऽह्नः
(७६) कवर्गैकस्वरवति
(७७) अदुरुपसर्गान्तरो ण-हिनु-मीनाऽऽनेः
(७८) नशः शः

(७९) नेर्ङ्मा-दा-पत-पद-नद-गद-वपी-वही-शमू-चिग्-याति-वाति-द्राति-प्साति-स्यति-हन्ति-देग्धौ

(८०) अक-खाद्यषान्ते पाठे वा

(८१) द्वित्वेऽप्यन्तेप्यनितेः, परेस्तु वा

(८२) हनः

(८३) व-मि वा

(८४) निंस-निक्ष-निन्दः कृति वा

(८५) स्वरात्

(८६) नाम्यादेरेव ने

(८७) व्यञ्जनादेर्नाम्युपान्त्याद् वा

(८८) णेर्वा

(८९) निर्विण्णः

(९०) न ख्या-पूग्-भू-भा-कम-गम-प्याय-वेपो णेश्च

(९१) देशेऽन्तरोऽयन-हनः

(९२) षात् पदे

(९३) पदेऽन्तरेऽनाऽऽङ्य-तद्धिते

(९४) हनो घि

(९५) नृतेर्यङि

(९६) क्षुभ्नादीनाम्

(९७) पाठे धात्वादेर्णो नः

(९८) षः सोऽष्ट्यै-ष्ठिव-ष्वष्कः

(९९) ऋ-र ऌ-लं कृपोऽ-कृपीटादिषु

(१००) उपसर्गस्या-ऽयौ

(१०१) ग्रो यङि

(१०२) नवा स्वरे

(१०३) परेर्घा-ऽङ्क-योगे

(१०४) ऋफिडादीनां डश्च लः

(१०५) जपादीनां पो वः

[चतुर्थः पादः]

(१) स्त्रियां नृतोऽस्वस्रा-
देर्ङीः
(२) अधातूदृदितः
(३) अञ्चः
(४) ण-स्वरा-ऽघोषाद्
वनो रश्च
(५) वा बहुव्रीहेः
(६) वा पादः
(७) ऊध्नः
(८) अशिशोः
(९) संख्यादेर्हायनाद्
वयसि
(१०) दाम्नः
(११) अनो वा
(१२) नाम्नि
(१३) नोपान्त्यवतः
(१४) मनः
(१५) ताभ्यां वाऽऽप्
डित्

(१६) अजादेः
(१७) ऋचि पादः पात्पदे
(१८) आत्
(१९) गौरादिभ्यो मुख्या-
न्ङीः
(२०) अणञेयेकण्-नञ्-
स्नञ्-टिताम्
(२१) वयस्यनन्त्ये
(२२) द्विगोः समाहारात्
(२३) परिमाणात् तद्धित-
लुक्यबिस्ताऽऽचित-
कम्बल्यात्
(२४) काण्डात् प्रमाणादक्षेत्रे
(२५) पुरुषाद् वा
(२६) रेवत-रोहिणाद् भे
(२७) नीलात् प्राण्यौषध्योः
(२८) क्ताच्च नाम्नि वा
(२९) केवल-मामक-भाग-
धेय-पापा-ऽपर-समाना-

-ऽऽर्यकृत-सुमङ्गल-
भेषजात्
(३०) भाज-गोण-नाग-
स्थल-कुण्ड-काल-कुश-
कामुक-कट-कबरात्
पक्वा-ऽऽवपन-स्थूला-
-ऽकृत्रिमा-ऽमत्र-
कृष्णा-ऽऽयसी-
रिरंसु-श्रोणि-केशपाशे
(३१) नवा शोणादेः
(३२) इतोऽक्त्यर्थात्
(३३) पद्धतेः
(३४) शक्तेः शस्त्रे
(३५) स्वरादुतो गुणादखरोः
(३६) श्येतैत-हरित-भरत-
रोहिताद् वर्णात् ता
नश्च
(३७) क्नः पलिता-ऽसितात्
(३८) असह-नञ्-विद्य-
मानपूर्वपदात् स्वाङ्गा-
दक्रोडादिभ्यः
(३९) नासिकोदरौष्ठ-जङ्घा-
दन्त-कर्ण-शृङ्गा-ऽङ्ग-
गात्र-कण्ठात्
(४०) नख-मुखादनाम्नि
(४१) पुच्छात्
(४२) कबर-मणि-विष-
शरादेः
(४३) पक्षाच्चोपमादेः
(४४) क्रीतात् करणादेः
(४५) क्तादल्पे
(४६) स्वाङ्गादेरकृत-मित-
जात-प्रतिपन्नाद् बहु-
व्रीहेः
(४७) अनाच्छादजात्यादे-
र्नवा
(४८) पत्युर्नः
(४९) सादेः
(५०) सपत्न्यादौ
(५१) ऊढायाम्
(५२) पाणिगृहीतीति
(५३) पतिवत्न्यन्तर्वत्न्यौ

भार्या-गर्भिण्योः
(५४) जातेरयान्त-नित्य-स्त्री-शूद्रात्
(५५) पाक-कर्ण-पर्ण-वाला-न्तात्
(५६) असत्-काण्ड-प्रान्त-शतैकाञ्चः पुष्पात्
(५७) असम्-भस्त्रा-ऽजिनैक-शण-पिण्डात् फलात्
(५८) अनञो मूलात्
(५९) धवाद् यागादपाल-कान्तात्
(६०) पूतक्रतु-वृषाकप्यग्नि-कुसित-कुसीदादै च
(६१) मनोरौ च वा
(६२) वरुणेन्द्र-रुद्र-भव-शर्व-मृडादान् चान्तः
(६३) मातुला-ऽऽचार्यो-पाध्यायाद् वा
(६४) सूर्याद् देवतायां वा
(६५) यव-यवना-ऽरण्य-हिमाद् दोष-लिप्युरु-महत्त्वे
(६६) अर्य-क्षत्रियाद् वा
(६७) यञो डायन् च वा
(६८) लोहितादिशकला-न्तात्
(६९) षा-ऽवटाद् वा
(७०) कौरव्य-माण्डूका-ऽऽसुरेः
(७१) इञ इतः
(७२) नुर्जातिः
(७३) उतोऽप्राणिनश्चाऽयु-रज्ज्वादिभ्य ऊङ्
(७४) बाह्वन्त-कद्रु-कम-ण्डलोर्नाम्नि
(७५) उपमान-सहित-संहित-सह-शफ-वाम-लक्ष्मणाद्यूरोः
(७६) नारी-सखी-पङ्गू-श्वश्रू

(७७) यूनस्तिः

(७८) अनार्षे वृद्धेऽणिञो बहुस्वर-गुरूपान्त्यस्याऽन्तस्य ष्यः

(७९) कुलाख्यानाम्

(८०) क्रौड्यादीनाम्

(८१) भोज-सूतयोः क्षत्रिया-युवत्योः

(८२) दैवयज्ञि-शौचिवृक्षि सात्यमुग्रि-काण्ठेविद्धेर्वा

(८३) ष्या पुत्र-पत्योः केवलयोरीच् तत्पुरुषे

(८४) बन्धौ बहुव्रीहौ

(८५) मात-मातृ-मातृके वा

(८६) अस्य ङ्यां लुक्

(८७) मत्स्यस्य यः

(८८) व्यञ्जनात् तद्धितस्य

(८९) सूर्या-ऽऽगस्त्ययोरीये च

(९०) तिष्य-पुष्ययोर्भाऽणि

(९१) आपत्यस्य क्य-च्व्योः

(९२) तद्धितयस्वरेऽनाऽऽति

(९३) बिल्वकीयादेरीयस्य

(९४) न राजन्य-मनुष्ययोरके

(९५) ङ्यादेर्गौणस्याक्विपस्तद्धितलुक्यगोणी-सूच्योः

(९६) गोश्चान्ते ह्रस्वोऽनंशिसमासेयोबहुव्रीहौ

(९७) क्लीबे

(९८) वेदूतोऽनव्यय-य्वृदीच्-ङीयुवः पदे

(९९) ङ्यापो बहुलं नाम्नि

(१००) त्वे

(१०१) भ्रुवोऽच्च कुंस-कुट्योः

(१०२) मालेषीकेष्टकस्याऽन्तेऽपि भारि-तूल-चिते

(१०३) गोण्या मेये
(१०४) ङ्यादीदूतः के
(१०५) न कचि
(१०६) नवाऽऽपः
(१०७) इच्चाऽपुंसोऽनित्क्याप्परे
(१०८) स्व-ज्ञाऽज-भस्त्राऽधातुत्ययकात्
(१०९) द्वयेष-सूत-पुत्र-वृन्दारकस्य
(११०) वौ वर्तिका
(१११) अस्याऽयत्-तत्-क्षिपकादीनाम्
(११२) नरिका-मामिका
(११३) तारका-वर्णका-ऽष्टका ज्योतिस्-तान्तव-पितृदेवत्ये

॥ द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः ॥

अर्हम्

॥ अथ तृतीयोऽध्यायः ॥

[प्रथमः पादः]

(१) धातोः पूजार्थस्वति गतार्थाऽधिपर्यतिक्रमार्थाऽतिवर्जः
प्रादिरुपसर्गः
प्राक् च
(२) ऊर्याद्यनुकरण-च्वि-डाचश्च गतिः
(३) कारिका स्थित्यादौ
(४) भूषा-ऽऽदर-क्षेपेऽलं-सद्-ऽसत्
(५) अग्रहा-ऽनुपदेशेऽन्तरदः

(६) कणे-मनस् तृप्तौ
(७) पुरोऽस्तमव्ययम्
(८) गत्यर्थ-वदोऽच्छः
(९) तिरोऽन्तर्द्धौ
(१०) कृगो नवा
(११) मध्ये-पदे-निवचने-मनस्युरस्यनत्याधाने
(१२) उपाजेऽन्वाजे
(१३) स्वाम्येऽधिः
(१४) साक्षादादिश्च्व्यर्थे
(१५) नित्यं हस्ते-पाणावुद्वाहे
(१६) प्राध्वं बन्धे
(१७) जीविकोपनिषदौ-पम्ये
(१८) नाम नाम्नैकार्थ्ये-समासो बहुलम्
(१९) सुज्-वाऽर्थे संख्या संख्येये संख्यया बहुव्रीहिः
(२०) आसन्ना-ऽदूरा-ऽधिका-ऽध्यर्द्धा-ऽर्द्धा-दिपूरणं द्वितीयाद्य-न्यार्थे
(२१) अव्ययम्
(२२) एकार्थं चाऽनेकं च
(२३) उष्ट्रमुखादयः
(२४) सहस्तेन
(२५) दिशो रूढ्याऽन्त-राले
(२६) तत्राऽऽदाय मिथ-स्तेन प्रहृत्येति सरू-पेण युद्धेऽव्ययीभावः
(२७) नदीभिर्नाम्नि
(२८) सङ्ख्या समाहारे
(२९) वंश्येन पूर्वार्थे
(३०) पारे-मध्ये-ऽग्रे-ऽन्तः षष्ठ्या वा
(३१) यावदियत्त्वे
(३२) पर्यपा-ऽऽङ्-बहिरच् पञ्चम्या
(३३) लक्षणेनाऽभि-

प्रत्याभिमुख्ये
(३४) दैर्घ्येऽनुः
(३५) समीपे
(३६) तिष्ठद्गिवत्यादयः
(३७) नित्यं प्रतिनाऽल्पे
(३८) सङ्ख्याऽक्ष-शलाकं परिणा द्यूतेऽन्यथावृत्तौ
(३९) विभक्ति-समीप-समृद्धि-व्यृद्ध्यर्था-भावा-ऽत्यया-ऽसंप्रति पश्चात्-क्रम-ख्याति-युगपत्-सदृक्-सम्पत्-साकल्यान्तेऽव्ययम्
(४०) योग्यता-वीप्सा-ऽर्थानतिवृत्ति-सादृश्ये
(४१) यथाऽथा
(४२) गति-क्वन्यस्तत्पुरुषः
(४३) दुर्निन्दा-कृच्छ्रे
(४४) सुः पूजायाम्
(४५) अतिरतिक्रमे च
(४६) आङल्पे
(४७) प्रात्यव-परि-निरा-दयो गत-क्रान्त-क्रुष्ट-ग्लान-क्रान्ताद्यर्थाः प्रथमाद्यन्तैः
(४८) अव्ययं प्रवृद्धादिभिः
(४९) ङस्युक्तं कृता
(५०) तृतीयोक्तं वा
(५१) नञ्
(५२) पूर्वा-ऽपरा-ऽधरोत्त-रमभिन्नेनांशिना
(५३) सायाह्नादयः
(५४) समेंऽशेऽर्द्धं नवा
(५५) जरत्यादिभिः
(५६) द्वि-त्रि-चतुष्पूरणा-ऽग्रादयः
(५७) कालो द्विगौ च मेयैः
(५८) स्वयं-सामी क्तेन
(५९) द्वितीया खट्वाक्षेपे
(६०) कालः
(६१) व्याप्तौ
(६२) श्रितादिभिः

(६३) प्राप्ता-ऽऽपन्नौ तया-ऽच्च
(६४) ईषद् गुणवचनैः
(६५) तृतीया तत्कृतैः
(६६) चतस्रार्द्धम्
(६७) ऊनार्थपूर्वाद्यैः
(६८) कारकं कृता
(६९) नविंशत्यादिनैको-ऽच्चान्तः
(७०) चतुर्थी प्रकृत्या
(७१) हितादिभिः
(७२) तदर्थाऽर्थेन
(७३) पञ्चमी भयाद्यैः
(७४) क्तेनाऽसत्त्वे
(७५) परःशतादि
(७६) षष्ठ्ययत्नाच्छेषे
(७७) कृति
(७८) याजकादिभिः
(७९) पत्तिरथौ गणकेन
(८०) सर्वपश्चादादयः
(८१) अकेन क्रीडा-ऽऽजीवे
(८२) न कर्त्तरि
(८३) कर्मजा तृचा च
(८४) तृतीयायाम्
(८५) तृप्तार्थ-पूरणा-ऽव्यया-ऽतृश्-शत्रानशा
(८६) ज्ञानेच्छाऽर्चार्थाऽऽ-धारक्तेन
(८७) अस्वस्थगुणैः
(८८) सप्तमी शौण्डाद्यैः
(८९) सिंहाद्यैः पूजायाम्
(९०) काकाद्यैः क्षेपे
(९१) पात्रेसमितेत्यादयः
(९२) क्तेन
(९३) तत्राहोरात्रांशम्
(९४) नाम्नि
(९५) कृत्येनाऽऽवश्यके
(९६) विशेषणं विशेष्ये-णैकार्थं कर्मधारयश्च
(९७) पूर्वकालैक-सर्व-जरत्-पुराण-नव-केवलम्
(९८) दिगधिकं संज्ञा

तद्धितोत्तरपदे

(९९) संख्या समाहारे च द्विगुश्चाऽनाम्न्ययम्

(१००) निन्द्यं कुत्सनैरपापाद्यैः

(१०१) उपमानं सामान्यैः

(१०२) उपमेयं व्याघ्राद्यैः साम्यानुक्तौ

(१०३) पूर्वा-ऽपर-प्रथम-चरम-जघन्य-समान-मध्य-मध्यम-वीरम्

(१०४) श्रेण्यादि कृताद्यैश्च्व्यर्थे

(१०५) क्तं नञादिभिन्नैः

(१०६) सेट् नाऽनिटा

(१०७) सन्महत्परमोत्त-मोत्कृष्टं पूजायाम्

(१०८) वृन्दारक-नाग-कुञ्जरैः

(१०९) कतर-कतमौ जातिप्रश्ने

(११०) किं क्षेपे

(१११) पोटा-युवति-स्तोक कतिपय-गृष्टि-धेनु-वशा-वेहद्-बष्क-यणी-प्रवक्तृ-श्रोत्रिया-ऽध्यायक-धूर्त्त-प्रशंसारूढैर्जातिः

(११२ चतुष्पाद् गर्भिण्या

(११३) युवा खलति-पलित-जरद्-वलिनैः

(११४) कृत्य-तुल्याऽऽख्यम-जात्या

(११५) कुमारः श्रमणादिना

(११६) मयूरव्यंसकेत्यादयः

(११७) चार्थे द्वन्द्वः सहोक्तौ

(११८) समानामर्थेनैकः शेषः

(११९) स्यादावसंख्येयः

(१२०) त्यदादिः

(१२१) भ्रातृ-पुत्राः स्वसृ-दुहितृभिः

(१२२) पिता मात्रा वा

(१२३) श्वशुरः श्वश्र्वा वा
(१२४) वृद्धो यूना तन्मात्रभेदे
(१२५) स्त्री पुंवच्च
(१२६) पुरुषः स्त्रिया
(१२७) ग्राम्याऽशिशुद्विशफसंघे स्त्री प्रायः
(१२८) क्लीबमन्येनैकं च वा
(१२९) पुष्यार्थाद् भे पुनर्वसुः
(१३०) विरोधिनामद्रव्याणां नवा द्वन्द्वः स्वैः
(१३१) अश्ववडव-पूर्वापरा-ऽधरोत्तराः
(१३२) पशु-व्यञ्जनानाम्
(१३३) तरु-तृण-धान्य-मृग-पक्षिणां बहुत्वे
(१३४) सेनाङ्ग-क्षुद्रजन्तूनाम्
(१३५) फलस्य जातौ
(१३६) अप्राणि-पश्वादेः
(१३७) प्राणि-तूर्याङ्गाणाम्
(१३८) चरणस्य स्थेणोऽद्यतन्यामनुवादे
(१३९) अक्लीबेऽध्वर्युक्रतोः
(१४०) निकटपाठस्य
(१४१) नित्यवैरस्य
(१४२) नदी-देश-पुरां विलिङ्गानाम्
(१४३) पात्र्यशूद्रस्य
(१४४) गवाश्वादिः
(१४५) न दधिपयआदिः
(१४६) संख्याने
(१४७) वाऽन्तिके
(१४८) प्रथमोक्तं प्राक्
(१४९) राजदन्ताऽऽदिषु
(१५०) विशेषण-सर्वादि-संख्यं बहुव्रीहौ
(१५१) क्ताः
(१५२) जाति-काल-सुखा-देर्नवा
(१५३) आहिताग्न्यादिषु
(१५४) प्रहरणात्
(१५५) न सप्तमीन्द्वादिभ्यश्च
(१५६) गड्वादिभ्यः

(१५७) प्रियः

(१५८) कडारादयः कर्मधारये

(१५९) धर्मार्थादिषु द्वन्द्वे

(१६०) लघ्वक्षरा-ऽसखीदुत्-स्वराद्यदल्पस्वरा-ऽर्च्यमेकम्

(१६१) मास-वर्ण-भ्रात्र‌ऽनुपूर्वम्

(१६२) भर्तुतुल्यस्वरम्

(१६३) संख्या समासे

[द्वितीयः पादः]

(१) परस्परा-ऽन्योऽन्ये-तरेतरस्याम् स्यादेर्वाऽपुंसि

(२) अमव्ययीभावस्याऽतोऽपञ्चम्याः

(३) वा तृतीयायाः

(४) सप्तम्या वा

(५) ऋद्ध-नदी-वंश्यस्य

(६) अनतो लुप्

(७) अव्ययस्य

(८) ऐकार्थ्ये

(९) न नाम्येकस्वरात् खित्युत्तरपदेऽमः

(१०) असत्त्वे ङसेः

(११) ब्राह्मणाच्छंसी

(१२) ओजो-ऽञ्जः-सहो-ऽम्भस्-तमस्-तपसष्टः

(१३) पुंजनुषोऽनुजा-ऽन्धे

(१४) आत्मनः पूरणे

(१५) मनसश्चाऽऽज्ञायिनि

(१६) नाम्नि

(१७) परा-ऽऽत्मभ्यां ङेः

(१८) अद्-व्यञ्जनात् सप्तम्या बहुलम्

(१९) प्राक्कारस्य व्यञ्जने
(२०) तत्पुरुषे कृति
(२१) मध्याऽन्ताद् गुरौ
(२२) अमूर्द्ध-मस्तकात् स्वाङ्गादकामे
(२३) बन्धे घञि नवा
(२४) कालात् तन-तर-तम-काले
(२५) शय-वासि-वासेष्व-कालात्
(२६) वर्ष-क्षर-वरा-ऽप्सरः-शरोरोमनसो जे
(२७) द्यु-प्रावृड्-वर्षा-शरत्-कालात्
(२८) अपो य-योनि-मति-चरे
(२९) नेन्-सिद्ध-स्थे
(३०) षष्ठ्याः क्षेपे
(३१) पुत्रे वा
(३२) पश्यद्-वाग्-दिशो हर-युक्ति-दण्डे
(३३) अदसोऽकञायनणोः
(३४) देवानांप्रियः
(३५) शेप-पुच्छ-लाङ्गूलेषु नाम्नि शुनः
(३६) वाचस्पति-वास्तोष्पति-दिवस्पति-दिवोदासम्
(३७) ऋतां विद्या-योनि-सम्बन्धे
(३८) स्वसृ-पत्योर्वा
(३९) आ द्वन्द्वे
(४०) पुत्रे
(४१) वेदसहश्रुताऽवायु-देवतानाम्
(४२) ईः षोम-वरुणेऽग्नेः
(४३) इद्वृद्धिमत्यविष्णौ
(४४) दिवो द्यावा
(४५) दिवस्-दिवः पृथिव्यां वा
(४६) उषासोषसः
(४७) मातरपितरं वा

(४८) वर्चस्कादिष्ववस्करादयः

(४९) परतः स्त्री पुंवत् स्त्र्येकार्थेऽनूङ्

(५०) क्यङ्-मानि-पित्-तद्धिते

(५१) जातिश्च णि-तद्धितय-स्वरे

(५२) एयेऽग्नायी

(५३) नाऽप्-प्रियाऽऽदौ

(५४) तद्धिताऽकको-पान्त्यपूरण्याख्याः

(५५) तद्धितः स्वरवृद्धि-हेतुररक्त-विकारे

(५६) स्वाङ्गान्ङीर्जाति-श्चाऽमानिनि

(५७) पुंवत् कर्म्मधारये

(५८) रिति

(५९) त्व-ते गुणः

(६०) च्वौ क्वचित्

(६१) सर्वादयोऽस्यादौ

(६२) मृगक्षीराऽऽदिषु वा

(६३) ऋदुदित् तर-तम-रूप-कल्प-ब्रुव-चेलड्-गोत्र-मत-हते वा ह्रस्वश्च

(६४) ङ्यः

(६५) भोगवद्-गौरिमतो-र्नाम्नि

(६६) नवैकस्वराणाम्

(६७) ऊङः

(६८) महतः कर-घास-विशिष्टे डाः

(६९) स्त्रियाम्

(७०) जातीयैकार्थेऽच्वेः

(७१) न पुंवन्निषेधे

(७२) इच्यस्वरे दीर्घ आच्च

(७३) हविष्यष्टनः कपाले

(७४) गत्रि युक्ते

(७५) नाम्नि

(७६) कोटर-मिश्रक-सिध्रक-पुरग-सारिकस्य वणे

(७७) अञ्जनादीनां गिरौ

(७८) अनजिरादिबहुस्वर-शरादीनां मतौ

(७९) ऋषौ विश्वस्य मित्रे

(८०) नरे

(८१) वसु-राटोः

(८२) वलच्यपित्रादेः

(८३) चितेः कचि

(८४) स्वामिचिह्नस्याऽविष्टा-ऽष्ट-पञ्च-भिन्न-च्छिन्न-च्छिद्र-स्रुव-स्वस्तिकस्य कर्णे

(८४) गति-कारकस्य नहि-वृति-वृषि-व्यधि-रुचि-सहि-तनौ क्वौ

(८६) वन्युपसर्गस्य बहुलम्

(८७) नामिनः काशे

(८८) दस्ति

(८९) अपीलवादेर्वहे

(९०) शुनः

(९१) एकादश-षोडश-षोडन्-षोढा-षड्ढा

(९२) द्वित्र्यष्टानां द्वा-त्रयोऽष्टाः प्राक् शतादनशीति-बहुव्रीहौ

(९३) चत्वारिंशदादौ वा

(९४) हृदयस्य हृल्लास-लेखा-ऽण्-ये

(९५) पदः पादस्याऽऽज्याति-गोपहते

(९६) हिम-हति-काषि-ये पद्

(९७) ऋचः श्शसि

(९८) शब्द-निष्क-घोष-मिश्रे वा

(९९) नस् नासिकायास्तः-क्षुद्रे

(१००) येऽवर्णे

(१०१) शिरसः शीर्षन्

(१०२) केशे वा

(१०३) शीर्षः स्वरे तद्धिते

(१०४) उदकस्यादः पेष-धि-वास-वाहने

(१०५) वैकव्यञ्जने पूर्ये

(१०६) मन्थौदन-सक्तु-बिन्दु-वज्र-भार-हार-वीवध-गाहे वा

(१०७) नाम्न्युत्तरपदस्य च

(१०८) ते लुग्वा

(१०९) द्व्यन्तरनवर्णोपसर्गादप ईप्

(११०) अनोर्देशे उप्

(१११) खित्यनव्ययाऽरुषो मोऽन्तो ह्रस्वश्च

(११२) सत्या-ऽगदा-ऽस्तोः कारे

(११३) लोकम्पृण-मध्यन्दिना-ऽनभ्याशमित्यम्

(११४) भ्राष्ट्रा-ऽग्नेरिन्धे

(११५) अगिलाद् गिल-गिलगिलयोः

(११६) भद्रोष्णात् करणे

(११७) नवाऽखित्कृदन्ते रात्रेः

(११८) धेनोर्भव्यायाम्

(११९) अषष्ठीतृतीया-दन्याद् दोऽर्थे

(१२०) आशीराशा-ऽऽस्थिता-ऽऽस्थो-त्सुकोति-रागे
(१२१) ईय-कारके
(१२२) सर्वादि-विश्वग्-देवाड्डद्रिः क्वयञ्चौ
(१२३) सह-समः सध्रि-समि
(१२४) तिरसस्तिर्यति
(१२५) नञत्
(१२६) त्यादौ क्षेपे
(१२७) नगोऽप्राणिनि वा
(१२८) नखादयः
(१२९) अन् स्वरे
(१३०) कोः कत् तत्पुरुषे
(१३१) रथ-वदे
(१३२) तृणे जातौ
(१३३) कत्त्रिः
(१३४) काऽक्ष-पथोः
(१३५) पुरुषे वा
(१३६) अल्पे
(१३७) का-कवौ वोष्णे
(१३८) कृत्येऽवश्यमो लुक्
(१३९) समस्तत-हिते वा
(१४०) तुमश्च मनःकामे
(१४१) मांसस्याऽनङ्-घञि पचि नवा
(१४२) दिक्शब्दात् तीरस्य तारः
(१४३) सहस्य सोऽन्यार्थे
(१४४) नाम्नि
(१४५) अदृश्या-ऽधिके
(१४६) अकालेऽव्ययीभावे
(१४७) ग्रन्थाऽन्ते
(१४८) नाऽऽशिष्यगो-वत्स-हले
(१४९) समानस्य धर्मा-ऽऽदिषु
(१५०) सब्रह्मचारी
(१५१) दृक्-दृश-दृक्षे
(१५२) अन्य-त्यदादेराः
(१५३) इदं-किमीत्-की
(१५४) अनञः क्त्वो यप्
(१५५) पृषोदरादयः
(१५६) वाऽवाऽप्योस्तनि-क्री-धाग्-नहोर्व-पी

[तृतीयः पादः]

[अथाख्यात प्रकरणम्]

(१) वृद्धिराऽऽरैदौत्

(२) गुणोऽरेदोत्

(३) क्रियाऽर्थो धातुः

(४) न प्रादिरप्रत्ययः

(५) अवौ दा-धौ दा

(६) वर्तमाना—तिव् तस् अन्ति, सिव् थस् थ, मिव् वस् मस्; ते आते अन्ते, से आथे ध्वे, ए वहे महे

(७) सप्तमी—यात् याताम् युस्, यास् यातम् यात, याम् याव याम; ईत ईयाताम् ईरन्, ईथास् ईयाथाम् ईध्वम्, ईय ईवहि ईमहि

(८) पञ्चमी—तुव् ताम् अन्तु, हि तम् त, आनिव् आवव् आमव्, ताम् आताम् अन्ताम्, स्व आथाम् ध्वम्, ऐव् आवहैव् आमहैव्

(९) ह्यस्तनी—दिव् ताम् अन्, सिव् तम् त, अम्व् व म, त आताम् अन्त, थास् आथाम् ध्वम्, इ वहि महि

(१०) एताः शितः

(११) अद्यतनी—दि ताम् अन्, सि तम् त, अम् व म; त आताम् अन्त, थास् आथाम् ध्वम्, इ वहि महि

(१२) परोक्षा-णव् अतुस् उस्, थव् अथुस् अ, णव् व मः ए आते इरे, से आथे ध्वे, ए वहे महे

(१३) आशीः—क्यात् क्यास्ताम् क्यासुस्, क्यास् क्यास्तम् क्यास्त, क्यासम् क्यास्व क्यास्म; सीष्ट सीयास्ताम् सीरन्, सीष्ठास् सीयास्थाम् सीध्वम्, सीय सीवहि सीमहि

(१४) श्वस्तनी–ता तारौ तारस्, तासि तास्थस् तास्थ, तास्मि तास्वस् तास्मस्; ता तारौ तारस्, तासे तासाथे ताध्वे, ताहे तास्वहे तास्महे

(१५) भविष्यन्ती—स्यति स्यतस् स्यन्ति, स्यसि स्यथस् स्यथ, स्यामि स्यावस् स्यामस्; स्यते स्येते स्यन्ते, स्यसे स्येथे स्यध्वे, स्ये स्यावहे स्यामहे

(१६) क्रियातिपत्तिः—स्यत् स्यताम् स्यन्, स्यस् स्यतम् स्यत, स्यम् स्याव स्याम; स्यत स्येताम् स्यन्त, स्यथास् स्येथाम् स्यध्वम्, स्ये स्यावहि स्यामहि

(१७) त्रीणि त्रीण्यन्य-युष्मदस्मदि

(१८) एक-द्वि-बहुषु

(१९) नवाऽऽद्यानि शतृ-क्वसू च परस्मैपदम्

(२०) पराणि कानाऽऽनशौ चाऽऽत्मनेपदम्

(२१) तत् साप्या-ऽनाप्यात् कर्मभावे, कृत्य-क्त-खलर्थाश्च

(२२) इङितः कर्त्तरि

(२३) क्रियाव्यतिहारेऽगति-हिंसा-शब्दार्थ-हसो ह्-वहश्चाऽनन्योऽन्यार्थे

(२४) निविशः

(२५) उपसर्गादस्योहो वा

(२६) उत्-स्वराद् युजेरयज्ञतत्पात्रे

(२७) परि-व्यवात् क्रियः

(२८) परा-वेर्जेः

(२९) समः क्ष्णोः

(३०) अपस्किरः

(३१) उदश्चरः साप्यात्

(३२) समस्तृतीयया

(३३) क्रीडोऽकूजने

(३४) अन्वाङ्-परेः

(३५) शप उपलम्भने

(३६) आशिषि नाथः

(३७) भुनजोऽत्राणे

(३८) हृगो गतताच्छील्ये

(३९) पूजाऽऽचार्यक-भृत्युत्क्षेप-ज्ञान-विगणन-व्यये नियः ।

(४०) कर्तृस्थामूर्त्ताऽऽप्यात्

(४१) शदेः शिति

(४२) म्रियतेरद्यतन्याशिषि च

(४३) क्यङ्षो नवा

(४४) द्युद्भ्योऽद्यतन्याम्

(४५) वृद्भ्यः स्य-सनोः

(४६) क्रृपः श्वस्तन्याम्

(४७) क्रमोऽनुपसर्गात्
(४८) वृत्ति-सर्ग-तायने
(४९) परोपात्
(५०) वेः स्वार्थे
(५१) प्रोपादारम्भे
(५२) आङो ज्योतिरुद्गमे
(५३) दागोऽस्वाऽऽस्य-प्रसार-विकासे
(५४) नु-प्रच्छः
(५५) गमेः क्षान्तौ
(५६) ह्वः स्पर्द्धे
(५७) सं-नि-वेः
(५८) उपात्
(५९) यमः स्वीकारे
(६०) देवाऽर्चा—मैत्री—सङ्गम—पथिकर्तृक—मन्त्रकरणे स्थः
(६१) वा लिप्सायाम्
(६२) उदोऽनूर्ध्वे हे
(६३) सं-वि-प्रा-ऽवात्
(६४) ज्ञीप्सा-स्थेये
(६५) प्रतिज्ञायाम्
(६६) समो गिरः
(६७) अवात्
(६८) निह्नवे ज्ञः
(६९) सं-प्रतेरस्मृतौ
(७०) अननोः सनः
(७१) श्रुवोऽनाङ्-प्रतेः
(७२) स्मृ-दृशः
(७३) शको जिज्ञासायाम्
(७४) प्राग्वत्
(७५) आमः कृगः
(७६) गन्धना—ऽवक्षेप—सेवा—साहस-प्रति-यत्न-प्रकथनोपयोगे
(७७) अधेः प्रसहने
(७८) दीप्ति-ज्ञान-यत्न—विमत्युपसंभाषोप-मन्त्रणे वदः
(७९) व्यक्तवाचां सहोक्तौ

(८०) विवादे वा
(८१) अनोः कर्मण्यसति
(८२) ज्ञः
(८३) उपात् स्थः
(८४) समो गमृच्छि-प्रच्छि-श्रु-वित्-स्वरत्यर्त्ति-दृशः
(८५) वेः कृगः शब्दे चाऽनाशे
(८६) आङो यम-हनः, स्वेऽङ्गे च
(८७) व्युदस्तपः
(८८) अणिकर्मणिकर्तृकाण्णिगोऽस्मृतौ
(८९) प्रलम्भे गृधि-वञ्चेः
(९०) लीङ्-लिनोऽर्चाभिभवे चाऽऽचाऽकर्त्तर्यपि
(९१) स्मिङः प्रयोक्तुः स्वार्थे
(९२) बिभेतेर्भीष् च
(९३) मिथ्याकृगोऽभ्यासे
(९४) परिमुहा-ऽऽयमा-ऽऽयस-पा-ट्धे-वद्-वसादमा-ऽद्-रुच-नृतः फलवति
(९५) ई-गितः
(९६) ज्ञोऽनुपसर्गात्
(९७) वदोऽपात्
(९८) समुदाङो यमेरग्रन्थे
(९९) पदान्तरगम्ये वा
(१००) शेषात् परस्मै
(१०१) परानोः कृगः
(१०२) प्रत्यभ्यतेः क्षिपः
(१०३) प्राद् वहः
(१०४) परेर्मृषश्च
(१०५) व्याङ्-परे रमः
(१०६) वोपात्
(१०७) अणिगि प्राणिकर्तृकानाप्याण्णिगः
(१०८) चल्याहारार्थेङ्-बुध-युध-प्रु-द्रु-स्रु-नश-जनः

[चतुर्थः पादः]

(१) गुपौ-धूप-विच्छि-पणि-पनेराय:

(२) कमेर्णिङ्

(३) ऋतेर्ङीय:

(४) अशवि ते वा

(५) गुपू-तिजो गर्हा-क्षान्तौ सन्

(६) कित: संशय-प्रतीकारे

(७) शान्-दान्-मान्-बधा-न्निशाना-ऽऽर्जव-विचार-वैरूप्ये दीर्घश्चेत:

(८) धातो: कण्ड्वादेर्यक्

(९) व्यञ्जनादेरेकस्वराद् भृशाऽऽभीक्ष्ण्ये यङ् वा

(१०) अट्यर्त्ति-सूत्रि-मूत्रि सूच्यशूर्णो:

(११) गत्यर्थात् कुटिले

(१२) गृ-लुप-सद्-चर-जप जभ-दश-दहो गर्ह्ये

(१३) न गृणा-शुभ-रुच:

(१४) बहुलं लुप्

(१५) अचि

(१६) नोत:

(१७) चुरादिभ्यो णिच्

(१८) युजादेर्नवा

(१९) भूङ: प्राप्तौ णिङ्

(२०) प्रयोक्तृव्यापारे णिग्

(२१) तुमर्हादिच्छायां सन्नतत्सन:

(२२) द्वितीयाया: काम्य:

(२३) अमाव्ययात् क्यन् च

(२४) आधाराच्चोपमानादा-ऽऽचारे

(२५) कर्तुः क्विप्, गल्भ-क्लीब-होडात्तु ङित्

(२६) क्यङ्

(२७) सो वा लुक् च

(२८) ओजोऽप्सरसः

(२९) च्व्यर्थे भृशादेः स्तोः

(३०) डाच्-लोहितादिभ्यः षित्

(३१) कष्ट-कक्ष-कृच्छ्र-सत्र-गहनाय पापे क्रमणे

(३२) रोमन्थाद् व्याप्या-दुच्चर्वणे

(३३) फेनोष्म-बाष्प-धूमादुद्वमने

(३४) सुखादेरनुभवे

(३५) शब्दादेः कृतौ वा

(३६) तपसः क्यन्

(३७) नमो-वरिवश्चित्रङो-ऽर्चा-सेवाऽऽश्चर्ये

(३८) अङ्गान्निरसने णिङ्

(३९) पुच्छादुत्-परि-व्यसने

(४०) भाण्डात् समाचितौ

(४१) चीवरात् परिधाना-ऽर्जने

(४२) णिज्बहुलं नाम्नः कृगादिषु

(४३) व्रताद् भुजि-तन्निवृत्त्योः

(४४) सत्या-ऽर्थ-वेदस्याः

(४५) श्वेताश्वा-ऽश्वतर-गालोडिता-ऽऽह्वर-कस्याऽश्व-तरेत-कलुक्

(४६) धातोरनेकस्वरादाम् परोक्षायाः, कृभ्वस्ति चानु तदन्तम्

(४७) दया-ऽया-ऽऽस्-कासः

(४८) गुरुनाम्यादेरनृच्छूर्णोः

(४९) जागुष-समिन्धेर्नवा

(५०) भी-ह्री-भृ-होस्तिव्वत्

(५१) वेत्तेः कित्

(५२) पञ्चम्याः कृग्

(५३) सिजद्यतन्याम्

(५४) स्पृश-मृश-कृष-तृप-दृपो वा

(५५) ह-शिटो नाम्युपान्त्याद्दृशोऽनिटः सक्

(५६) श्लिषः

(५७) नाऽसत्त्वाऽऽश्लेषे

(५८) णि-श्रि-द्रु-स्रु-कमः कर्त्तरि ङः

(५९) ट्धे-श्वेर्वा

(६०) शास्त्यसू-वक्ति-ख्यातेरङ्

(६१) सर्त्त्यर्त्तेर्वा

(६२) ह्वा-लिप्-सिचः

(६३) वाऽऽत्मने

(६४) लृदिद्-द्युतादि-पुष्यादेः परस्मै

(६५) ऋदिच्छ्वि-स्तम्भू-म्रुचू-म्लुचू-ग्रुचू-ग्लुचू-ग्लुञ्चू ज्रो वा

(६६) ञिचू ते पदस्तलुक् च

(६७) दीप-जन-बुधि-पूर-ताय-प्यायो वा

(६८) भाव-कर्मणोः

(६९) स्वर-ग्रह-दृश-हन्भ्यः स्य-सिजाशीः-श्वस्तन्यां ञिट् वा

(७०) क्यः शिति

(७१) कर्तर्यनद्भ्यः शव्

(७२) दिवादेः श्यः

(७३) भ्रास-भ्लास-भ्रम-क्रम-क्लम-त्रसि-त्रुटि-लषि-यसि-संयसेर्वा

(७४) कुषि-रञ्जेर्व्याप्ये वा परस्मै च

(७५) स्वादेः श्नुः

(७६) वाऽक्षः

(७७) तक्षः स्वार्थे वा

(७८) स्तम्भू-स्तुम्भू-स्कम्भू स्कुम्भू—स्कोः श्ना च

(७९) क्र्यादेः

(८०) व्यञ्जनाच्छ्नाहेरानः

(८१) तुदादेः शः

(८२) रुधां स्वराच्श्नो नलुक् च

(८३) कृग्-तनादेरुः

(८४) सृजः श्राद्धे ञि-क्या-ऽऽत्मने तथा

(८५) तपेस्तपःकर्मकात्

(८६) एकधातौ कर्मक्रिय-यैकाऽकर्मक्रिये

(८७) पचि-दुहेः

(८८) न कर्मणा ञिच्

(८९) रुधः

(९०) स्वर-दुहो वा

(९१) तपः कर्त्रनुतापे च

(९२) णि-स्नुश्र्यात्मनेपदा-ऽकर्मकात्

(९३) भूषार्थ-सन्-किरा दिभ्यश्च ञि-क्यौ

(९४) करणक्रियया क्वचित्

॥ अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

[प्रथमः पादः]

(१) द्विर्धातुः परोक्षा-ङे, प्राक् तु स्वरे स्वरविधेः

(२) आद्योंऽश एकस्वरः

(३) सन्-यङश्च

(४) स्वराऽऽदेर्द्वितीयः

(५) न ब-द-नं संयोगाऽऽदिः

(६) अयि रः

(७) नाम्नो द्वितीयाद् यथेष्टम्

(८) अन्यस्य

(९) कण्ड्वादेस्तृतीयः

(१०) पुनरेकेषाम्

(११) यिः सन् वेर्ष्यः

(१२) ह्वः शिति

(१३) चराचर-चलाचल-पतापत-वदावद-घनाघन-पाटूपटं वा

(१४) चिक्लिद-चक्नसम्

(१५) दाश्वत्साह्वत्मीढ्वत्

(१६) ज्ञप्यापो ज्ञीपीप्, न च द्विः सि सनि

(१७) ऋध ईत्

(१८) दम्भो धिप्-धीप्

(१९) अव्याप्यस्य मुचेर्मोग्वा

(२०) मि-मी-मा-दामित् स्वरस्य

(२१) रभ-लभ-शक-पत-पदामिः

(२२) राधेर्वधे

(२३) अवित्परोक्षा-सेट्थवोरेः

(२४) अनादेशाऽऽदेरेक-व्यञ्जनमध्येऽतः

(२५) तॄ-त्रप-फल-भजाम्

(२६) जॄ-भ्रम-वम-त्रस-फण-स्यम-स्वन-राज-भ्राज-भ्रास भ्लासो वा

(२७) वा श्रन्थ-ग्रन्थो नलुक् च

(२८) दम्भः

(२९) थे वा

(३०) न शस-दद-वादि-गुणिनः

(३१) हौ दः

(३२) देर्दिगिः परोक्षायाम्

(३३) ङेः पिबः पीप्य्

(३४) अङे हि-हनो हो घः पूर्वात्

(३५) जेर्गिः सन्-परोक्षयोः

(३६) चेः किर्वा

(३७) पूर्वस्याऽस्वे स्वरे य्वोरियुव्

(३८) ऋतोऽत्

(३९) ह्रस्वः

(४०) ग-होर्जः

(४१) द्युतेरिः

(४२) द्वितीय-तुर्ययोः पूर्वौ

(४३) तिर्वा ष्ठिवः

(४४) व्यञ्जनस्याऽनादेर्लुक्

(४५) अघोषे शिटः

(४६) क-ङश्च-ञ्

(४७) न कवतेर्यङः

(४८) आ-गुणावन्यादेः

(४९) न हाको लुपि

(५०) वञ्च-स्रंस-ध्वंस-भ्रंश-कस-पत-पद-स्कन्दोऽन्तो नीः

(५१) मुरतोऽनुनासिकस्य

(५२) जप-जभ-दह-दश-भञ्ज-पशः

(५३) चर-फलाम्

(५४) ति चोपान्त्याऽताऽनोदुः

(५५) ऋमतां रीः

(५६) रि-रौ च लुपि

(५७) निजां शित्येत्

(५८) पृ-भृ-मा-हाङामिः

(५९) सन्यस्य

(६०) ओर्जाऽन्तस्था-पवर्गेऽवर्णे

(६१) श्रु-स्रु-द्रु-प्रु-प्लु-च्योर्वा

(६२) स्वपो णावुः

(६३) असमानलोपे सन्वल्लघुनि ङे

(६४) लघोर्दीर्घोऽस्वरादेः

(६५) स्मृ-दृ-त्वर-प्रथ-म्रद स्तृ-स्पशेरः

(६६) वा वेष्ट-चेष्टः

(६७) ई च गणः

(६८) अस्याऽऽदेराः परोक्षायाम्

(६९) अनातो नश्चान्त ऋदाद्यशौ-संयोगस्य

(७०) भू-स्वपोरदुतौ

(७१) ज्या-व्ये-व्यधि-व्यचि-व्यथेरिः

(७२) यजादि-वश्-वचः सस्वरान्तस्था य्वृत्

(७३) न वयो य्

(७४) वेरयः

(७५) अविति वा

(७६) ज्यश्च यपि

(७७) व्यः

(७८) संपरेर्वा

(७९) यजादि-वचेः किति

(८०) स्वपेर्यङ्-ङे च

(८१) ज्या-व्यधः क्ङिति

(८२) व्यचोऽनसि

(८३) वशेरयङि

(८४) ग्रह–व्रश्च–भ्रस्ज–प्रच्छः
(८५) व्ये-स्यमोर्यङि
(८६) चायः कीः
(८७) द्वित्वे ह्वः
(८८) णौ ङ-सनि
(८९) श्वेर्वा
(९०) वा परोक्षा-यङि
(९१) प्यायः पीः
(९२) क्तयोरनुपसर्गस्य
(९३) आङोऽन्धूधसोः
(९४) स्फायः स्फीर्वा
(९५) प्रसमः स्त्यः स्तीः
(९६) प्रात् तश्च मो वा
(९७) श्यः शीद्रवमूर्त्ति–स्पर्शे नश्चाऽस्पर्शे
(९८) प्रतेः
(९९) वाऽभ्यवाभ्याम्
(१००) श्रः शृतं हविःक्षीरे
(१०१) श्रपेः प्रयोक्त्रैक्ये
(१०२) श्वृत् सकृत्
(१०३) दीर्घमवोऽन्त्यम्
(१०४) स्वर–हन–गमोः सनि धुटि
(१०५) तनो वा
(१०६) क्रमः क्त्वि वा
(१०७) अहन्-पञ्चमस्य क्वि क्ङिति
(१०८) अनुनासिके च च्छ-वः शूट्
(१०९) मव्यवि–श्रिवि–ज्वरि-त्वरेरुपान्त्येन
(११०) राल्लुक्
(१११) क्तेऽनिटश्च-जोः क-गौ घिति
(११२) न्यङ्कूद्ग-मेघाऽऽदयः
(११३) न वञ्चेर्गतौ
(११४) यजेर्यज्ञाङ्गे
(११५) ण्यण्यावश्यके
(११६) नि-प्राद् युजः शक्ये

(११७) भुजो भक्ष्ये
(११८) त्यज-यज-प्रवचः
(११९) वचोऽशब्दनाम्नि
(१२०) भुज-न्युब्जं पाणि-रोगे
(१२१) वीरुन्-न्यग्रोधौ

[द्वितीयः पादः]

(१) आत् सन्ध्यक्षरस्य
(२) न शिति
(३) व्यस्थव्-णवि
(४) स्फुर-स्फुलोर्घञि
(५) वाऽपगुरो णमि
(६) दीङः सनि वा
(७) यबक्ङिति
(८) मिग्-मीगोऽखलचलि
(९) लीङ्-लिनोर्वा
(१०) णौ क्री-जीङः
(११) सिध्यतेरज्ञाने
(१२) चि-स्फुरोर्नवा
(१३) वियः प्रजने
(१४) रुहः पः
(१५) लियो नोऽन्तः स्नेहद्रवे
(१६) लो लः
(१७) पातेः
(१८) धूग्-प्रीगोर्नः
(१९) वो विधूनने जः
(२०) पा-शा-छा-सा-वे-व्या-ह्वो यः
(२१) अर्त्ति-री-व्ली-ह्री-क्नूयि-क्ष्मा-य्यातां पुः
(२२) स्फाय् स्फाव्
(२३) शदिरगतौ शात्
(२४) घटादेर्ह्रस्वो दीर्घस्तु वा ञि-णम्परे
(२५) कगे-वनू-जनै-जॄष्-क्रस्-रञ्जः
(२६) अमोऽकम्यमि-चमः

(२७) पर्यपात् स्खदः
(२८) शमोऽदर्शने
(२९) यमोऽपरिवेषणे णिचि च
(३०) मारण–तोषण–निशाने ज्ञश्च
(३१) चहणः शाठ्ये
(३२) ज्वल–ह्वल–ह्मल–ग्ला–स्ना–वनू–वम–नमोऽनुपसर्गस्य वा
(३३) छदेरिस्‌-मन्‌-त्रट्‌-क्वौ
(३४) एकोपसर्गस्य च घे
(३५) उपान्त्यस्याऽसमान-लोपि-शास्वृदितो ङे
(३६) भ्राज–भास–भाष–दीप–पीड–जीव–मील–कण–रण–वण–भण–श्रण–ह्वे–हेठ–लुट–लुप–लपां नवा
(३७) ऋदवर्णस्य
(३८) जिघ्रतेरिः
(३९) तिष्ठतेः
(४०) ऊद् दुषो णौ
(४१) चित्ते वा
(४२) गोहः स्वरे
(४३) भुवो वः परोक्षा–द्यतन्योः
(४४) गम–हन–जन–खन–घसः स्वरेऽनङि क्ङिति लुक्
(४५) नो व्यञ्जनस्याऽनुदितः
(४६) अञ्चोऽनर्चायाम्
(४७) लङ्गि–कम्प्योरुप-तापा–ङ्गविकृत्योः
(४८) भञ्जेर्ञौ वा
(४९) दंश–सञ्जः शवि
(५०) अकट्–घिनोश्च रञ्जेः
(५१) णौ मृगरमणे
(५२) घञि भाव–करणे
(५३) स्यदो जवे
(५४) दशना–ऽवोदैधौद्म–

प्रश्रथ—हिमश्रथम्
(५५) यमि—रमि—नमि—
गमि—हनि—मनि—
वनति—तनादेर्धुटि
क्ङिति
(५६) यपि
(५७) वा मः
(५८) गमां क्वौ
(५९) न तिकि दीर्घश्च
(६०) आः खनि—सनि—
जनः
(६१) सनि
(६२) ये नवा
(६३) तनः क्ये
(६४) तौ सनस्तिकि
(६५) वन्याङ् पञ्चमस्य
(६६) अपाच्चायश्चिः क्तौ
(६७) ह्लादो ह्रद् क्तयोश्च
(६८) ऋ—ल्वादेरेषां तो
नोऽप्रः
(६९) रदादमूर्च्छ—मदः
क्तयोर्दस्य च
(७०) सूयत्याद्योदितः
(७१) व्यञ्जनान्तस्थाऽऽतोऽ-
ख्या—ध्यः
(७२) पू—दिव्यञ्चेर्नाशा—
ऽद्यूता—ऽनपादाने
(७३) सेर्ग्रासे कर्म्मकर्त्तरि
(७४) क्षेः क्षी चाऽध्यार्थे
(७५) वाऽऽक्रोश—दैन्ये
(७६) ऋ—ह्री—घ्रा—ध्रा—
त्रोन्द—नुद—विन्तेर्वा
(७७) दु—गोरू च
(७८) क्षै-शुषि-पचो म-
क-वम्
(७९) निर्वाणमवाते
(८०) अनुपसर्गाः क्षीबो-
ल्लाघ—कृश—परिकृश-
फुल्लोत्फुल्ल—संफुल्लाः
(८१) भित्तं शकलम्
(८२) वित्तं धन—प्रतीतम्

(८३) हु–धुटो हेर्धिः
(८४) शासस्हनः शाध्येधि-जहि
(८५) अतः प्रत्ययाल्लुक्
(८६) असंयोगादोः
(८७) वम्यविति वा
(८८) कृगो यि च
(८९) अतः शित्युत्
(९०) श्ना–ऽस्त्योर्लुक्
(९१) वा द्विषाऽऽतोऽनः पुस्
(९२) सिज्–विदोऽभुवः
(९३) द्व्युक्त–जक्षपञ्चतः
(९४) अन्तो नो लुक्
(९५) शौ वा
(९६) श्नश्चाऽऽतः
(९७) एषामीर्व्यञ्जनेऽदः
(९८) इर्दरिद्रः
(९९) भियो नवा
(१००) हाकः
(१०१) आ च हौ
(१०२) यि लुक्
(१०३) ओतः श्ये
(१०४) जा ज्ञा–जनोऽत्यादौ
(१०५) प्वादेर्ह्रस्वः
(१०६) गमिषद्यमश्छः
(१०७) वेगे सर्त्तेर्धाव्
(१०८) श्रौति–कृवु–धिवु–पा–घ्रा–ध्मा–स्था–म्ना–दाम्–दृश्यर्ति-शद–सदः शृ–कृ–धि–पिब–जिघ्र–धम–तिष्ठ–मन–यच्छ–पश्यर्च्छ–शीय–सीदम्
(१०९) क्रमो दीर्घः परस्मै
(११०) ष्ठिवू–क्लम्वाऽऽचमः
(१११) शमसप्तकस्य श्ये
(११२) ष्ठिवू–सिवोऽनटि वा
(११३) म–व्यस्याः
(११४) अनतोऽन्तोऽदात्मने

(११५) शीङो रत्

(११६) वेत्तेर्नवा

(११७) तिवां णवः परस्मै

(११८) ब्रूगः पञ्चानां पञ्चाऽऽहश्च

(११९) आशिषि तु—ह्योस्तातङ्

(१२०) आतो णव औः

(१२१) आतामाते—आथामाथे आदिः

(१२२) यः सप्तम्याः

(१२३) याम्—युसोरियमियुसौ

[तृतीयः पादः]

(१) नामिनो गुणोऽक्ङिति

(२) उ—श्नोः

(३) पुस्—पौ

(४) लघोरुपान्त्यस्य

(५) मिदः श्ये

(६) जागुः किति

(७) ऋवर्ण—दृशोऽङि

(८) स्कृच्छृतोऽकि परोक्षायाम्

(९) संयोगादृदर्त्तेः

(१०) क्य—यङाऽऽशीर्ये

(११) न वृद्धिश्चाऽविति क्ङिल्लोपे

(१२) भवतेः सिज्लुपि

(१३) सूतेः पञ्चम्याम्

(१४) द्व्युक्तोपान्त्यस्य शिति स्वरे

(१५) ह्रिणोरप्विति व्—यौ

(१६) इको वा

(१७) कुटादेर्ङिद्वदञ्णित्

(१८) विजेरिट्

(१९) वोर्ण्णोः
(२०) शिदवित्
(२१) इन्ध्यसंयोगात् परोक्षा किद्वत्
(२२) स्वञ्जेर्नवा
(२३) ज–नशो न्युपान्त्ये तादिः क्त्वा
(२४) ऋत्–तृष–मृष–कृश–वञ्च–लुञ्च–थ–फः सेट्
(२५) वौ व्यञ्जनाऽऽदेःसन् चाऽय्–वः
(२६) उति शवर्हाऽद्भयः क्तौ भावाऽऽरम्भे
(२७) न डीङ्–शीङ्–पूङ्–धृषि–क्ष्विदि–स्विदि–मिदः
(२८) मृषः क्षान्तौ
(२९) क्त्वा
(३०) स्कन्द्–स्यन्दः
(३१) क्षुध–क्लिश–कुष–गुध–मृड–मृद्–वद्–वसः
(३२) रुद्–विद्–मुष–ग्रह–स्वप–प्रच्छः सन् च
(३३) नामिनोऽनिट्
(३४) उपान्त्ये
(३५) सिजाशिषावात्मने
(३६) ऋवर्णात्
(३७) गमो वा
(३८) हनः सिच्
(३९) यमः सूचने
(४०) वा स्वीकृतौ
(४१) इश्च स्था–दः
(४२) मृजोऽस्य वृद्धिः
(४३) ऋतः स्वरे वा
(४४) सिचि परस्मै समानस्याऽङिति
(४५) व्यञ्जनानामनिटि
(४६) वोर्ण्णुगः सेटि

(४७) व्यञ्जनादेर्वोपान्त्यस्याऽतः
(४८) वद-व्रज-लः
(४९) न श्वि-जागृ-शस-क्षणह्म्येदितः
(५०) ञ्णिति
(५१) नामिनोऽकलि-हलेः
(५२) जागुर्ञि-णवि
(५३) आत ऐः कृञ्ञौ
(५४) न जन-बधः
(५५) मोऽकमि-यमि-रमि-नमि-गमि-वमा-ऽऽचमः
(५६) विश्रमेर्वा
(५७) उद्यमोपरमौ
(५८) णिद्वाऽन्त्यो णव्
(५९) उत और्विति व्यञ्जनेऽद्वेः
(६०) वोर्णोः
(६१) न दि-स्योः
(६२) तृहः श्नादीत्
(६३) भ्रतः पराद्दिः
(६४) यङ्-तु-रु-स्तोर्बहुलम्
(६५) सः सिजस्तेर्दि-स्योः
(६६) पिबैति-दा-भू-स्थः सिचो लुप् परस्मै न चेट्
(६७) ट्धे-घ्रा-शा-च्छा-सो वा
(६८) तन्भ्यो वा त-थासि-न्-णोश्च
(६९) सनस्तत्राऽऽवा
(७०) धुड्-ह्रस्वाल्लुगनिटस्त-थोः
(७१) इट ईति
(७२) सो धि वा
(७३) अस्तेः सि हस्त्वेति
(७४) दुह-दिह-लिह-गुहो दन्त्यात्मने वा सकः

(७५) स्वरेऽतः
(७६) दरिद्रोऽद्यतन्यां वा
(७७) अशित्यस्सन्–णकज्–शकाऽनटि
(७८) व्यञ्जनाद् देः सश्च दः
(७९) सेः स्–द्–धां च रुर्वा
(८०) योऽशिति
(८१) क्या वा
(८२) अतः
(८३) णेरनिटि
(८४) सेट्क्तयोः
(८५) आमन्ताऽऽल्वाऽऽय्ये-त्नावय्
(८६) लघोर्यपि
(८७) वाऽऽप्नोः
(८८) मेङो वा मित्
(८९) क्षेः क्षीः
(९०) क्षय्य–जय्यौ शक्तौ
(९१) क्रय्यः क्रयार्थे
(९२) सस्तः सि
(९३) दीय् दीङः क्ङिति स्वरे
(९४) इडेत्–पुसि चाऽऽतो लुक्
(९५) संयोगाऽऽदेर्वाऽऽशिष्येः
(९६) गा–पा–स्था–सा–दा–मा–हाकः
(९७) ईर्व्यञ्जनेऽयपि
(९८) घ्रा–ध्मोर्यङि
(९९) हनो घ्नीर्वधे
(१००) ञ्णिति घात्
(१०१) ञि-णवि घन्
(१०२) नशेर्नेश् वाऽङि
(१०३) श्वयत्यसू–वच–पतः श्वा–ऽऽस्थ–वोच–पप्तम्
(१०४) शीङ एः शिति
(१०५) क्ङिति यि शय्
(१०६) उपसर्गाद्हो ह्रस्वः

(१०७) आशिषीणः

(१०८) दीर्घश्च्वियङ्-यक्-क्येषु च

(१०९) ऋतोरी

(११०) रिः श-क्या-ऽऽशीर्ये

(१११) ईश्च्वाववर्णस्या-ऽनव्ययस्य

(११२) क्यनि

(११३) क्षुत्-तृड्-गर्द्धेऽशनायोदन्य-धनायम्

(११४) वृषाऽश्वान् मैथुने स्सोऽन्तः

(११५) अस् च लौल्ये

[चतुर्थः पादः]

(१) अस्ति-ब्रुवोर्भू-वचावशिति

(२) अघञ्क्यबलच्यजेर्वी

(३) त्रने वा

(४) चक्षो वाचि क्शांग्-ख्यांग्

(५) नवा परोक्षायाम्

(६) भृज्जो भर्ज्

(७) प्राद् दागस्त आरम्भे क्ते

(८) नि-वि-स्वन्ववात्

(९) स्वरादुपसर्गाद् दस्ति कित्यधः

(१०) दत्

(११) दो-सो-मा-स्थ इः

(१२) छा-शोर्वा

(१३) शो व्रते

(१४) हाको हि क्त्वि

(१५) धागः

(१६) यपि चाऽदो जग्ध्

(१७) घस्लृ सनद्यतनी-घञचलि
(१८) परोक्षायां नवा
(१९) वेर्वय्
(२०) ऋः शृ-दृ-प्रः
(२१) हनो वध आशिष्यञौ
(२२) अद्यतन्यां वा त्वात्मने
(२३) इणिकोर्गा
(२४) णावज्ञाने गमुः
(२५) सनीङश्च
(२६) गाः परोक्षायाम्
(२७) णौ सन्-ङे वा
(२८) वाऽद्यतनी-क्रियातिपत्त्योर्गीङ्
(२९) अड् धातोरादिर्ह्यस्तन्यां चाऽमाङा
(३०) एत्यस्तेर्वृद्धिः
(३१) स्वरादेस्तासु
(३२) स्ताद्यशितोऽत्रोणादेरिट्
(३३) तेर्ग्रहादिभ्यः
(३४) गृह्णोऽपरोक्षायां दीर्घः
(३५) वृतो नवाऽनाशीःसिच्परस्मै च
(३६) इट् सिजाशिषोरात्मने
(३७) संयोगाद् ऋतः
(३८) धूगौदितः
(३९) निष्कुषः
(४०) क्तयोः
(४१) जृ-व्रश्चः क्त्वः
(४२) ऊदितो वा
(४३) क्षुध-वसस्तेषाम्
(४४) लुभ्यञ्चेर्विमोहार्चे
(४५) पूङ्-क्लिशिभ्यो नवा
(४६) सह-लुभेच्छ-रुष-रिषस्तादेः
(४७) इवृध-भ्रस्ज-दम्भ-श्रि-यूर्णु-भर-ज्ञपि-सनि-तनि-पति-वृद्-दरिद्रः सनः
(४८) ऋ-स्मि-पूङञ्जशौ-कृ-गृ-दृ-धृ-प्रच्छः

(४९) हनृतः स्यस्य
(५०) कृत-चृत-नृत-च्छृद्-तृदोऽसिचः सादेर्वा
(५१) गमोऽनात्मने
(५२) स्नोः
(५३) क्रमः
(५४) तुः
(५५) न वृद्भ्यः
(५६) एकस्वरादनुस्वारेतः
(५७) ऋवर्ण-श्र्यूर्णुगः कितः
(५८) उवर्णात्
(५९) ग्रह-गुहश्च सनः
(६०) स्वार्थे
(६१) डीय-श्व्यैदितः क्तयोः
(६२) वेटोऽपतः
(६३) सं-नि-वेरर्दः
(६४) अविदूरेऽभेः
(६५) वर्तेर्वृत्तं ग्रन्थे
(६६) धृष-शसः प्रगल्भे
(६७) कषः कृच्छ्र-गहने
(६८) घुषेरविशब्दे
(६९) बलि-स्थूले दृढः
(७०) क्षुब्ध-विरिब्ध-स्वान्त-ध्वान्त-लग्न-म्लिष्ट-फाण्ट-बाढ-परिवृढं मन्थ-स्वर-मनस-तमस्स-सक्ताऽस्पष्टाऽनायास-भृश-प्रभौ
(७१) आदितः
(७२) नवा भावाऽऽरम्भे
(७३) शकः कर्म्मणि
(७४) णौ दान्त-शान्त-पूर्ण-दस्त-स्पष्ट-च्छन्न-ज्ञप्तम्
(७५) श्वस-जप-वम-रुष-त्वर-संघुषाऽऽस्वनाऽमः
(७६) हृषेः केश-लोम-विस्मय-प्रतिघाते
(७७) अपचितः
(७८) सृजि-दृशि-स्कृ-स्वराऽत्वतस्तृज्नित्यऽनिट-स्थवः

(७९) ऋतः
(८०) ऋ-वृ-व्ये-ऽद इट्
(८१) स्कृसृ-वृ-भृ-स्तु-द्रु-श्रु-स्रोर्व्यञ्जनादेः परोक्षायाः
(८२) घसेकस्वराऽऽतः क्वसोः
(८३) गम-हन-विद्ल-विश-दृशो वा
(८४) सिचोऽञ्जेः
(८५) धूग्-सुस्तोः परस्मै
(८६) यमि-रमि-नम्यातः सोऽन्तश्च
(८७) ईशीडः से-ध्वे-स्व-ध्वमोः
(८८) रुत्पञ्चकाच्छिदयः
(८९) दि-स्योरीट्
(९०) अदश्चाऽट्
(९१) संपरेः कृगः स्सट्
(९२) उपाद् भूषा-समवाय-प्रतियत्न-विकार-वाक्याऽध्याहारे
(९३) किरो लवने
(९४) प्रतेश्च वधे
(९५) अपाच्चतुष्पात्-पक्षि-शुनि हृष्टा-ऽन्ना-ऽऽश्रयाऽर्थे
(९६) वौ विष्किरो वा
(९७) प्रात् तुम्पतेर्गवि
(९८) उदितः स्वरान्नोऽन्तः
(९९) मुचादि-तृफ-दृफ-गुफ-शुभोभः शे
(१००) जभः स्वरे
(१०१) रध इटि तु परोक्षायामेव
(१०२) रभोऽपरोक्षा-शवि
(१०३) लभः
(१०४) आङो यि
(१०५) उपात् स्तुतौ
(१०६) ञि-ख्णमोर्वा
(१०७) उपसर्गात् खल्घञोश्च
(१०८) सु-दुर्भ्यः
(१०९) नशो धुटि

(११०) मस्जेः सः
(१११) अः सृजि-दृशोऽकिति
(११२) स्पृशादि-सृपो वा
(११३) ह्रस्वस्य तः पित्कृति
(११४) अतो म आने
(११५) आसीनः
(११६) ऋतां क्ङितीर्
(११७) ओष्ठ्यादुर्
(११८) इसासः शासोऽङ्-व्यञ्जने
(११९) क्वौ
(१२०) आङः
(१२१) य्वोः प्वय्व्यञ्जने लुक्
(१२२) कृतः कीर्तिः

॥ अर्हम् ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः

[प्रथमः पादः]

(१) आ तुमोऽत्यादिः कृत्

(२) बहुलम्

(३) कर्त्तरि

(४) व्याप्ये घुर-केलिम-कृष्टपच्यम्

(५) संगतेऽजर्यम्

(६) रुच्या–ऽव्यथ्य–वास्तव्यम्

(७) भव्य-गेय-जन्य-ऽऽरम्या-ऽऽपात्या-ऽऽप्लाव्यं नवा

(८) प्रवचनीयाऽऽदयः

(९) श्लिष-शीङ्-स्था-ऽऽस-वस-जन-रुह-जॄ-भजेः क्तः

(१०) आरम्भे

(११) गत्यार्था-ऽकर्मक-पिब-भुजेः

(१२) अद्यर्थाच्चाऽऽधारे

(१३) क्त्वा-तुमम् भावे

(१४) भीमादयोऽपादाने

(१५) संप्रदानाच्चान्यत्रोणादयः

(१६) असरूपोऽपवादे वोत्सर्गः प्राक् क्तेः

(१७) ऋवर्ण-व्यञ्जनाद् घ्यण्

(१८) पाणि-समवाभ्यां सृजः

(१९) उवर्णादावश्यके

(२०) आसु-यु-वपि-रपि-लपि-त्रपि-डिपि-दभि-चम्यानमः

(२१) वाऽऽधारेऽमावस्या

(२२) संचाय्य-कुण्डपाय्य-राजसूयं क्रतौ
(२३) प्रणाय्यो निष्कामाऽसंमते
(२४) धाय्या-पाय्य-सान्नाय्य-निकाय्यमृड्-मान-हवि-र्निवासे
(२५) परिचाय्योपचाय्याऽऽनाय्य-समूह्य-चित्यमग्नौ
(२६) याज्या दानर्चि
(२७) तव्या-ऽनीयौ
(२८) य एचाऽऽतः
(२९) शकि-तकि-चति-यति-शसि-सहि-यजि-भजि-पवर्गात्
(३०) यमि-मदि-गदोऽनुपसर्गात्
(३१) चरेराङस्त्वगुरौ
(३२) वर्योपसर्या-ऽवद्य-पण्यमुपेयर्तुमती-गर्ह्य-विक्रेये
(३३) स्वामि-वैश्येऽर्यः
(३४) वह्यं करणे
(३५) नाम्नो वदः क्यप् च
(३६) हत्या-भूयं भावे
(३७) अग्निचित्या
(३८) खेय-मृषोद्ये
(३९) कुप्य-भिद्योध्य-सिध्य-तिष्य पुष्य-युग्या-ऽऽज्य-सूर्यं नाम्नि
(४०) दृ-वृग्-स्तु-जुषेति-शासः
(४१) ऋदुपान्त्यादकृपि-चृदृचः
(४२) कृ-वृषि-मृजि-शंसि-गुहि-दुहि-जपो वा
(४३) जि-विपू-न्यो हलि-मुञ्ज-कल्के
(४४) पदा-स्वैरि-बाह्या-पक्ष्ये ग्रहः
(४५) भृगोऽसंज्ञायाम्
(४६) समो वा
(४७) ते कृत्याः

(४८) णक-तृचौ
(४९) अच्
(५०) लिहादिभ्यः
(५१) ब्रुवः
(५२) नन्द्यादिभ्योऽनः
(५३) ग्रहादिभ्यो णिन्
(५४) नाम्युपान्त्य-प्री-कृ-गृ-ज्ञः कः
(५५) गेहे ग्रहः
(५६) उपसर्गादातो डोऽश्यः
(५७) व्याघ्रा–ऽऽघ्रे प्राणि-नसोः
(५८) घ्रा–ध्मा–पा–ट्धे–दृशः शः
(५९) साहि-साति-वेद्युदेजि-धारि-पारि-चेतेरनुपसर्गात्
(६०) लिम्प–विन्दः
(६१) नि-गवादेर्नाम्नि
(६२) वा ज्वलादि-दु-नी-भू-ग्रहा-ऽऽस्रोर्णः
(६३) अवहृ-सा-संस्रोः
(६४) तन्-व्यधीण्-श्वसातः
(६५) नृत्–खन्–रञ्जः शिल्पिन्यकट्
(६६) गस्थकः
(६७) टनण्
(६८) हः काल–व्रीह्योः
(६९) प्रु-सृ-ल्वोऽकः साधौ
(७०) आशिष्यकन्
(७१) तिक्कृतौ नाम्नि
(७२) कर्मणोऽण्
(७३) शीलि-कामि-भक्ष्या-चरीक्षि–क्षमो णः
(७४) गायोऽनुपसर्गाट्टक्
(७५) सुरा–सीधोः पिबः
(७६) आतो डोऽह्वा-वा-मः
(७७) समः ख्यः
(७८) दश्चाऽऽङः
(७९) प्राज्ज्ञश्च
(८०) आशिषि हनः
(८१) क्लेशाऽऽदिभ्योऽपात्

(८२) कुमार-शीर्षाण्णिन्
(८३) अचित्ते टक्
(८४) जाया-पतेश्चिह्नवति
(८५) ब्रह्माऽऽदिभ्यः
(८६) हस्ति—बाहु—कपाटा-च्छक्तौ
(८७) नगरादगजे
(८८) राजघः
(८९) पाणिघ—ताडघौ शिल्पिनी
(९०) कुक्ष्यात्मोदराद् भृगः खिः
(९१) अर्होऽच्
(९२) धनु—र्दण्ड—त्सरु—लाङ्गला—ङ्कुशर्ष्टि—यष्टि—शक्ति—तोमर—घटाद् ग्रहः
(९३) सूत्राद् धारणे
(९४) आयुधाऽऽदिभ्यो धृगोऽदण्डादेः
(९५) हृगो वयोऽनुद्यमे
(९६) आङः शीले
(९७) दृति-नाथात् पशाविः
(९८) रजः-फले-मलाद् ग्रहः
(९९) देव—वातादापः
(१००) शकृत्-स्तम्बाद् वत्स-व्रीहौ कृगः
(१०१) किम्-यत्-तद्-बहोरः
(१०२) सङ्ख्या-ऽह-र्दिवा-विभा-निशा-प्रभा-भाश्चित्र-कर्त्राद्यन्ता-ऽनन्त-कार-बाह्वरु-र्धनु-र्नान्दी-लिपि-लिवि-बलि-भक्ति-क्षेत्र-जङ्घा-क्षपा-क्षणदा-रजनि-दोषा-दिन-दिवसाट्टः
(१०३) हेतु-तच्छीलाऽनुकूले ऽशब्द-श्लोक-कलह-गाथा-वैर-चाटु-सूत्र-मन्त्र-पदात्

(१०४) भृतौ कर्मणः
(१०५) क्षेम-प्रिय-मद्र-भद्रात्-खाऽण्
(१०६) मेघर्त्ति-भया-ऽभयात् खः
(१०७) प्रिय वशाद् वदः
(१०८) द्विषन्तप-परन्तपौ
(१०९) परिमाणार्थ-मित-नखात् पचः
(११०) कूलाऽभ्र-करीषात् कषः
(१११) सर्वात् सहश्च
(११२) भृ-वृ-जि-तॄ-तप-दमेश्च नाम्नि
(११३) धारेर्धर्च
(११४) पुरन्दर-भगन्दरौ
(११५) वाचंयमो व्रते
(११६) मन्याण्णिन्
(११७) कर्तुः खश्
(११८) एजेः
(११९) शुनी-स्तन-मुञ्ज-कूला-ऽऽस्य-पुष्पाद्धेः
(१२०) नाडी-घटी-खरी-मुष्टि-नासिका-वाताद् ध्मश्च
(१२१) पाणि-करात्
(१२२) कुलादुद्रुजोद्वहः
(१२३) वहा-ऽभ्राल्लिहः
(१२४) बहु-विध्वरुस्तिलात् तुदः
(१२५) ललाट-वात-शर्द्धात्-तपा-ऽज-हाकः
(१२६) असूर्योग्राद् दृशः
(१२७) इरम्मदः
(१२८) नग्न-पलित-प्रिया-ऽन्ध-स्थूल-सुभगा-ऽढ्य-तदन्ताऽच्व्यर्थेऽच्वेर्भुवः खिष्णु-खुकञौ
(१२९) कृगः खनट् करणे
(१३०) भावे चा-ऽऽशिताद् भुवः खः

(१३१) नाम्नो गमः खड्-डौ च, विहायसस्तु विहः
(१३२) सुग-दुर्गमाधारे
(१३३) निर्गो देशे
(१३४) शमो नाम्न्यः
(१३५) पार्श्वाऽऽदिभ्यः शीङः
(१३६) ऊर्ध्वादिभ्यः कर्तुः
(१३७) आधारात्
(१३८) चरेष्टः
(१३९) भिक्षा-सेना-ऽऽदायात्
(१४०) पुरो-ऽग्रतोऽग्रे सर्तेः
(१४१) पूर्वात् कर्तुः
(१४२) स्था-पा-स्ना-त्रः कः
(१४३) शोकापनुद-तुन्दपरिमृज-स्तम्बेरम-कर्णेजप-प्रियाऽलस-हस्ति-सूचके
(१४४) मूलविभुजादयः
(१४५) दुहेर्डुघः
(१४६) भजो विण्
(१४७) मन्-वन्-क्वनिप्-विच् क्वचित्
(१४८) क्विप्
(१४९) स्पृशोऽनुदकात्
(१५०) अदोऽनन्नात्
(१५१) क्रव्यात्-क्रव्यादावाम पक्वादौ
(१५२) त्यदाद्यन्य-समानादुपमानाद् व्याप्ये दृशः टक्-सकौ च
(१५३) कर्तुर्णिन्
(१५४) अजातेः शीले
(१५५) साधौ
(१५६) ब्रह्मणो वदः
(१५७) व्रता-ऽऽभीक्ष्ण्ये
(१५८) करणाद् यजो भूते
(१५९) निन्द्ये व्याप्यादिन् विक्रियः
(१६०) हनो णिन्
(१६१) ब्रह्म-भ्रूण-वृत्रात् क्विप्

(१६२) कृगः सु-पुण्य-पाप-कर्म-मन्त्र-पदात्
(१६३) सोमात् सुगः
(१६४) अग्नेश्चेः
(१६५) कर्मण्यग्न्यर्थे
(१६६) दृशः क्वनिप्
(१६७) सह-राजभ्यां कृग्-युधेः
(१६८) अनोर्जनेर्डः
(१६९) सप्तम्याः
(१७०) अजातेः पञ्चम्याः
(१७१) क्वचित्
(१७२) सु-यजोर्ङ्वनिप्
(१७३) जृषोऽतृः
(१७४) क्त-क्तवतू

[द्वितीयः पादः]

(१) श्रु-सद-वस्भ्यः परोक्षा वा
(२) तत्र क्वसु-कानौ तद्वत्
(३) वेयिवदनाश्वदनूचानम्
(४) अद्यतनी
(५) विशेषाऽविवक्षा-व्यामिश्रे
(६) रात्रौ वसोऽन्त्ययामाऽस्वप्तर्यद्य
(७) अनद्यतने ह्यस्तनी
(८) ख्याते दृश्ये
(९) अयदि स्मृत्यर्थे भविष्यन्ती
(१०) वाऽऽकाङ्क्षायाम्
(११) कृताऽस्मरणा-ऽतिनिह्नवे परोक्षा
(१२) परोक्षे
(१३) ह-शश्वद्-युगान्तःप्रच्छ्ये ह्यस्तनी वा
(१४) अविवक्षिते
(१५) वाऽद्यतनी पुराऽऽदौ

(१६) स्मे च वर्त्तमाना
(१७) ननौ पृष्टोक्तौ सद्वत्
(१८) न-न्वोर्वा
(१९) सति
(२०) शत्रानशावेष्यति तु सस्यौ
(२१) तौ माङ्याक्रोशेषु
(२२) वा वेत्तेः क्वसुः
(२३) पूङ्-यजः शानः
(२४) वयः शक्ति-शीले
(२५) धारीङोऽकृच्छ्रेऽतृश्
(२६) सुग् द्विषार्हः सत्रि-शत्रु-स्तुत्ये
(२७) तृन् शील-धर्म-साधुषु
(२८) भ्राज्यलङ्कृग्-निराकृग्-भू-सहि-रुचि-वृति-वृधि-चरि-प्रजना-ऽपत्रप इष्णुः
(२९) उदः पचि-पति-पदि-मदेः
(३०) भू-जेः ष्णुक्
(३१) स्था-ग्ला-म्ला-पचि-परिमृजि-क्षेः स्नुः
(३२) त्रसि-गृधि-धृषि-क्षिपः क्नुः
(३३) सन्-भिक्षा-ऽऽशंसेरुः
(३४) विन्दिच्छू
(३५) शृ-वन्देरारुः
(३६) दा-ट्धे-सि-शद-सदो रुः
(३७) शीङ्-श्रद्धा-निद्रा-तन्द्रा-दयि-पति-गृहि-स्पृहेरालुः
(३८) ङौ सासहि-वावहि-चाचलि-पापतिः
(३९) सस्रि-चक्रि-दधि-जज्ञि-नेमिः
(४०) शॄ-कम-गम-हन-वृष-भू-स्थ-उकण्
(४१) लष-पत-पदः

(४२) भूषा—क्रोधार्थ—जु—सृ—गृधि—ज्वल—शुचश्चाऽनः
(४३) चल—शब्दार्थाद-कर्मकात्
(४४) इ—ङितो व्यञ्जनाऽऽद्यन्तात्
(४५) नणिङ्—य—सूद—दीप—दीक्षः
(४६) द्रम—क्रमो यङः
(४७) यजि—जपि—दंशि—वदादूकः
(४८) जागुः
(४९) शमष्टकाद् घिनण्
(५०) युज—भुज—भज—त्यज—रञ्ज—द्विष—दुष—द्रुह—दुहाऽभ्या-हनः
(५१) आङः क्रीड—मुषः
(५२) प्राच्च यम—यसः
(५३) मथ—लपः
(५४) वेश्च द्रोः
(५५) वि—परि—प्रात् सर्त्तेः
(५६) समः पृचैप्—ज्वरेः
(५७) सं—वेः सृजः
(५८) सं—परि—व्यनु—प्राद् वदः
(५९) वेर्विच-कत्थ-स्रम्भ-कष-कस-लस-हनः
(६०) व्यपाऽभेर्लषः
(६१) सम्-प्राद् वसात्
(६२) समत्यपाऽभि—व्यभेश्चरः
(६३) समनु-व्यवाद् रुधः
(६४) वेर्दहः
(६५) परेर्देवि-मुहश्च
(६६) क्षिप-रटः
(६७) वादेश्च णकः
(६८) निन्द-हिंस-क्लिश-खाद-विनाशि-व्या-भाषाऽसूयाऽनेकस्व-रात्

(६९) उपसर्गाद् देवृ-देवि -क्रुशः
(७०) वृङ्-भिक्षि-लुण्टि-जल्पि-कुट्टाट्टाकः
(७१) प्रात् सू-जोरिन्
(७२) जी-दृ-क्षि-विश्रि-परिभू-वमा-ऽभ्यम-व्यथः
(७३) सृ-घस्यदो मरक्
(७४) भञ्जि-भासि-मिदो घुरः
(७५) वेत्ति-च्छिद्-भिदः कित्
(७६) भियो रु-रुक-लुकम्
(७७) सृ-जीण्-नशष्ट्वरप्
(७८) गत्वरः
(७९) स्म्यजस-हिंस-दीप-कम्प-कम-नमो रः
(८०) तृषि-धृषि-स्वपो-नजिङ्
(८१) स्थेश-भास-पिस-कसो वरः
(८२) यायावरः
(८३) दिद्युद्-दद्द्-जगज्जुहू-वाक्-प्राट्-धी-श्री-द्रू-स्रू-ज्वायत-स्तू-कटप्रू-परिव्राट्-भ्राजादयः क्विप्
(८४) शं-सं-स्वयं-वि-प्राद् भुवो डुः
(८५) पुवं इत्रो दैवते
(८६) ऋषि-नाम्नोः करणे
(८७) लू-धू-सू-खनि-चर-सहाऽर्तेः
(८८) नी-दाव्-शस्-यु-युज-स्तु-तुद-सि-सिच-मिह-पत-पा-नहस्त्रट्
(८९) हल-क्रोडाऽऽस्ये पुवः
(९०) दंशेस्त्रः
(९१) धात्री
(९२) ज्ञानेच्छाऽर्चाऽर्थ-ञीच्छील्यादिभ्य क्तः
(९३) उणादयः

[तृतीयः पादः]

(१) वर्त्स्यति गम्यादिः
(२) वा हेतुसिद्धौ क्तः
(३) कषोऽनिटः
(४) भविष्यन्ती
(५) अनद्यतने श्वस्तनी
(६) परिदेवने
(७) पुरा-यावतोर्वर्त्तमाना
(८) कदा-कर्ह्योर्नवा
(९) किंवृत्ते लिप्सायाम्
(१०) लिप्स्यसिद्धौ
(११) पञ्चम्यर्थहेतौ
(१२) सप्तमी चोर्ध्वमौहूर्त्तिके
(१३) क्रियायां क्रियार्थायां तुम् णकच् भविष्यन्ती
(१४) कर्मणोऽण्
(१५) भाववचनाः
(१६) पद—रुज—विश—स्पृशो घञ्
(१७) सर्त्तेः स्थिर—व्याधि—बल—मत्स्ये
(१८) भावा—ऽकर्त्रोः
(१९) इङोऽपादाने तु टिद् वा
(२०) श्रो वायु-वर्ण-निवृत्ते
(२१) निरभेः पू-ल्वः
(२२) रोरुपसर्गात्
(२३) भृश्यदोऽल्
(२४) न्यादो नवा
(२५) सं—नि—व्युपाद् यमः
(२६) नेर्नद—गद—पठ—स्वन—क्वणः
(२७) वैणे क्वणः
(२८) युवर्ण—वृ—दृ—वश—रण-गमृद्—ग्रहः
(२९) वर्षादयः क्लीबे
(३०) समुदोऽजः पशौ
(३१) सृ—ग्लहः प्रजना-ऽक्षे

(३२) पणेर्माने
(३३) समद-प्रमदौ हर्षे
(३४) हनोऽन्तर्घनाऽन्तर्घणौ देशे
(३५) प्रघण-प्रघाणौ गृहांशे
(३६) निघोद्ध-सङ्घोद्घना-ऽपघनोपघ्नं निमित-प्रशस्त-गणा-ऽत्याधाना-ऽङ्गाऽऽसन्नम्
(३७) मूर्त्ति-निचिताऽभ्रे घनः
(३८) व्ययो-द्रोः करणे
(३९) स्तम्बाद् घ्नश्च
(४०) परेर्घः
(४१) ह्वः समाह्वया-ऽऽह्वयौ द्यूत-नाम्नोः
(४२) न्यभ्युप-वेर्वा-श्चोत्
(४३) आङो युद्धे
(४४) आहावो निपानम्
(४५) भावेऽनुपसर्गात्
(४६) हनो वा वध् च
(४७) व्यध-जप-मद्भ्यः
(४८) नवा क्वण-यम-हस-स्वनः
(४९) आङो रु-प्लोः
(५०) वर्षविघ्नेऽवाद् ग्रहः
(५१) प्राद् रश्मि-तुलासूत्रे
(५२) वृगो वस्त्रे
(५३) उदः श्रेः
(५४) यु-पू-द्रोर्घञ्
(५५) ग्रहः
(५६) न्यवाच्छापे
(५७) प्राल्लिप्सायाम्
(५८) समो मुष्टौ
(५९) यु-दु-द्रोः
(६०) नियश्चाऽनुपसर्गाद् वा
(६१) वोदः
(६२) अवात्
(६३) परेर्द्यूते

(६४) भुवोऽवज्ञाने वा
(६५) यज्ञे ग्रहः
(६६) संस्तोः
(६७) प्रात् स्नु–द्रु–स्तोः
(६८) अयज्ञे स्त्रः
(६९) वेरशब्दे प्रथने
(७०) छन्दोनाम्नि
(७१) क्षु–श्रोः
(७२) न्युदो ग्रः
(७३) किरो धान्ये
(७४) नेर्वुः
(७५) इणोऽभ्रेषे
(७६) परेः क्रमे
(७७) व्युपात् शीङः
(७८) हस्तप्राप्ये चेरस्तेये
(७९) चिति–देहा–ऽऽवा-सोपसमाधाने कश्चाऽऽदेः
(८०) सङ्घेऽनूर्ध्वे
(८१) माने
(८२) स्थाऽऽदिभ्यः कः
(८३) ट्वितोऽथुः
(८४) ड्वितस्त्रिमक् तत्कृतम्
(८५) यजि–स्वपि–रक्षि–यति–प्रच्छो नः
(८६) विच्छो नङ्
(८७) उपसर्गाद् दः किः
(८८) व्याप्यादाधारे
(८९) अन्तर्द्धिः
(९०) अभिव्याप्तौ भावेऽन–जिन्
(९१) स्त्रियां क्तिः
(९२) श्वादिभ्यः
(९३) समिणासुगः
(९४) साति–हेति–यूति–जूति–ज्ञप्ति–कीर्त्तिः
(९५) गा–पा–पचो भावे
(९६) स्थो वा
(९७) आस्यटि–व्रज्–यजः क्यप्
(९८) भृगो नाम्नि

(९९) समज–निपत्–नि-षद्–शीङ्–सुग्–विदि–चरि–मनीणः
(१००) कृगः श च वा
(१०१) मृगयेच्छा–याच्ञा–तृष्णा–कृपा–भा–श्रद्धा–ऽन्तर्द्धा
(१०२) परेः सृ–चरेर्यः
(१०३) वाऽटाट्यात्
(१०४) जागुरश्च
(१०५) शंसि–प्रत्ययात्
(१०६) क्तेटो गुरोर्व्यञ्जनात्
(१०७) षितोऽङ्
(१०८) भिदादयः
(१०९) भीषि–भूषि–चिन्ति-पूजि–कथि–कुम्बि–चर्चि–स्पृहि-तोलि-दोलिभ्यः
(११०) उपसर्गादातः
(१११) णि–वेत्त्यास–श्रन्थ–घट्ट–वन्देरनः
(११२) इषोऽनिच्छायाम्
(११३) पर्येषेर्वा
(११४) क्रुध्–संपदादिभ्यः क्विप्
(११५) भ्यादिभ्यो वा
(११६) व्यतिहारेऽनीहादि-भ्यो ञः
(११७) नञोऽनिः शापे
(११८) ग्ला–हा–ज्यः
(११९) प्रश्ना–ऽऽख्याने वेञ्
(१२०) पर्यायाऽर्हणोत्पत्तौ च णकः
(१२१) नाम्नि पुंसि च
(१२२) भावे
(१२३) क्लीबे क्तः
(१२४) अनट्
(१२५) यत्कर्मस्पर्शात् कर्त्रङ्गसुखं ततः
(१२६) रम्यादिभ्यः कर्त्तरि
(१२७) कारणम्

(१२८) भुजि–पत्यादिभ्यः कर्मा–ऽपादाने

(१२९) करणा–ऽऽधारे

(१३०) पुन्नाम्नि घः

(१३१) गोचर–संचर–वह–व्रज–व्यज–खला–ऽऽपण–निगम–बक भगकषा–ऽऽकष–निकषम्

(१३२) व्यञ्जनाद् घञ्

(१३३) अवात् तृस्तृभ्याम्

(१३४) न्याया–ऽवाया–ऽध्यायोद्याव–संहारा ऽवहारा–ऽऽधार–दार-जारम्

(१३५) उदङ्कोऽतोये

(१३६) आनायो जालम्

(१३७) खनो ड–डरेके–कवक–घं च

(१३८) इ–कि–श्तिव् स्वरूपाऽर्थे

(१३९) दुः–स्वीषतः कृच्छ्रा–ऽकृच्छ्रार्थात् खल्

(१४०) च्व्यर्थे कर्त्राप्याद् भू–कृगः

(१४१) शासू–युधि–दृशि–धृषि–मृषा–ऽऽतोऽनः

[चतुर्थः पादः]

(१) सत्सामीप्ये सद्वद् वा
(२) भूतवच्चाऽऽशंस्ये वा
(३) क्षिप्रा–ऽऽशंसाऽर्थयो र्भविष्यन्ती–सप्तम्यौ
(४) सम्भावने सिद्धवत्
(५) नाऽनद्यतनः प्रबन्धा–ऽऽसत्त्योः
(६) एष्यत्यवधौ देशस्याऽर्वाग्भागे
(७) कालस्याऽनहोरात्राणाम्
(८) परे वा
(९) सप्तम्यर्थे क्रियाऽतिपत्तौ क्रियातिपत्तिः
(१०) भूते
(११) वोतात् प्राक्
(१२) क्षेपेऽपि–जात्वोर्वर्त्तमाना
(१३) कथमि सप्तमी च वा
(१४) किंवृत्ते सप्तमी–भविष्यन्त्यौ
(१५) अश्रद्धा–ऽमर्षेऽन्यत्रापि
(१६) किङ्किलाऽस्त्यर्थयोर्भविष्यन्ती
(१७) जातु–यद्–यदा–यदौ सप्तमी
(१८) क्षेपे च यच्च यत्रे
(१९) चित्रे
(२०) शेषे भविष्यन्त्ययदौ
(२१) सप्तम्युता–प्योर्बाढे
(२२) सम्भावनेऽलमर्थे तदर्थानुक्तौ
(२३) अयदि श्रद्धाधातौ नवा
(२४) सतीच्छाऽर्थात्
(२५) वर्त्स्यति हेतु–फले

(२६) कामोक्ताबकच्चिति
(२७) इच्छाऽर्थे सप्तमी-पञ्चम्यौ
(२८) विधि-निमन्त्रणा-मन्त्रणा-ऽधीष्ट-सम्प्रश्न-प्रार्थने
(२९) प्रैषा-ऽनुज्ञा-ऽवसरे कृत्य-पञ्चम्यौ
(३०) सप्तमी चोर्ध्वमौहूर्त्तिके
(३१) स्मे पञ्चमी
(३२) अधीष्टौ
(३३) काल-वेला-समये तुम्वाऽवसरे
(३४) सप्तमी यदि
(३५) शक्तार्हे कृत्याश्च
(३६) णिन् चाऽऽवश्यका-ऽधमर्ण्ये
(३७) अर्हे तृच्
(३८) आशिष्याशीः-पञ्चम्यौ
(३९) माङ्यद्यतनी
(४०) सस्मे ह्यस्तनी च
(४१) धातोः सम्बन्धे प्रत्ययाः
(४२) भृशा-ऽऽभीक्ष्ण्ये हि-स्वौ यथाविधि त-ध्वमौ च तद्युष्मदि
(४३) प्रचये नवा सामा-न्यार्थस्य
(४४) निषेधेऽलं-खल्वोः क्त्वा
(४५) पराऽवरे
(४६) निमील्याऽऽदि-मेङस्तुल्यकर्तृके
(४७) प्राक्काले
(४८) ख्णम् चाऽऽभीक्ष्ण्ये
(४९) पूर्वाऽग्र-प्रथमे
(५०) अन्यथैवं-कथमि-त्थमः कृगोऽनर्थकात्
(५१) यथा-तथादीर्ष्योत्तरे
(५२) शापे व्याप्यात्

(५३) स्वाद्वर्थाद् अदीर्घात्

(५४) विद्-दृग्भ्यः कात्स्न्र्ये णम्

(५५) यावतो विन्द्-जीवः

(५६) चर्मोदरात् पूरेः

(५७) वृष्टिमान ऊलुक् चास्य वा

(५८) चेलार्थात् क्नोपेः

(५९) गात्र-पुरुषात् स्नः

(६०) शुष्क-चूर्ण-रूक्षात् पिषस्तस्यैव

(६१) कृग्-ग्रहोऽकृत-जीवात्

(६२) निमूलात् कषः

(६३) हनश्च समूलात्

(६४) करणेभ्यः

(६५) स्व-स्नेहनार्थात् पुष-पिषः

(६६) हस्तार्थाद् ग्रह-वर्ति-वृतः

(६७) बन्धेर्नाम्नि

(६८) आधारात्

(६९) कर्तुर्जीव-पुरुषान्नश्-वहः

(७०) ऊर्ध्वात् पूः-शुषः

(७१) व्याप्याच्चेवात्

(७२) उपात् किरो लवने

(७३) दंशेस्तृतीयया

(७४) हिंसाऽर्थादेकाऽऽप्यात्

(७५) उपपीड-रुध-कर्षस्तत्सप्तम्या

(७६) प्रमाण-समासत्त्योः

(७७) पञ्चम्या त्वरायाम्

(७८) द्वितीयया

(७९) स्वाङ्गेनाऽध्रुवेण

(८०) परिक्लेश्येन

(८१) विश-पत-पद-स्कन्दो वीप्साऽऽभीक्ष्ण्ये

(८२) कालेन तृष्यस्वः क्रियाऽन्तरे

(८३) नाम्ना ग्रहा—ऽऽदिशः

(८४) कृगोऽव्ययेनाऽनिष्टोक्तौ क्त्वा—णमौ

(८५) तिर्यचाऽपवर्गे

(८६) स्वाङ्गतश्च्व्यर्थे नाना—विना—धाऽर्थेन भुवश्च

(८७) तूष्णीमा

(८८) आनुलोम्येऽन्वचा

(८९) इच्छाऽर्थे कर्मणः सप्तमी

(९०) शक—धृष—ज्ञा—रभ—लभ—सहा—ऽर्ह—ग्ला—घटाऽस्ति—समर्थाऽर्थे च तुम्

॥ अर्हम् ॥

[अथ षष्ठाध्यायः तत्र प्रथमः पादः–]

(१) तद्धितोऽणादिः

(२) पौत्रादि वृद्धम्

(३) वंश्य–ज्यायोभ्रात्रो-र्जीवति प्रपौत्राद्य-स्त्री युवा

(४) सपिण्डे वयः–स्था-नाधिके जीवद् वा

(५) युव–वृद्धं कुत्साऽर्चे वा

(६) संज्ञा दुर्वा

(७) त्यदादिः

(८) वृद्धिर्यस्य स्वरेष्वादिः

(९) एदोद् देश एवेयादौ

(१०) प्राग्देशे

(११) वा-ऽऽद्यात्

(१२) गोत्रोत्तरपदाद् गोत्रादिवाऽजिह्वा-कात्य–हरितकात्यात्

(१३) प्राग् जितादण्

(१४) धनादेः पत्युः

(१५) अनिदम्यणपवादे च दित्यदित्यादि-त्य–यमपत्युत्तर–पदाञ्ञ्यः

(१६) बहिषष्टीकण् च

(१७) कल्यग्नेरेयण्

(१८) पृथिव्या ञा–ञ्

(१९) उत्सादेरञ्

(२०) बष्कयादसमासे

(२१) देवाद् यञ् च

(२२) अः स्थाम्नः

(२३) लोम्नोऽपत्येषु

(२४) द्विगोरनपत्ये य-स्वरा–ऽऽदेर्लुब्द्विः

(२५) प्राग् वतः स्त्री-पुंसात् नञ्स्नञ्
(२६) त्वे वा
(२७) गोः स्वरे यः
(२८) ङसोऽपत्ये
(२९) आद्यात्
(३०) वृद्धाद् यूनि
(३१) अत इञ्
(३२) बाह्वादिभ्यो गोत्रे
(३३) वर्मणोऽचक्रात्
(३४) अजादिभ्यो धेनोः
(३५) ब्राह्मणाद्वा
(३६) भूयस्-सम्भूयो-ऽम्भो-ऽमितौजसः स्लुक् च
(३७) शालङ्क्यौदि-षाडिवाड्वलि
(३८) व्यास-वरुट-सुधातृ-निषाद-बिम्ब-चण्डालादन्त्यस्यचाऽक्
(३९) पुनर्भू-पुत्र-दुहितृ-ननान्दुरनन्तरेऽञ्
(४०) परास्त्रयाः परशुश्चाऽसावर्ण्ये
(४१) विदादेर्वृद्धे
(४२) गर्गादेर्यञ्
(४३) मधु-बभ्रोर्ब्राह्मण-कौशिके
(४४) कपि-बोधादाङ्गिरसे
(४५) वतण्डात्
(४६) स्त्रियां लुप्
(४७) कुञ्जादेर्ञायन्यः
(४८) स्त्रीबहुष्वायनञ्
(४९) अश्वादेः
(५०) शप-भरद्वाजादात्रेये
(५१) भर्गात् त्रैगर्त्ते
(५२) आत्रेयाद् भारद्वाजे
(५४) नडादिभ्य आयनण्
(५४) यञिञः
(५५) हरितादेरञः

(५६) क्रोष्टु–शलङ्कोर्लुक् च

(५७) दर्भ–कृष्णाऽग्निशर्म–रण–शरद्वच्छुन-कादाग्रायण–ब्राह्मण-वार्षगण्य–वाशिष्ठ भार्गव–वात्स्ये

(५८) जीवन्त–पर्वताद् वा

(५९) द्रोणाद् वा

(६०) शिवादेरण्

(६१) ऋषि वृष्ण्यन्धक–कुरुभ्यः

(६२) कन्या–त्रिवेण्याः कनीन–त्रिवणं च

(६३) शुङ्गाभ्यां भारद्वाजे

(६४) विकर्ण–च्छगलाद् वात्स्या–ऽऽत्रेये

(६५) णश्च विश्रवसो विश्लुक् च वा

(६६) सङ्ख्या–सं–भद्रा-न्मातुर्मातुर्च

(६७) अदोर्नदी–मानुषी-नाम्नः

(६८) पीला–साल्वा–मण्डूकाद् वा

(६९) दितेश्चैयण् वा

(७०) ङयाप्–त्यूङः

(७१) द्विस्वरादनद्याः

(७२) इतोऽनिञः

(७३) शुभ्राऽऽदिभ्यः

(७४) श्याम–लक्षणाद् वाशिष्ठे

(७५) विकर्ण–कुषीतकात् काश्यपे

(७६) भ्रुवो भ्रुव् च

(७७) कल्याण्यादेरिन् चा-ऽन्तस्य

(७८) कुलटाया वा

(७९) चटकाण्णैरः स्त्रियां तु लुप्

(८०) क्षुद्राभ्य एरण् वा

(८१) अवाच्चाऽऽश्रयोर्जाऽविदूरे
(८२) व्यवात् स्वनोऽशने
(८३) सदोऽप्रतेः परोक्षायां त्वादेः
(८४) स्वञ्जश्च
(८५) परि–नि–वेः–सेवः
(८६) श्वशुराद् यः
(८७) जातौ राज्ञः
(८८) क्षत्रादियः
(८९) मनोर्याऽणौ षश्चान्तः
(९०) माणवः कुत्सायाम्
(९१) कुलादीनः
(९२) यैयकञावसमासे वा
(९३) दुष्कुलादेयण् वा
(९४) महाकुलाद् वाऽञीनञौ
(९५) कुर्वादेर्ञ्यः
(९६) सम्राजः क्षत्रिये
(९७) सेनान्त–कारु–लक्ष्मणादिञ् च
(९८) सुयाम्नः सौवीरेष्वायनिञ्
(९९) पाण्टाहृति–मिमताण्णश्च
(१००) भागवित्ति–तार्णाविन्दवा–ऽऽकशापेयान्निन्दायामिकण् वा
(१०१) सौयामायनि–यामुन्दायनि–वार्ष्यायणेरीयश्च वा
(१०२) तिकादेरायनिञ्
(१०३) दगु-कोशल-कर्मारच्छाग-वृषाद् यादिः
(१०४) द्विस्वरादणः
(१०५) अवृद्धाद् दोर्नवा
(१०६) पुत्रान्तात्
(१०७) चर्मि–वर्मि–गारेट–कार्कट्य-काक-लङ्कावाकिनाच्च कश्चान्तोऽन्त्यस्वरात्

(१०८) अदोरायनिः प्रायः

(१०९) राष्ट्र–क्षत्रियात् सरूपाद् राजाऽपत्ये द्रिरञ्

(११०) गान्धारि–साल्वेयाभ्याम्

(१११) पुरु–मगध–कलिङ्ग–सूरमस–द्विस्वरादण्

(११२) साल्वांश–प्रत्यग्रथ–कलकूटाऽश्मकादिञ्

(११३) दु–नादि–कुर्वित्–कोशला–ऽजादाञ्ञ्यः

(११४) पाण्डोर्ड्यण्

(११५) शकादिभ्यो द्रेर्लुप्

(११६) कुन्त्यवन्तेः स्त्रियाम्

(११७) कुरोर्वा

(११८) द्रेरञणोऽप्राच्य–भर्गादेः

(११९) बहुष्वस्त्रियाम्

(१२०) यस्कादेर्गोत्रे

(१२१) यञञोऽश्यापर्णान्त–गोपवनादेः

(१२२) कौण्डिन्या–ऽगस्त्ययोः कुण्डिना–ऽगस्ती च

(१२३) भृग्वङ्गिरस्–कुत्स–वशिष्ठ–गोतमा–ऽत्रेः

(१२४) प्राग्भरते बहुस्वरादिञः

(१२५) वोपकादेः

(१२६) तिककितवाऽऽदौ द्वन्द्वे

(१२७) द्व्यादेस्तथा

(१२८) वाऽन्येन

(१२९) द्व्येकेषु षष्ठ्यास्तत्पुरुषे यञादेर्वा

(१३०) न प्राग्जितीये स्वरे

(१३१) गर्ग–भार्गविका

(१३२) यूनि लुप्

(१३३) वायनणायनिञोः

(१३४) द्रीञो वा

(१३५) ञिदार्षादणिञोः

(१३६) अब्राह्मणात्

(१३७) पैलाऽऽदेः

(१३८) प्राच्येञोऽतौल्वल्यादेः

[द्वितीयः पादः]

(१) रागाट्टो रक्ते

(२) लाक्षा–रोचनादिकण्

(३) शकल–कर्दमाद् वा

(४) नील–पीताद्-कम्

(५) उदितगुरोर्भाद् युक्तेऽब्दे

(६) चन्द्रयुक्तात् काले, लुप् त्वप्रयुक्ते

(७) द्वन्द्वादीयः

(८) श्रवणा-ऽश्वत्थान्नाम्न्यः

(९) षष्ठ्याः समूहे

(१०) भिक्षाऽऽदेः

(११) क्षुद्रकमालवात् सेनानाम्नि

(१२) गोत्रोक्ष–वत्सोष्ट्र-वृद्धा–ऽजोरभ्र–मनुष्य–राज–राजन्य-राजपुत्रादकञ्

(१३) केदाराण्ण्यश्च

(१४) कवचि–हस्त्यचित्ताच्चेकण्

(१५) धेनोरनञः

(१६) ब्राह्मण–माणव–वाडवाद् यः

(१७) गणिकाया ण्यः
(१८) केशाद् वा
(१९) वाऽश्वादीयः
(२०) पर्श्वा डुण्
(२१) ईनोऽह्नः क्रतौ
(२२) पृष्ठाद् यः
(२३) चरणाद् धर्मवत्
(२४) गो–रथ–वातात् त्रल्–कटयल्लूलम्
(२५) पाशाऽऽदेश्च ल्यः
(२६) श्वादिभ्योऽञ्
(२७) खलाऽऽदिभ्यो लिन्
(२८) ग्राम–जन–बन्धु–गज–सहायात् तल्
(२९) पुरुषात् कृत–हित–वध–विकारे चैयञ्
(३०) विकारे
(३१) प्राण्यौषधि–वृक्षेभ्योऽवयवे च
(३२) तालाद् धनुषि
(३३) त्रपु–जतोः षोऽन्तश्च
(३४) शम्या लः
(३५) पयो–द्रोर्यः
(३६) उष्ट्रादकञ्
(३७) उमोर्णाद् वा
(३८) एण्या एयञ्
(३९) कौशेयम्
(४०) परशव्याद् यलुक् च
(४१) कंसीयाञ्ञ्यः
(४२) हेमार्थान्माने
(४३) द्रोर्वयः
(४४) मानात् क्रीतवत्
(४५) हेमाऽऽदिभ्योऽञ्
(४६) अभक्ष्या–ऽऽच्छादने वा मयट्
(४७) शर–दर्भ–कूदी–तृण–सोम–वल्वजात्
(४८) एकस्वरात्
(४९) दोरप्राणिनः
(५०) गोः पुरीषे

(५१) व्रीहेः पुरोडाशे
(५२) तिल-यवादनाम्नि
(५३) पिष्टात्
(५४) नाम्नि कः
(५५) ह्योगोदोहादीनञ् हियङ्गुश्चास्य
(५६) अपो यञ् वा
(५७) लुप् बहुलं पुष्प-मूले
(५८) फले
(५९) प्लक्षाऽऽदेरण्
(६०) जम्ब्वा वा
(६१) न द्विरद्रुवय-गोमय-फलात्
(६२) पितृ-मातुर्व्य-डुलं भ्रातरि
(६३) पित्रोर्डामहट्
(६४) अवेर्दुग्धे सोढ-दूस-मरीसम्
(६५) राष्ट्रेऽनङ्गाऽऽदिभ्यः
(६६) राजन्याऽऽदिभ्योऽकञ्
(६७) वसातेर्वा
(६८) भौरिक्यैषुकार्यादेर्विध-भक्तम्
(६९) निवासा-ऽदूरभव इति देशे नाम्नि
(७०) तदत्राऽस्ति
(७१) तेन निर्वृत्ते च
(७२) नद्यां मतुः
(७३) मध्वादेः
(७४) नड-कुमुद-वेतस-महिषाड्डित्
(७५) नड-शादाद् वलः
(७६) शिखायाः
(७७) शिरीषादिक-कणौ
(७८) शर्कराया इकणीया-ऽण् च
(७९) रोऽश्मादेः
(८०) प्रेक्षादेरिन्

(८१) तृणादेः सल्
(८२) काशादेरिलः
(८३) अरीहणादेरकण्
(८४) सुपन्थ्यादेर्ञ्यः
(८५) सुतङ्गमादेरिञ्
(८६) बलादेर्यः
(८७) अहरादिभ्योऽञ्
(८८) सख्यादेरेयण्
(८९) पन्थ्यादेरायनण्
(९०) कर्णादेरायनिञ्
(९१) उत्करादेरीयः
(९२) नडादेः कीयः
(९३) कृशाश्वादेरीयण्
(९४) ऋश्यादेः कः
(९५) वराहादेः कण्
(९६) कुमुदादेरिकः
(९७) अश्वत्थादेरिकण्
(९८) साऽस्य पौर्णमासी
(९९) आग्रहायण्यश्वत्थाण्णिकण्
(१००) चैत्री–कार्त्तिकी–फाल्गुनी–श्रवणाद् वा
(१०१) देवता
(१०२) पैङ्गाक्षीपुत्रादेरीयः
(१०३) शुक्रादियः
(१०४) शतरुद्रात् तौ
(१०५) अपोनपादपान्नपातस्तृचातः
(१०६) महेन्द्राद् वा
(१०७) क–सोमाट्ट्यण्
(१०८) द्यावापृथिवी–शुनासीरा–ऽग्नीषोम–मरुत्वद्–वास्तोष्पति–गृहमेधादीय–यौ
(१०९) वाय्वृतु–पित्रुषसो यः
(११०) महाराज–प्रोष्ठपदादिकण्

(१११) कालाद् भववत्
(११२) आर्दे: छन्दसः प्रगाथे
(११३) योद्धृ-प्रयोजनाद् युद्धे
(११४) भावघञोऽस्यां णः
(११५) श्यैनम्पाता-तैलम्पाता
(११६) प्रहरणात् क्रीडायां णः
(११७) तद् वेत्त्यधीते
(११८) न्यायादेरिकण्
(११९) पद-कल्प-लक्षणान्त-क्रत्वाख्याना-ऽऽख्यायिकात्
(१२०) अकल्पात् सूत्रात्
(१२१) अधर्म-क्षत्र-त्रि-संसर्गाऽङ्गाद् विद्यायाः
(१२२) याज्ञिकौक्थिक-लौकायितिक
(१२३) अनुब्राह्मणादिन्
(१२४) शत-षष्टेः पथ इकट्
(१२५) पदोत्तरपदेभ्य इकः
(१२६) पद-क्रम-शिक्षा-मीमांसा-साम्नोऽकः
(१२७) स-सर्वपूर्वात् लुप्
(१२८) सङ्ख्याकात् सूत्रे
(१२९) प्रोक्तात्
(१३०) वेदेनब्राह्मणमत्रैव
(१३१) तेन च्छन्ने रथे
(१३२) पाण्डुकम्बलादिन्
(१३३) दृष्टे साम्नि नाम्नि
(१३४) गोत्रादङ्कवत्
(१३५) वामदेवाद् यः
(१३६) डिद् वाऽण्
(१३७) वा जाते द्विः
(१३८) तत्रोद्धृते पात्रेभ्यः
(१३९) स्थण्डिलाच्छेते व्रती
(१४०) संस्कृते भक्ष्ये

(१४१) शूलोखाद् यः
(१४२) क्षीरादेयण्
(१४३) दध्न इकण्
(१४४) वोदश्वितः
(१४५) क्वचित्

[तृतीयः पादः]

(१) शेषे
(२) नद्यादेरेयण्
(३) राष्ट्रादियः
(४) दूरादेत्यः
(५) उत्तरादाहञ्
(६) पारावारादीनः
(७) व्यस्त–व्यत्यस्तात्
(८) द्यु–प्रागपागुदक्–प्रतीचो यः
(९) ग्रामादीनञ् च
(१०) कत्र्यादेश्चैयकञ्
(११) कुण्ड्याादिभ्यो यलुक् च
(१२) कुल–कुक्षि–ग्रीवा-च्छ्वाऽस्यलङ्कारे
(१३) दक्षिणा–पश्चात्–पुरसस्त्यण्
(१४) वहूल्यूर्दि–पर्दि–कापिश्याष्टायनण्
(१५) रङ्कोः प्राणिनि वा
(१६) क्वेहाऽमा–त्र–तसस्त्यच्
(१७) नेर्ध्रुवे
(१८) निसो गते
(१९) ऐषमो–ह्यस्–श्वसो वा
(२०) कन्थाया इकण्

(२१) वर्णाविकञ्

(२२) रूप्योत्तरपदा-ऽर-ण्याण्णः

(२३) दिक्पूर्वादनाम्नः

(२४) मद्रादञ्

(२५) उदग्ग्रामाद् यकृ-ल्लोम्नः

(२६) गोष्ठी-तैकी-नैकेती-गोमती-शूरसेन-वाहीक-रोमक-पट-च्चरात्

(२७) शकलादेर्यञः

(२८) वृद्धेञः

(२९) न द्विस्वरात् प्राग्-भरतात्

(३०) भवतोरिकणीयसौ

(३१) पर-जन-राज्ञोऽ-कीयः

(३२) दोरीयः

(३३) उष्णादिभ्यः कालात्

(३४) व्यादिभ्यो णिके-कणौ

(३५) काश्यादेः

(३६) वाहीकेषु ग्रामात्

(३७) वोशीनरेषु

(३८) वृजि-मद्राद् देशात् कः

(३९) उवर्णादिकण्

(४०) दोरेव प्राचः

(४१) ईतोऽकञ्

(४२) रोपान्त्यात्

(४३) प्रस्थ-पुर-वहान्त-योपान्त्य-धन्वार्थात्

(४४) राष्ट्रेभ्यः

(४५) बहुविषयेभ्यः

(४६) धूमादेः

(४७) सौवीरेषु कूलात्

(४८) समुद्रान्नृ-नावोः

(४९) नगरात् कुत्सा-दाक्ष्ये

(५०) कच्छा-ऽग्नि-वक्त्र-वर्त्तोत्तरपदात्

(५१) अरण्यात् पथि-न्यायाऽध्यायेभ-नर-विहारे

(५२) गोमये वा
(५३) कुरु–युगन्धराद् वा
(५४) साल्वाद् गो-यवाग्वपत्तौ
(५५) कच्छादेर्नृ–नृस्थे
(५६) कोपान्त्याच्चाऽण्
(५७) गर्त्तोत्तरपदादीयः
(५८) कटपूर्वात् प्राचः
(५९) क–खोपान्त्य–कन्था–पलद–नगर–ग्राम–ह्रदोत्तरपदाद् दोः
(६०) पर्वतात्
(६१) अनरे वा
(६२) पर्ण–कृकणाद् भारद्वाजात्
(६३) गहादिभ्यः
(६४) पृथिवीमध्यान्मध्यमश्चास्य
(६५) निवासाच्चरणेऽण्
(६६) वेणुकादिभ्य ईयण्
(६७) वा युष्मदस्मदोऽञी-नञौ युष्माका–ऽस्माकं चास्यैकत्वे तु तवक–ममकम्
(६८) द्वीपादनुसमुद्रं ण्यः
(६९) अर्धाद् यः
(७०) सपूर्वादिकण्
(७१) दिक्पूर्वात् तौ
(७२) ग्राम–राष्ट्रांऽशाद-णिकणौ
(७३) परा–ऽवरा–ऽधमो-त्तमादेर्यः
(७४) अमो–ऽन्ता–ऽवो–ऽधसः
(७५) पश्चादाद्यन्ता–ऽग्रा-दिमः
(७६) मध्यान्मः
(७७) मध्य उत्कर्षा–ऽप-कर्षयोरः
(७८) अध्यात्मादिभ्य इकण्

(७९) समानपूर्व—लोकोत्तर-पदात्
(८०) वर्षा—कालेभ्यः
(८१) शरदः श्राद्धे कर्मणि
(८२) नवा रोगा—ऽऽतपे
(८३) निशा—प्रदोषात्
(८४) श्वसस्तादिः
(८५) चिर—परुत्-परारेस्त्नः
(८६) पुरो नः
(८७) पूर्वाह्णा—ऽपराह्णात् तनट्
(८८) सायं—चिरं—प्राह्णे-प्रगे—ऽव्ययात्
(८९) भर्तु—सन्ध्यादेरण्
(९०) संवत्सरात् फल—पर्वणोः
(९१) हेमन्ताद् वा, तलुक् च
(९२) प्रावृष एण्यः
(९३) स्थामा—ऽजिनान्ताल्लुप्
(९४) तत्र कृत—लब्ध—क्रीत—सम्भूते
(९५) कुशले
(९६) पथोऽकः
(९७) कोऽश्मादेः
(९८) जाते
(९९) प्रावृष इकः
(१००) नाम्नि शरदोऽकञ्
(१०१) सिन्धवपकरात् का—ऽणौ
(१०२) पूर्वाह्णा—ऽपराह्णा—ऽऽर्द्रा—मूल—प्रदोषाऽवस्करादकः
(१०३) पथः पन्थ च
(१०४) अश्व वाऽमावास्यायाः
(१०५) श्रविष्ठा—ऽषाढादीयण् च
(१०६) फल्गुन्याष्टः
(१०७) बहुला—ऽनुराधा—पुष्यार्थ—पुनर्वसु—हस्त—विशाखा—स्वाते—र्लुप्

(१०८) चित्रा-रेवती-रोहिण्याः स्त्रियाम्
(१०९) बहुलमन्येभ्यः
(११०) स्थानान्त-गोशाल-खरशालात्
(१११) वत्सशालाद्वा
(११२) सोदर्य-समानोदर्यौ
(११३) कालाद् देये ऋणे
(११४) कलाप्यश्वत्थ-यव-बुसोमाव्यासौषम-सोऽकः
(११५) ग्रीष्मा-ऽवरसमाद्-कञ्
(११६) संवत्सरा ऽऽग्रहायण्या इकण् च
(११७) साधु-पुष्यत्-पच्यमाने
(११८) उप्ते
(११९) आश्वयुज्या अकञ्
(१२०) ग्रीष्म-वसन्नाद् वा
(१२१) व्याहरति मृगे
(१२२) जयिनि च
(१२३) भवे
(१२४) दिगादिदेहांशाद् यः
(१२५) नाम्न्युदकात्
(१२६) मध्याद् दिनण-णेया मोऽन्तश्च
(१२७) जिह्वामूला-ङ्गुलेश्चेयः
(१२८) वर्गान्तात्
(१२९) ईन-यौ चाशब्दे
(१३०) दृति-कुक्षि-कलशि-वस्त्यहेरेयण्
(१३१) आस्तेयम्
(१३२) ग्रीवातोऽण् च
(१३३) चतुर्मासान्नाम्नि
(१३४) यज्ञे ञ्यः
(१३५) गम्भीर-पञ्चजन-बहिर्देवात्
(१३६) परिमुखादेरव्ययीभावात्
(१३७) अन्तःपूर्वादिकण्

(१३८) पर्ययोर्ग्रामात्
(१३९) उपाज्जानु-नीवि-कर्णात् प्रायेण
(१४०) रूढावन्तःपुरादिकः
(१४१) कर्ण-ललाटात् कल्
(१४२) तस्य व्याख्याने च ग्रन्थात्
(१४३) प्रायो बहुस्वरादिकण्
(१४४) ऋगृद्-द्विस्वर-यागेभ्यः
(१४५) ऋषेरध्याये
(१४६) पुरोडाश-पौराडाशादिकेकटौ
(१४७) छन्दसो यः
(१४८) शिक्षादेश्चाण्
(१४९) तत आगते
(१५०) विद्या-योनिसम्बन्धादकञ्
(१५१) पितुर्यो वा
(१५२) ऋत इकण्
(१५३) आयस्थानात्
(१५४) शुण्डिकादेरण्
(१५५) गोत्रादङ्कवत्
(१५६) नृ-हेतुभ्यो रूप्य-मयटौ वा
(१५७) प्रभवति
(१५८) वैडूर्यः
(१५९) त्यदादेर्मयट्
(१६०) तस्येदम्
(१६१) हल-सीरादिकण्
(१६२) समिध आधाने टेन्यण्
(१६३) विवाहे द्वन्द्वादकल्
(१६४) अदेवासुरादिभ्यो वैरे
(१६५) नटान्नृत्ते ञ्यः
(१६६) छान्दोगौक्थिक-याज्ञिक-बह्वृचाच्च धर्मा-ऽऽम्नाय-संघे
(१६७) आथर्वणिकादणिकलुक् च

(१६८) चरणादकञ्
(१६९) गोत्राददण्डमाणव-शिष्ये
(१७०) रैवतिकादेरीयः
(१७१) कौपिञ्जल-हास्तिपदादण्
(१७२) सङ्घ-घोषा-ऽङ्क-लक्षणेऽञ्-यञिञः
(१७३) शाकलादकञ् च
(१७४) गृहेऽग्नीधो रण् धश्च
(१७५) रथात् साऽऽदेश्च वोढ्रङ्गे
(१७६) यः
(१७७) पत्रपूर्वादञ्
(१७८) वाहनात्
(१७९) वाह्य-पथ्युपकरणे
(१८०) वहेस्तुरिश्चादिः
(१८१) तेन प्रोक्ते
(१८२) मौदादिभ्यः
(१८३) कठादिभ्यो वेदे लुप्
(१८४) तित्तिरि-वरतन्तु-खण्डिकोखादीयण्
(१८५) छगलिनो णेयिन्
(१८६) शौनकादिभ्यो णिन्
(१८७) पुराणे कल्पे
(१८८) काश्यप-कौशिकाद् वेदवच्च
(१८९) शिलालि-पाराशर्यान्नट-भिक्षुसूत्रे
(१९०) कृशाश्व-कर्मन्दादिन्
(१९१) उपज्ञाते
(१९२) कृते
(१९३) नाम्नि मक्षिकादिभ्यः
(१९४) कुलालादेरकञ्
(१९५) सर्वचर्मण ईनेनञौ
(१९६) उरसो या-ऽणौ
(१९७) छन्दस्यः
(१९८) अमोऽधिकृत्य ग्रन्थे
(१९९) ज्योतिषम्
(२००) शिशुक्रन्दादिभ्य ईयः

(२०१) द्वन्द्वात् प्रायः
(२०२) अभिनिष्क्रामति द्वारे
(२०३) गच्छति पथि दूते
(२०४) भजति
(२०५) महाराजादिकण्
(२०६) अचित्तादेशकालात्
(२०७) वासुदेवा–ऽर्जुनादकः
(२०८) गोत्र–क्षत्रियेभ्योऽ-
कञ् प्रायः
(२०९) सरूपाद् द्रेः सर्वं
राष्ट्रवत्
(२१०) टस्तुल्यदिशि
(२११) तसिः
(२१२) यश्चोरसः
(२१३) सेर्निवासादस्य
(२१४) आभिजनात्
(२१५) शण्डिकादेण्यः
(२१६) सिन्ध्वादेरञ्
(२१७) सलातुरादीयण्
(२१८) तूदी–वर्मत्या एयण्
(२१९) गिरेरीयोऽस्त्राजीवे

[चतुर्थः पादः]

(१) इकण्
(२) तेन जित–जयद्-
दीव्य–खनत्सु
(३) संस्कृते
(४) कुलत्थ–कोपान्त्या-
दण्
(५) संसृष्टे
(६) लवणादः
(७) चूर्ण–मुद्गाभ्यामि-
नणौ
(८) व्यञ्जनेभ्य उपसिक्ते
(९) तरति

(१०) नौ-द्विस्वरादिकः
(११) चरति
(१२) पर्पादेरिकट्
(१३) पदिकः
(१४) श्वगणाद् वा
(१५) वेतनादेर्जीवति
(१६) व्यस्ताच्च क्रय-विक्रयादिकः
(१७) वस्नात्
(१८) आयुधादीयश्च
(१९) व्रातादीनञ्
(२०) निर्वृत्तेऽक्षद्यूताऽऽदेः
(२१) भावादिमः
(२२) याचिता-ऽपमित्यात् कण्
(२३) हरत्युत्सङ्गादेः
(२४) भस्त्रादेरिकट्
(२५) विवध-वीवधाद् वा
(२६) कुटिलिकाया अण्
(२७) ओजस्-सहोऽम्भसो वर्तते
(२८) त प्रत्यनोर्लोमेप-कूलात्
(२९) परेर्मुख-पार्श्वात्
(३०) रक्षदुञ्छतोः
(३१) पक्षि-मत्स्य-मृगार्थाद् घ्नति
(३२) परिपन्थात् तिष्ठति च
(३३) परिपथात्
(३४) अवृद्धेर्गृह्णति गर्ह्ये
(३५) कुसीदादिकट्
(३६) दशैकादशादिकश्च
(३७) अर्थ-पद-पदोत्तर-ललाम-प्रतिकण्ठात्
(३८) परदारादिभ्यो गच्छति
(३९) प्रतिपथादकश्च
(४०) माथोत्तरपद-पद-व्याक्रन्दाद् धावति
(४१) पश्चात्यनुपदात्

(४२) सुस्नातादिभ्यः पृच्छति
(४३) प्रभूतादिभ्यो ब्रुवति
(४४) माशब्द इत्यादिभ्यः
(४५) शाब्दिक–दार्दरिक–लालाटिक–कौक्कुटिकम्
(४६) समूहार्थात् समवेते
(४७) पर्षदो ण्यः
(४८) सेनाया वा
(४९) धर्माऽधर्माच्चरति
(५०) षष्ठ्या धर्म्ये
(५१) ऋन्नरादेरण्
(५२) विभाजयितृ–विशसितुर्णीड्लुक् च
(५३) अवक्रये
(५४) तदस्य पण्यम्
(५५) किशरादेरिकट्
(५६) शलालुनो वा
(५७) शिल्पम्
(५८) मड्डुक–झर्झराद् वाऽण्
(५९) शीलम्
(६०) अङ्गस्थाच्छत्राऽऽदेरञ्
(६१) तूष्णीकः
(६२) प्रहरणम्
(६३) परश्वधाद् वाऽण्
(६४) शक्ति–यष्टेष्टीकण्
(६५) वेष्टयादिभ्यः
(६६) नास्तिका–ऽऽस्तिक–दैष्टिकम्
(६७) वृत्तोऽपपाठोऽनुयोगे
(६८) बहुस्वरपूर्वादिकः
(६९) भक्ष्यं हितमस्मै
(७०) नियुक्तं दीयते
(७१) श्राणा–मांसौदनादिको वा
(७२) भक्तौदनाद्वाऽणिकट्
(७३) नवयज्ञादयोऽस्मिन् वर्तन्ते

(७४) तत्र नियुक्ते

(७५) अगारान्तादिकः

(७६) अदेश–कालादध्यायिनि

(७७) निकटादिषु वसति

(७८) सतीर्थ्यः

(७९) प्रस्तार–संस्थान–तदन्त–कठिनान्तेभ्यो व्यवहरति

(८०) संख्यादेश्चाऽऽर्हदलुचः

(८१) गोदानादीनां ब्रह्मचर्ये

(८२) चन्द्रायणं च चरति

(८३) देवव्रतादीन् डिन्

(८४) डकश्चाष्टाचत्वारिंशतं वर्षाणाम्

(८५) चातुर्मास्यं तौ यलुक् च

(८६) क्रोश–योजनपूर्वाच्छताद् योजनाच्चाऽभिगमार्हे

(८७) तद् यात्येभ्यः

(८८) पथ इकट्

(८९) नित्यं णः पन्थश्च

(९०) शङ्कूत्तर–कान्तारा–ऽज–वारि–स्थल–जङ्गलादेस्तेनाऽऽहृते च

(९१) स्थलादेर्मधुक–मरिचेऽण्

(९२) तुरायण–पारायण यजमाना–ऽधीयाने

(९३) संशयं प्राप्ते ज्ञेये

(९४) तस्मै योगादेः शक्ते

(९५) योग–कर्मभ्यां योकञौ

(९६) यज्ञानां दक्षिणायाम्

(९७) तेषु देये

(९८) काले कार्ये च भववत्
(९९) व्युष्टादिष्वण्
(१००) यथाकथाचाण्णः
(१०१) तेन हस्ताद् यः
(१०२) शोभमाने
(१०३) कर्म-वेषाद् यः
(१०४) कालात् परिजय्य-लभ्य-कार्य-सुकरे
(१०५) निर्वृत्ते
(१०६) तं भावि-भूते
(१०७) तस्मै भृता-ऽधीष्टे च
(१०८) षण्मासादवयसि ण्येकौ
(१०९) समाया ईनः
(११०) रात्र्यहः-संवत्सराच्च द्विगोर्वा
(१११) वर्षादश्च वा
(११२) प्राणिनि भूते
(११३) मासाद् वयसि यः
(११४) ईनञ् च
(११५) षण्मासाद् य-यणि-कण्
(११६) सोऽस्य ब्रह्मचर्य-तद्वतोः
(११७) प्रयोजनम्
(११८) एकागाराच्चौरे
(११९) चूडादिभ्योऽण्
(१२०) विशाखा-ऽऽषाढा-न्मन्थ-दण्डे
(१२१) उत्थापनादेरीयः
(१२२) विशि-रुहि-पदि-पूरि-समापेरनात् सपूर्वपदात्
(१२३) स्वर्ग-स्वस्तिवाच-नादिभ्यो य-लुपौ
(१२४) समयात् प्राप्तः
(१२५) ऋत्वादिभ्योऽण्
(१२६) कालाद् यः
(१२७) दीर्घः

(१२८) आकालिकमिक-श्चाद्यन्ते
(१२९) त्रिंशद्-विंशतेर्डको ऽसंज्ञायामाऽर्हदर्थे
(१३०) सङ्ख्या-डते-श्चाऽशत्-ति-ष्टेः कः
(१३१) शतात् केवलादतस्मिन् येकौ
(१३२) वाऽतोरिकः
(१३३) कार्षापणादिकट् प्रतिश्चास्य वा
(१३४) अर्धात् पल-कंस-कर्षात्
(१३५) कंसा-ऽर्धात्
(१३६) सहस्र-शतमानादण्
(१३७) शूर्पाद् वाऽञ्
(१३८) वसनात्
(१३९) विंशतिकात्
(१४०) द्विगोरीनः
(१४१) अनाम्न्यद्विः प्लुप्
(१४२) नवाऽणः
(१४३) सुवर्ण-कार्षापणात्
(१४४) द्वि-त्रि-बहोर्निष्क-विस्तात्
(१४५) शताद् यः
(१४६) शाणात्
(१४७) द्वि-त्र्यादेर्याऽण् वा
(१४८) पण-पाद-माषाद् यः
(१४९) खारी-काकणीभ्यः कच्
(१५०) मूल्यैः क्रीते
(१५१) तस्य वापे
(१५२) वात-पित्त-श्लेष्म-सन्निपाताच्छमन-कोपने
(१५३) हेतौ संयोगोत्पाते
(१५४) पुत्राद् येयौ

(१५५) द्विस्वर-ब्रह्मवर्चसाद् योऽसङ्ख्या-परिमाणा-ऽश्वादेः

(१५६) पृथिवी-सर्वभूमेरीश-ज्ञातयोश्चाञ्

(१५७) लोक-सर्वलोका-ज्ज्ञाते

(१५८) तदत्राऽस्मै वा वृद्धया-य-लाभोपदा-शुल्कं-देयम्

(१५९) पूरणा-ऽर्धादिकः

(१६०) भागाद् येकौ

(१६१) तं पचति द्रोणाद् वाऽञ्

(१६२) सम्भवदवहरतोश्च

(१६३) पात्रा-ऽऽचिता-ऽऽढकादीनो वा

(१६४) द्विगोरीनेकटौ वा

(१६५) कुलिजाद् वा लुप् च

(१६६) वशादेर्भाराद्धरद्-वहदावहत्सु

(१६७) द्रव्य-वस्नात् केकम्

(१६८) सोऽस्य भृति-व-स्नांशम्

(१६९) मानम्

(१७०) जीवितस्य सन्

(१७१) सङ्ख्यायाः संघ-सूत्र-पाठे

(१७२) नाम्नि

(१७३) विंशत्यादयः

(१७४) त्रैंश-चात्वारिंशम्

(१७५) पञ्चद्-दशद् वर्गे वा

(१७६) स्तोमे डट्

(१७७) तमर्हति

(१७८) दण्डादेर्यः

(१७९) यज्ञादियः

(१८०) पात्रात् तौ

(१८१) दक्षिणा-कडङ्गर-स्थालीबिलादीय-यौ

(१८२) छेदादेर्नित्यम्

(१८३) विरागाद् विरङ्गश्च

(१८४) शीर्षच्छेदाद् यो वा

(१८५) शालीन-कौपीना-ऽऽर्त्विजीनम्

॥ अर्हम् ॥

[अथ सप्तमाध्यायस्य प्रथमः पादः-]

(१) यः

(२) वहति रथ-युग-प्रासङ्गात्

(३) धुरो यैयण्

(४) वामाद्यादेरीनः

(५) अश्वैकादेः

(६) हल-सीरादिकण्

(७) शकटादण्

(८) विध्यत्यनन्येन

(९) धनगणाल्लब्धरि

(१०) णोऽन्नात्

(११) हृद्य-पद्य-तुल्य-मूल्य-वश्य-पथ्य-वयस्य-धेनुष्या-गार्हपत्य-जन्य-धर्म्यम्

(१२) नौ-विषेण तार्य-वध्ये

(१३) न्यायाऽर्थादनपेते

(१४) मत-मदस्य करणे

(१५) तत्र साधौ

(१६) पथ्यतिथि-वसति-स्वपतेरेयण्

(१७) भक्ताण्णः

(१८) पर्षदो ण्य-णौ

(१९) सर्वजनाण्ण्येनञौ

(२०) प्रतिजनादेरीनञ्

(२१) कथादेरिकण्

(२२) देवतान्तात् तदर्थे

(२३) पाद्या-ऽर्घ्ये

(२४) ण्योऽतिथेः

(२५) सादेश्चा तदः

(२६) हलस्य कर्षे

(२७) सीतया संगते

(२८) ईयः
(२९) हविरन्नभेदा-ऽपूपादेर्यो वा
(३०) उवर्ण-युगादेर्यः
(३१) नाभेर्नभ् चादेहांशात्
(३२) न् चोधसः
(३३) शुनो वश्चोदूत्
(३४) कम्बलान्नाम्नि
(३५) तस्मै हिते
(३६) न राजा-ऽऽचार्य-ब्राह्मण-वृष्णः
(३७) प्राण्यङ्ग-रथ-खल-तिल-यव-वृष-ब्रह्म-माषाद् यः
(३८) अव्यजात् थ्यप्
(३९) चरक-माणवादीनञ्
(४०) भोगोत्तरपदा-ऽऽत्मभ्यामीनः
(४१) पञ्च-सर्व-विश्वाज्जनात् कर्मधारये
(४२) महत्-सर्वादिकण्
(४३) सर्वाण्णो वा
(४४) परिणामिनि तदर्थे
(४५) चर्मण्यञ्
(४६) ऋषभोपानहाञ्ञ्यः
(४७) छर्दिर्बलेरेयण्
(४८) परिखाऽस्य स्यात्
(४९) अत्र च
(५०) तद्
(५१) तस्याऽर्हे क्रियायां वत्
(५२) स्यादेरिवे
(५३) तत्र
(५४) तस्य
(५५) भावे त्व-तल्
(५६) प्राक् त्वादगडुलादेः
(५७) नञ्तत्पुरुषादबुधादेः
(५८) पृथ्वादेरिमन् वा
(५९) वर्ण-दृढादिभ्य-ष्ट्यण् च वा
(६०) पति-राजान्तगुणा-

ञ्—राजादिभ्यः
कर्मणि च

(६१) अर्हतस्तोन्त् च

(६२) सहायाद् वा

(६३) सखि—वणिग्—दूताद् यः

(६४) स्तेनान्नलुक् च

(६५) कपि—ज्ञातेरेयण्

(६६) प्राणिजाति—वयोऽर्थादञ्

(६७) युवादेरण्

(६८) हायनान्तात्

(६९) रवृवर्णाल्लघ्वादेः

(७०) पुरुष—हृदयादसमासे

(७१) श्रोत्रियाद् यलुक् च

(७२) योपान्त्याद् गुरूपोत्तमादसुप्रख्यादकञ्

(७३) चोरादेः

(७४) द्वन्द्वाल्लित्

(७५) गोत्र—चरणाच्छ्लाघा—ऽत्याकार—प्राप्त्य-वगमे

(७६) होत्राभ्य ईयः

(७७) ब्रह्मणस्त्वः

(७८) शाकट—शाकिनौ क्षेत्रे

(७९) धान्येभ्य ईनञ्

(८०) व्रीहि—शालेरेयण्

(८१) यव—यवक—षष्टिकाद् यः

(८२) वाऽणु—माषात्

(८३) वोमा—भङ्गा—तिलात्

(८४) अलाब्वाश्च कटो रजसि

(८५) अह्वा गम्येऽश्वादीनञ्

(८६) कुलाज्जल्पे

(८७) पील्वादेः कुणः पाके

(८८) कर्णादेर्मूले जाहः
(८९) पक्षात् तिः
(९०) हिमादेलुः सहे
(९१) बल–वातादूलः
(९२) शीतोष्ण–तृप्रादा-लुरसहे
(९३) यथामुख–संमुखादी-नस्तद् दृश्यतेऽ-स्मिन्
(९४) सर्वादेः पथ्यङ्ग–कर्म–पत्र–पात्र–शरावं व्याप्नोति
(९५) आप्रपदम्
(९६) अनुपदं बद्धा
(९७) अयानयं नेयः
(९८) सर्वाऽन्नमत्ति
(९९) परोवरीण–परम्प-रीण–पुत्रपौत्रीणम्
(१००) यथाकामा–ऽनुकामा–ऽत्यन्तं गामिनि
(१०१) पारावारं व्यस्त–व्यत्यस्तं च
(१०२) अनुग्वलम्
(१०३) अध्वानं येनौ
(१०४) अभ्यमित्रमीयश्च
(१०५) समांसमीना–ऽद्य-श्वीनाऽद्य प्रातीना–ऽऽगवीन–साप्तपदीनम्
(१०६) अषडक्षा–ऽऽशित-ग्वलङ्कर्मा–ऽलंपुरु-षादीनः
(१०७) अदिक्स्त्रियां वाऽञ्चः
(१०८) तस्य तुल्ये कः–संज्ञा–प्रतिकृत्योः
(१०९) न नृ–पूजाऽर्थ–ध्वज–चित्रे
(११०) अपण्ये जीवने
(१११) देव–पथादिभ्यः
(११२) बस्तेरेयञ्
(११३) शिलाया एयच्च

(११४) शाखादेर्यः
(११५) द्रोर्भव्ये
(११६) कुशाग्रादीयः
(११७) काकतालीयादयः
(११८) शर्करादेरण्
(११९) अः सपत्न्याः
(१२०) एकशालाया इकः
(१२१) गोण्यादेश्चेकण्
(१२२) कर्कलोहितादीकण् च
(१२३) वेर्विस्तृते शाल–शङ्कटौ
(१२४) कटः
(१२५) सं-प्रोन्नेः संकीर्ण–प्रकाशा–ऽधिक–समीपे
(१२६) अवात् कुटारश्चावनते
(१२७) नासानति–तद्वतो–ष्टीट–नाट–भ्रटम्
(१२८) नेरिन–पिट–का–श्यिक्–चि–चिक–श्चाऽस्य
(१२९) बिड–बिरीसौ नीरन्ध्रे च
(१३०) क्लिन्नाल्लश्चक्षुषि चिल्–पिल्–चुल् चास्य
(१३१) उपत्यका–ऽधित्यके
(१३२) अवेः संघात–विस्तारे कट–पटम्
(१३३) पशुभ्यः स्थाने गोष्ठः
(१३४) द्वित्वे गोयुगः
(१३५) षट्त्वे षड्गवः
(१३६) तिलादिभ्यः स्नेहे तैलः
(१३७) तत्र घटते कर्मणष्ठः
(१३८) तदस्य सञ्जातं तारकादिभ्य इतः

(१३९) गर्भादप्राणिनि
(१४०) प्रमाणान्मात्रट्
(१४१) हस्ति-पुरुषाद् वाऽण्
(१४२) वोर्ध्वं दघ्नट् द्वयसट्
(१४३) मानादसंशये लुप्
(१४४) द्विगोः संशये च
(१४५) मात्रट्
(१४६) शन्-शद्-विंशतेः
(१४७) डिन्
(१४८) इदं-किमोऽतुरिय्-किय् चास्य
(१४९) यत्-तदेतदो डा-वादिः
(१५०) यत्-तत्-किमः सङ्ख्याया डतिर्वा
(१५१) अवयवात् तयट्
(१५२) द्वि-त्रिभ्यामयट् वा
(१५३) द्वयादेर्गुणान्मूल्य-क्रेये मयट्
(१५४) अधिकं तत्सङ्ख्य-मस्मिन् शत-सहस्रे शति-शद्-दशा-न्ताया डः
(१५५) सङ्ख्यापूरणे डट्
(१५६) विंशत्यादेर्वा तमट्
(१५७) शतादि-मासा-ऽर्द्ध-मास-संवत्सरात्
(१५८) षष्ट्यादेरसङ्ख्यादेः
(१५९) नो मट्
(१६०) पित्-तिथट् बहु-गण-पूग-संघात्
(१६१) अतोरिथट्
(१६२) षट्-कति-कति-पयात् थट्
(१६३) चतुरः
(१६४) येयौ च लुक् च
(१६५) द्वेस्तीयः

(१६६) गोस्तृ च

(१६७) पूर्वमनेन सादेश्चेन्

(१६८) इष्टादेः

(१६९) श्राद्धमद्यभुक्तमिकेनौ

(१७०) अनुपद्यन्वेष्टा

(१७१) दाण्डाजिनिकाऽऽयःशूलिक–पार्श्वकम्

(१७२) क्षेत्रेऽन्यस्मिन् नाश्य इयः

(१७३) छन्दोऽधीते श्रोत्रश्च वा

(१७४) इन्द्रियम्

(१७५) तेन वित्ते चञ्चु–चणौ

(१७६) पूरणाद् ग्रन्थस्य ग्राहके को लुक् चाऽस्य

(१७७) ग्रहणाद् वा

(१७८) सस्याद् गुणात् परिजाते

(१७९) धन–हिरण्ये कामे

(१८०) स्वाङ्गेषु सक्ते

(१८१) उदरे त्विकणाद्यूने

(१८२) अंशं हारिणि

(१८३) तन्त्रादचिरोद्धृते

(१८४) ब्राह्मणान्नाम्नि

(१८५) उष्णात्

(१८६) शीताच्च कारिणि

(१८७) अधेरारूढे

(१८८) अनोः कमितरि

(१८९) अभेरीश्च वा

(१९०) सोऽस्य मुख्यः

(१९१) शृङ्खलकः करभे

(१९२) उदुत्सोरुन्मनसि

(१९३) काल–हेतु–फलाद् रोगे

(१९४) प्रायोऽन्नमस्मिन् नाम्नि

(१९५) कुल्माषादण्

(१९६) वटकादिन्

(१९७) साक्षाद् द्रष्टा

[द्वितीयः पादः]

(१) तदस्याऽस्त्यस्मिन्निति मतुः
(२) आ यात्
(३) नावादेरिकः
(४) शिखादिभ्य इन्
(५) व्रीह्यादिभ्यस्तौ
(६) अतोऽनेकस्वरात्
(७) अशिरसोऽशीर्षश्च
(८) अर्था-ऽर्थान्ताद् भावात्
(९) व्रीह्यर्थ-तुन्दादेरिलश्च
(१०) स्वाङ्गाद् विवृद्धात् ते
(११) वृन्दादारकः
(१२) शृङ्गात्
(१३) फल-बर्हाच्चेनः
(१४) मलादीमसश्च
(१५) मरुत्-पर्वणस्तः
(१६) वलि-वटि-तुण्डेर्भः
(१७) ऊर्णा-ऽहं-शुभमो युस्
(१८) कं-शंभ्यां युस्-ति-यस्-तु-त-व-भम्
(१९) बल-वात-दन्त-ललाटादूलः
(२०) प्राण्यङ्गादातो लः
(२१) सिध्मादि-क्षुद्रजन्तु-रुग्भ्यः
(२२) प्रज्ञा-पर्णोदक-फेनाल्लेलौ
(२३) काला-जटा-घाटात् क्षेपे
(२४) वाच आला-ऽऽटौ
(२५) ग्मिन्
(२६) मध्वादिभ्यो रः
(२७) कृष्यादिभ्यो वलच्
(२८) लोम-पिच्छादेः शेलम्

(२९) नोऽङ्गादेः
(३०) शाकी-पलाला-दद्रूवा ह्रस्वश्च
(३१) विष्वचो विषुश्च
(३२) लक्ष्म्या अनः
(३३) प्रज्ञा–श्रद्धा–ऽर्चा–वृत्तेर्णः
(३४) ज्योत्स्नाऽऽदिभ्योऽण्
(३५) सिकता–शर्करात्
(३६) इलश्च देशे
(३७) द्यु–द्रोर्मः
(३८) काण्डा–ऽऽण्ड–भाण्डादीरः
(३९) कच्छ्वा डुरः
(४०) दन्तादुन्नतात्
(४१) मेधा–रथान्नवेरः
(४२) कृपा–हृदयादालुः
(४३) केशाद् वः
(४४) मण्यादिभ्यः
(४५) हीनात् स्वाङ्गादः
(४६) अभ्रादिभ्यः
(४७) अस् तपो-माया-मेधा-स्रजो विन्
(४८) आमयाद् दीर्घश्च
(४९) स्वान्मिन्नीशे
(५०) गोः
(५१) ऊर्जो विन्–वलाव-श्चान्तः
(५२) तमिस्राऽर्णव–ज्योत्स्ना
(५३) गुणादिभ्यो यः
(५४) रूपात् प्रशस्ता–ऽऽहतात्
(५५) पूर्णमासोऽण्
(५६) गोपूर्वादत इकण्
(५७) निष्कादेः शत–सहस्रात्
(५८) एकादेः कर्मधारयात्
(५९) सर्वादेरिन्
(६०) प्राणिस्थादस्वाङ्गाद् द्वन्द्व-रुग्-निन्द्यात्

(६१) वाता-ऽतीसार-पिशाचात् कश्चान्तः
(६२) पूरणाद् वयसि
(६३) सुखादेः
(६४) मालायाः क्षेपे
(६५) धर्म-शील-वर्णान्तात्
(६६) बाह्वर्वादेर्बलात्
(६७) मन्-मा-ऽब्जादेर्नाम्नि
(६८) हस्त-दन्त-कराज्जातौ
(६९) वर्णाद् ब्रह्मचारिणि
(७०) पुष्करादेर्देशे
(७१) सूक्त-साम्नोरीयः
(७२) लुब् वाऽध्याया-ऽनुवाके
(७३) विमुक्तादेरण्
(७४) घोषदादेरकः
(७५) प्रकारे जातीयर्
(७६) कोऽण्वादेः
(७७) जीर्ण-गोमूत्रा-ऽवदात-सुरा-यव-कृष्णाच्छाल्याच्छादन-सुरा-ऽहि-व्रीहि-तिले
(७८) भूतपूर्वे प्चरट्
(७९) गोष्ठादीनञ्
(८०) षष्ठ्या-रूप्य-प्चरट्
(८१) व्याश्रये तसुः
(८२) रोगात् प्रतीकारे
(८३) पर्यभेः सर्वोभये
(८४) आद्यादिभ्यः
(८५) क्षेपा-ऽतिग्रहा-ऽव्यथेष्वकर्तुस्तृतीयायाः
(८६) पाप-हीयमानेन
(८७) प्रतिना पञ्चम्याः
(८८) अहीय-रुहोऽपादाने
(८९) किमद्व्यादिसर्वाद्य-वैपुल्यबहोः पित् तस्
(९०) इतोऽतः कुतः
(९१) भवत्वायुष्मद्-दीर्घायुर्देवानांप्रियैकार्थात्

(९२) त्रप् च
(९३) क्व-कुत्राऽत्रेह
(९४) सप्तम्याः
(९५) किम्-यत्-तत्-सर्वैका-ऽन्यात् काले दा
(९६) सदा-ऽधुनेदानीं-तदानीमेतर्हि
(९७) सद्यो-ऽद्य-परेद्यव्यह्नि
(९८) पूर्वा-ऽपरा-ऽधरोत्तरा-ऽन्या-ऽन्यतरेतरादेद्युस्
(९९) उभयाद् द्युस् च
(१००) ऐषमः-परुत्-परारि वर्षे
(१०१) अनद्यतने र्हिः
(१०२) प्रकारे था
(१०३) कथमित्थम्
(१०४) सङ्ख्याया धा
(१०५) विचाले च
(१०६) वैकाद् ध्यमञ्
(१०७) द्वि-त्रेर्धमञेधौ वा
(१०८) तद्वति धण्
(१०९) वारे कृत्वस्
(११०) द्वि-त्रि-चतुरः सुच्
(१११) एकात् सकृच्चास्य
(११२) बहोर्धाऽऽसन्ने
(११३) दिक्शब्दाद् दिग्-देश-कालेषु प्रथमा पञ्चमी-सप्तम्याः
(११४) ऊर्ध्वाद् रि-रिष्टातौ उपश्चास्य
(११५) पूर्वा-ऽवरा-ऽधरे-भ्योऽसस्तातौ पुरव-धश्चैषाम्
(११६) परा-ऽवरात् स्तात्
(११७) दक्षिणोत्तराच्चाऽतस्
(११८) अधरा-ऽपराच्चाऽऽत्
(११९) वा दक्षिणात् प्रथमा-सप्तम्या आः
(१२०) आ-ऽऽही दूरे
(१२१) वोत्तरात्
(१२२) अदूरे एनः
(१२३) लुबञ्चेः

(१२४) पश्चोऽपरस्य दिक्पूर्वस्य चाऽऽति
(१२५) वोत्तरपदेऽर्धे
(१२६) कृ-भ्वस्तिभ्यां कर्म-कर्तृभ्यां प्रागतत्तत्त्वे च्विः
(१२७) अरुर्मनश्चक्षुश्चेतो-रहो-रजसां लुक् च्वौ
(१२८) इसुसोर्बहुलम्
(१२९) व्यञ्जनस्यान्त ईः
(१३०) व्याप्तौ स्सात्
(१३१) जातेः सम्पदा च
(१३२) तत्राऽधीने
(१३३) देये त्रा च
(१३४) सप्तमी-द्वितीयाद् देवादिभ्यः
(१३५) तीय-शम्ब-बीजात् कृगा कृषौ डाच्
(१३६) सङ्ख्यादेर्गुणात्
(१३७) समयाद् यापनायाम्
(१३८) सपत्र-निष्पत्रादति-व्यथने
(१३९) निष्कुलान्निष्कोषणे
(१४०) प्रिय-सुखादानुकूल्ये
(१४१) दुःखात् प्रातिकूल्ये
(१४२) शूलात् पाके
(१४३) सत्यादशपथे
(१४४) मद्र-भद्राद् वपने
(१४५) अव्यक्ताऽनुकरणादनेकस्वरात् कृ-भ्व-स्तिनाऽनितौ द्विश्च
(१४६) इतावतो लुक्
(१४७) न द्वित्वे
(१४८) तो वा
(१४९) डाच्यादौ
(१५०) बह्वल्पार्थात् कारकादिष्टा-ऽनिष्टे प्शस्
(१५१) संख्यैकार्थाद् वीप्सायां शस्
(१५२) संख्याऽऽदेः पादादिभ्यो दान-दण्डे

चाऽकल् लुक् च
(१५३) तीयाट्टीकण् न विद्या चेत्
(१५४) निष्फले तिलात् पिञ्ज-पेजौ
(१५५) प्रायोऽतोर्द्वयसट्-मात्रट्
(१५६) वर्णा-ऽव्ययात् स्वरूपे कारः
(१५७) रादेफः
(१५८) नाम-रूप-भागाद् धेयः
(१५९) मर्तादिभ्यो यः
(१६०) नवादीन-तन-त्नं च नू चास्य
(१६१) प्रात् पुराणे नश्च
(१६२) देवात् तल्
(१६३) होत्राया ईयः
(१६४) भेषजादिभ्यष्ट्यण्
(१६५) प्रज्ञादिभ्योऽण्
(१६६) श्रोत्रौषधि-कृष्णाच्छ-रीर-भेषज-मृगे
(१६७) कर्मणः सन्दिष्टे
(१६८) वाच इकण्
(१६९) विनयादिभ्यः
(१७०) उपायाद्ध्रस्वश्च
(१७१) मृदस्तिकः
(१७२) स-स्नौ प्रशस्ते

[तृतीयः पादः]

(१) प्रकृते मयट्
(२) अस्मिन्
(३) तयोः समूहवच्च बहुषु
(४) निन्द्ये पाशप्
(५) प्रकृष्टे तमप्
(६) द्वयोर्विभज्ये च तरप्-

(७) क्वचित् स्वार्थे
(८) किं-त्याद्येऽव्ययादसत्त्वे तयोरन्तस्याऽऽम्
(९) गुणाङ्गाद् वेष्ठेयसू
(१०) त्यादेश्च प्रशस्ते रूपप्
(११) अतमबादेरीषदसमाप्ते कल्पप्-देश्यप्-देशीयर्
(१२) नाम्नः प्राग् बहुर्वा
(१३) न तमबादिः कपोऽच्छिन्नादिभ्यः
(१४) अनत्यन्ते
(१५) यावादिभ्यः कः
(१६) कुमारीक्रीडनेयसोः
(१७) लोहितान्मणौ
(१८) रक्ता-ऽनित्यवर्णयोः
(१९) कालात्
(२०) शीतोष्णादृतौ
(२१) लून-वियातात् पशौ
(२२) स्नाताद् वेदसमाप्तौ
(२३) तनु-पुत्रा-ऽणु-बृहती-शून्यात् सूत्र-कृत्रिम-निपुणा-ऽऽच्छादन-रिक्ते
(२४) भागेऽष्टमाञ्ञः
(२५) षष्ठात्
(२६) माने कश्च
(२७) एकादाकिश्चासहाये
(२८) प्राग् नित्यात् कप्
(२९) त्यादि-सर्वादेः स्वरेष्वन्त्यात् पूर्वोऽक्
(३०) युष्मदस्मदोऽसोभादिस्यादेः
(३१) अव्ययस्य को द् च
(३२) तूष्णीकाम्
(३३) कुत्सिता-ऽल्पा-ऽज्ञाते
(३४) अनुकम्पा-तद्युक्तनीत्योः
(३५) अजातेर्नृनाम्नो बहुस्वरादियेकेलं वा

(३६) वोपादेरडाऽकौ च
(३७) ऋवर्णोवर्णात् स्वरादेरादेर्लुक् प्रकृत्या च
(३८) लुक्युत्तरपदस्य कपन्
(३९) लुक् चाजिनान्तात्
(४०) षड्वर्जैकस्वरपूर्वपदस्य स्वरे
(४१) द्वितीयात् स्वरादूर्ध्वम्
(४२) सन्ध्यक्षरात् तेन
(४३) शेवलाद्यादेस्तृतीयात्
(४४) क्वचित् तुर्यात्
(४५) पूर्वपदस्य वा
(४६) ह्रस्वे
(४७) कुटी—शुण्डाद् रः
(४८) शम्या रु—रौ
(४९) कुत्वा डुपः
(५०) कासू—गोणीभ्यां तरट्
(५१) वत्सोक्षा—ऽश्वर्षभाद् ध्रासे पित्
(५२) वैकाद् द्वयोर्निर्धार्ये डतरः
(५३) यत्—तत्—किमन्यात्
(५४) बहूनां प्रश्ने डतमश्च वा
(५५) वैकात्
(५६) क्तात् तमबादेश्चानत्यन्ते
(५७) न सामिवचने
(५८) नित्यं ञ—ञिनोऽण्
(५९) विसारिणो मत्स्ये
(६०) पूगादमुख्यकाञ्ज्यो द्रिः
(६१) व्रातादस्त्रियाम्
(६२) शस्त्रजीविसङ्घाञ्ञ्यड् वा

(६३) वाहीकेष्वब्राह्मण-राजन्येभ्यः

(६४) वृकाट्टेण्यण्

(६५) यौधेयादेरञ्

(६६) पर्श्वादेरण्

(६७) दामन्यादेरीयः

(६८) श्रुमच्छमीवच्छिखावच्छालावदूर्णावद्-विदभृदभिजितो गोत्रेऽणो यञ्

(६९) समासान्तः

(७०) न किमः क्षेपे

(७१) नञ्तत्पुरुषात्

(७२) पूजास्वतेः प्राक् टात्

(७३) बहोर्डे

(७४) इज् युद्धे

(७५) द्विदण्ड्यादिः

(७६) ऋक्-पूः-पथ्यपोऽत्

(७७) धुरोऽनक्षस्य

(७८) सङ्ख्या-पाण्डूदक्कृष्णाद् भूमेः

(७९) उपसर्गादध्वनः

(८०) समवा-ऽन्धात् तमसः

(८१) तप्ता-ऽन्ववाद् रहसः

(८२) प्रत्यन्ववात् साम-लोम्नः

(८३) ब्रह्म-हस्ति-राज-पल्याद् वर्चसः

(८४) प्रतेरुरसः सप्तम्याः

(८५) अक्ष्णोऽप्राण्यङ्गे

(८६) सं-कटाभ्याम्

(८७) प्रति-परो-ऽनोरव्य-यीभावात्

(८८) अनः

(८९) नपुंसकाद् वा

(९०) गिरि-नदी-पौर्णमा-स्याग्रहायण्यपञ्चमव-र्ग्याद् वा

(९१) संख्याया नदी-
गोदावरीभ्याम्
(९२) शरदादेः
(९३) जराया जरस् च
(९४) सरजसोपशुना
ऽनुगवम्
(९५) जात-महद्-वृद्धादुक्ष्णः
कर्मधारयात्
(९६) स्त्रियाः पुंसो द्वन्द्वाच्च
(९७) ऋक्सामर्ग्यजुष-
धेन्वनडुह-वाङ्मनसा-
ऽहोरात्र-रात्रिं-दिव-
नक्तंदिवा-ऽहर्दिवोर्व-
ष्ठीव-पदष्ठीवा-
ऽक्षिभ्रुव-दार-गवम्
(९८) चवर्ग-द-ष-हः
समाहारे
(९९) द्विगोरन्नह्नोऽट्
(१००) द्वित्रेरायुषः
(१०१) वाऽञ्जलेरलुकः
(१०२) खार्या वा
(१०३) वाऽर्धाच्च
(१०४) नावः
(१०५) गोस्तत्पुरुषात्
(१०६) राजन्-सखेः
(१०७) राष्ट्राख्याद् ब्रह्मणः
(१०८) कु-महद्भ्यां वा
(१०९) ग्राम-कौटात् तक्ष्णः
(११०) गोष्ठा-ऽतेः शुनः
(१११) प्राणिन उपमानात्
(११२) अप्राणिनि
(११३) पूर्वोत्तर-मृगाच्च
सक्थ्नः
(११४) उरसोऽग्रे
(११५) सरो-ऽनो-ऽश्मा-
ऽयसो जाति-नाम्नोः
(११६) अह्नः
(११७) संख्यातादह्नश्च वा
(११८) सर्वा-ऽश-संख्या-
ऽव्ययात्
(११९) संख्यातैक-पुण्य-वर्षा-
दीर्घाच्च रात्रेरत्

(१२०) पुरुषायुष–द्विस्ताव–त्रिस्तावम्
(१२१) श्वसो वसीयसः
(१२२) निसश्च श्रेयसः
(१२३) नञव्ययात् संख्याया डः
(१२४) संख्या–ऽव्ययाद्-ङ्गुलेः
(१२५) बहुव्रीहेः काष्ठे टः
(१२६) सक्थ्यक्ष्णः स्वाङ्गे
(१२७) द्वित्रेर्मूर्ध्नो वा
(१२८) प्रमाणी-संख्याड्डः
(१२९) सुप्रात–सुश्व–सुदिव–शारिकुक्ष–चतुरस्रैणी-पदा–ऽजपद–प्रोष्ठ-पद–भद्रपदम्
(१३०) पूरणीभ्यस्तत्प्राधान्ये-ऽप्
(१३१) नञ्–सु–व्युप–त्रेश्चतुरः
(१३२) अन्तर्बहिर्भ्यां लोम्नः

(१३३) भान्नेतुः
(१३४) नाभेर्नाम्नि
(१३५) नञ्–बहोर्ऋचो माणव–चरणे
(१३६) नञ्-सु-दुर्भ्यः सक्ति-सक्थि–हलेर्वा
(१३७) प्रजाया अस्
(१३८) मन्दा ऽल्पाच्च मेधायाः
(१३९) जातेरीयः सामान्यवति
(१४०) भृतिप्रत्ययान्मासादिकः
(१४१) द्विपदाद् धर्मादन्
(१४२) सु–हरित–तृण–सोमाज्जम्भात्
(१४३) दक्षिणेर्मा व्याधयोगे
(१४४) सु–पूत्युत्-सुरभेर्ग-न्धादिद् गुणे
(१४५) वाऽगन्तौ
(१४६) वाऽल्पे
(१४७) वोपमानात्
(१४८) पात् पादस्याऽहस्त्यादेः
(१४९) कुम्भपद्यादिः

(१५०) सु-संख्यात्
(१५१) वयसि दन्तस्य दतृः
(१५२) स्त्रियां नाम्नि
(१५३) श्यावा-ऽरोकाद् वा
(१५४) वाऽग्रान्त-शुद्ध-शुभ्र-वृष-वराहा-ऽहि-मूषिक-शिखरात्
(१५५) सं-प्राज्जानोर्ज्ञु-ज्ञौ
(१५६) वोर्ध्वात्
(१५७) सुहृद्-दुर्हृन्मित्रा-ऽमित्रे
(१५८) धनुषो धन्वन्
(१५९) वा नाम्नि
(१६०) खर-खुरान्नासिकाया नस्
(१६१) अस्थूलाच्च नसः
(१६२) उपसर्गात्
(१६३) वेः खु-ख्-ग्रम्
(१६४) जायाया जानिः
(१६५) व्युदः काकुदस्य लुक्
(१६६) पूर्णाद् वा
(१६७) ककुदस्याऽवस्थायाम्
(१६८) त्रिककुद् गिरौ
(१६९) स्त्रियामूधसो न्
(१७०) इनः कच्
(१७१) ऋन्नित्यदितः
(१७२) दध्युरः-सर्पिर्मधूपा-नच्छालेः
(१७३) पुमनडुन्नौ-पयो-लक्ष्म्या एकत्वे
(१७४) नञोऽर्थात्
(१७५) शेषाद् वा
(१७६) न नाम्नि
(१७७) ईयसोः
(१७८) सहात् तुल्ययोगे
(१७९) भ्रातुः स्तुतौ
(१८०) नाडी-तन्त्रीभ्यां स्वाङ्गे
(१८१) निष्प्रवाणिः
(१८२) सुभ्रूवादिभ्यः

[चतुर्थः पादः]

(१) वृद्धिः स्वरेष्वादे-र्ञ्णिति तद्धिते
(२) केकय-मित्रयु-प्रलयस्य यादेरिय् च
(३) देविका-शिंशपा-दीर्घसत्र-श्रेयसस्तत् प्राप्तावाः
(४) वहीनरस्यैत्
(५) य्वः पदान्तात् प्रागैदौत्
(६) द्वारादेः
(७) न्यग्रोधस्य केवलस्य
(८) न्यङ्कोर्वा
(९) न ञ-स्वाङ्गादेः
(१०) श्वादेरिति
(११) इञः
(१२) पदस्यानिति वा
(१३) प्रोष्ठ-भद्राज्जाते
(१४) अंशादृतोः
(१५) सु-सर्वा॒ऽर्द्धाद् राष्ट्रस्य
(१६) अमद्रस्य दिशः
(१७) प्राग्ग्रामाणाम्
(१८) संख्या-ऽधिकाभ्यां वर्षस्याऽभाविनि
(१९) मान-संवत्सरस्याशाण-कुलिजस्याऽनाम्नि
(२०) अर्धात् परिमाणस्याऽनतो वा त्वादेः
(२१) प्राद् वाहणस्यैये
(२२) एयस्य
(२३) नञः क्षेत्रज्ञेश्वर-कुशल-चपल-निपुण शुचेः
(२४) जङ्गल-धेनु-वलज-स्योत्तरपदस्य तु वा
(२५) हृद्-भग-सिन्धोः
(२६) प्राचां नगरस्य
(२७) अनुशतिकादीनाम्

(२८) देवतानामात्वादौ
(२९) आतो नेन्द्र वरुणस्य
(३०) सारवैक्ष्वाक-मैत्रेय-भ्रौणहत्य-धैवत्य-हिरण्मयम्
(३१) वाऽन्तमा-ऽन्तितमा-ऽन्तितो-ऽन्तिया-ऽन्तिषत्
(३२) विन्-मतोर्णीष्ठेयसौ लुप्
(३३) अल्प-यूनोः कन् वा
(३४) प्रशस्यस्य श्रः
(३५) वृद्धस्य च ज्यः
(३६) ज्यायान्
(३७) बाढा-ऽन्तिकयोः साध-नेदौ
(३८) प्रिय-स्थिर-स्फिरोरु-गुरु-बहुल-तृप्र-दीर्घ-वृद्ध-वृन्दारक-स्येमनि च प्रा-स्था-स्फा-वर-गर-बंह-त्रप-द्राघ-वर्ष-वृन्दम्
(३९) पृथु-मृदु-भृश-कृश-दृढ-परिवृढस्य ऋतो रः
(४०) बहोर्णीष्ठे भूय्
(४१) भूर्लुक् चेवर्णस्य
(४२) स्थूल-दूर-युव-ह्रस्व-क्षिप्र-क्षुद्रस्यान्तस्था-देर्गुणश्च नामिनः
(४३) त्र्यन्त्यस्वराऽऽदेः
(४४) नैकस्वरस्य
(४५) दण्डि-हस्तिनोरायने
(४६) वाशिन आयनौ
(४७) प्ये जिह्माशिनः
(४८) ईनेऽध्वा-ऽऽत्मनोः
(४९) इकण्यथर्वणः
(५०) यूनोऽके
(५१) अनोऽट्ये ये
(५२) अणि
(५३) संयोगादिनः

(५४) गाथि-विदथि-केशि-पणि-गणिनः
(५५) अनपत्ये
(५६) उक्ष्णो लुक्
(५७) ब्रह्मणः
(५८) जातौ
(५९) अचर्मणो मनोऽपत्ये
(६०) हितनाम्नो वा
(६१) नोऽपदस्य तद्धिते
(६२) कलापि-कुथुमि-तैतलि-जाजलि-लाङ्गलि-शिखण्डि-शिलालि-सब्रह्मचारि-पीठसर्पि-सूकरसद्म-सुपर्वणः
(६३) वाऽश्मनो विकारे
(६४) चर्म-शुनः कोश-सङ्कोचे
(६५) प्रायोऽव्ययस्य
(६६) अनीना-ऽदट्यह्नोऽतः
(६७) विंशतेस्तेर्डिति
(६८) अवर्णवर्णस्य
(६९) अकद्रू-पाण्ड्वोरुवर्णस्यैये
(७०) अस्वयम्भुवोऽव्
(७१) ऋवर्णोवर्ण-दोसिसु-सशश्वदकस्मात्त इकस्येतो लुक्
(७२) असकृत् संभ्रमे
(७३) भृशा-ऽऽभीक्ष्ण्या-ऽविच्छेदे द्विः प्राक्-तमबादेः
(७४) नानावधारणे
(७५) आधिक्या-ऽऽनुपूर्व्ये
(७६) डतर-डतमौ समानां स्त्रीभावप्रश्ने
(७७) पूर्व-प्रथमावन्यतो-ऽतिशये
(७८) प्रोपोत्-सम् पादपूरणे
(७९) सामीप्येऽधोऽध्युपरि
(८०) वीप्सायाम्

(८१) प्लुप् चादावेकस्य स्यादेः

(८२) द्वन्द्वं वा

(८३) रहस्य—मर्यादोक्ति—व्युत्क्रान्ति—यज्ञपात्र-प्रयोगे

(८४) लोकज्ञातेऽत्यन्तसाहचर्ये

(८५) आबाधे

(८६) नवा गुणः सदृशे रित्

(८७) प्रिय—सुखं चाकृच्छ्रे

(८८) वाक्यस्य परिवर्जने

(८९) सम्मत्यसूया—कोप—कुत्सनेष्वाद्यामन्त्र्यमादौ स्वरेष्वन्त्यश्च प्लुतः

(९०) भर्त्सने पर्यायेण

(९१) त्यादेः साकाङ्क्षस्याङ्गेन

(९२) क्षिया-ऽऽशीः प्रैषे

(९३) चितीवार्थे

(९४) प्रतिश्रवण—निगृह्यानुयोगे

(९५) विचारे पूर्वस्य

(९६) ओमः प्रारम्भे

(९७) हेः प्रश्नाख्याने

(९८) प्रश्ने च प्रतिपदम्

(९९) दूरादामन्त्र्यस्य गुरुर्वैकोऽनन्त्योऽपि लनृत्

(१००) हे—हैष्वेषामेव

(१०१) अस्त्री-शूद्रे प्रत्यभिवादे भो-गोत्र-नाम्नो वा

(१०२) प्रश्ना—ऽर्चा—विचारे च सन्धेयसन्ध्यक्षरस्याऽऽदिदुत्परः

(१०३) तयोर्य्वौ स्वरे संहितायाम्

(१०४) पञ्चम्या निर्दिष्टे परस्य

(१०५) सप्तम्या पूर्वस्य
(१०६) षष्ठ्याऽन्त्यस्य
(१०७) अनेकवर्णः सर्वस्य
(१०८) प्रत्ययस्य
(१०९) स्थानीवाऽवर्णविधौ
(११०) स्वरस्य परे प्राग्विधौ
(१११) न सन्धि-ङी-य-क्वि-द्वि-दीर्घा-ऽसद्विधावस्क्लुकि
(११२) लुप्यय्वृल्लेनत्
(११३) विशेषणमन्तः
(११४) सप्तम्या आदिः
(११५) प्रत्ययः प्रकृत्यादेः
(११६) गौणो ङ्यादिः
(११७) कृत् सगतिकारकस्यापि
(११८) परः
(११९) स्पर्द्धे
(१२०) आसन्नः
(१२१) सम्बन्धिनां सम्बन्धे
(१२२) समर्थः पदविधिः

समाप्तः सप्तमोऽध्यायः ॥

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितं

लिङ्गानुशासनम्।

पुंलिङ्गं कटणथपभमयरषसस्न्वन्तम्रिमनलौ किरितत्।
ननङौ घघञौ दः किर्भावे खोऽकर्तरि च कः स्यात् ॥१॥

हस्तस्तनौष्ठनखदन्तकपोलगुल्फ—
केशान्दुगुच्छदिनसर्तुपतद्ग्रहाणाम्।
निर्यासनाकरसकण्ठकुठारकोष्ठ—
हेमारिवर्षविषबोलरथाश्मनीनाम् ॥२॥

श्वेतप्लवात्ममुरजासिकफाभ्रपङ्क—
मन्थत्विषां जलधिशेवधिदेहभाजाम्।
मानद्रुमाद्रिविषयाशुगशोणमास—
धान्याध्वराग्निमरुतां सभिदां तु नाम ॥३॥

बर्होऽच्छदेऽहिर्वप्रे व्रीह्यग्न्योर्हायनबर्हिषौ।
मस्तुः सक्तौ स्फटिकेऽच्छो, नीलमित्रौ मणीनयोः ॥४॥

कोणेऽस्रश्चषके कोशस्तलस्तालश्चपेटयोः।
अनातोद्ये घनो भूम्नि, दारप्राणासुवल्वजाः ॥५॥

कान्तश्चन्द्रार्कनामायःपरा यानार्थतो युगः।

यश्च स्यादसमाहारे, द्वन्द्वोऽश्ववडवाविति ॥६॥
वाकोत्तरा नक्तकरल्लकाङ्का, न्युङ्खोत्तरा सङ्गतरङ्गरङ्गाः ।
परागपूगौ सृगमस्तुलुङ्गकुडङ्गकालिङ्गतमङ्गमङ्गाः ॥७॥
वेगसमुद्रावपाङ्गवर्गौ घार्घा मञ्चसपुच्छपिच्छगच्छाः ।
वाजौजकिलिञ्जपुञ्जमुञ्जा अवटः पट्टहठप्रकोष्ठकोष्ठाः ॥८॥
अङ्गुष्ठगण्डौ लगुडप्रगण्डकरण्डकूष्माण्डगुडाः शिखण्डः ।
वरण्डरुण्डौ च पिचण्डनाडीव्रणौ गुणभ्रूणमलक्तकुन्तौ ॥९॥
पोतः पिष्टातः पृषतश्चोत्पातव्रातावर्थकपर्दौ ।
बुद्बुदगदमंगदो मकरन्दो, जनपदगन्धस्कन्धमगाधः ॥१०॥
अर्धसुदर्शनदेवनमहाभिजनजनाः परिघातनफेनौ ।
पूपापूपौ सूपकलापौ रेफः शोफः स्तम्बनितम्बौ ॥११॥
शम्बाम्बौ पाञ्चजन्यतिष्यौ पुष्यः सिचयनिकाय्यरात्रवृत्राः
मन्त्रामित्रौ कटप्रपुण्ड्राऽऽराः कलोलोलौ च खल्लतल्लौ ॥१२॥

कण्डोलपोटगलपुद्गलकालबाला—
वेला गलो जगलहिंगुलगोलफालाः ।
स्याद्देवलो बहुलतण्डुलपत्रपाल—
वातूलतालजडुला भृमलो निचोलः ॥१३॥

कामलकुद्दालावयवस्वाः, स्रुवरौरवयावाः शिवदावौ ।
माधवपणवादीनवहावध्रुवकोटीशांशाः स्पशवंशौ ॥१४॥
कुशोड्डीशपुरोडाशवृषकुल्मासनिष्कुहाः ।
अहनिर्यूहकलहाः, पक्षराशिवराश्यूषिः ॥१५॥

दुंदुभिर्वमतिवृष्णिपाण्यविज्ञातिरालिकल्योऽञ्जलिर्घृणिः ।
अग्निवह्निवह्निमयोऽंह्रीदीदिविग्रन्थिकुक्षिदृतयोऽर्दनिर्ध्वनिः ॥१६॥
गिरिशिश्रुजायुकण्वौ हाहाहूहूश्च नप्नहूर्गर्मुत् ।
पादश्मानावात्मा पाप्मस्थेमोष्मयक्ष्माणः ॥१७॥

इति पुंलिङ्गाधिकारः ॥

स्त्रीलिङ्गं योनिमद्वृग्रीसेनावल्लितडिन्निशाम् ।
वीचितन्द्रावट्टग्रीवाजिह्वाशल्कीदयादिशाम् ॥१८॥
शिंशपाद्या नदीवीप्साज्योत्स्नाचीरीतिथीधियाम् ।
अङ्गुलीकलशीकङ्गुहिङ्गुपुत्रीसुरानसाम् ॥१९॥
रास्नाशिलावचालालाशिम्बाकृष्णोण्णिकाश्रियाम् ।
स्पृक्कापण्याऽतसीधाय्यासरघारोचनाभुवाम् ॥२०॥
हरिद्रामांसिदूर्वाऽऽलूबलाकाकृष्णलागिराम् ।
इत्तु प्राण्यङ्गवाचि स्यादीदूदेकस्वरं कृतः ॥२१॥
पात्रादिवर्जितादन्तोत्तरपदः समाहारे ।
द्विगुरन्नाबन्तान्तो वाऽन्यस्तु सर्वो नपुंसकः ॥२२॥
लिन्मिन्यनिण्यणिल्युक्ताः, क्वचित्तिगल्पह्रस्वकप् ।
विंशत्याद्याशताद्द्वन्द्वे, सा चैक्ये द्वन्द्वमेययोः ॥२३॥
सुगीतिलताभिद्दिं ध्रुवा, विडनरि वारि घटीभवन्धयोः ।
झल्यध्वनिवाद्यभित्सु तु, क्ष्वेडा दुन्दुभिरक्षबिन्दुषु ॥२४॥

गृह्या शाखापुरेऽश्मन्तेऽन्तिका कीला रताहतौ ।
रज्जौ रश्मिर्यवादिर्दोषादौ मञ्जा सुरागृहे ॥२५॥
अहंपूर्विकादिर्वर्षा, मघा अप्कृत्तिका बहौ ।
वा तु जलौकोऽप्सरसः, सिकतासुमनःसमाः ॥२६॥
गायत्र्यादय इष्टका बृहतिका संवर्तिका सर्ज्जिका-
दूषीके अपि पादुका झिरुकया पर्यस्तिका मानिका ।
नीका कञ्चुलिकाऽलुका कलिकया राका पताकाऽन्धिका—
शूका पूपलिका त्रिका चविकयोल्का पञ्जिका पिण्डिका ॥२७॥
ध्रुवका क्षिपका कनीनिका, शम्बूका शिबिका गवेधुका ।
कणिका केका विपादिका, मिहिका यूका मक्षिकाऽष्टका ॥२८॥
कूर्चिका कूचिका टीका, कोशिका केणिकोर्मिका ।
जलौका प्राविका धूका, कालिका दीर्घिकोष्ट्रिका ॥२९॥
शलाका वालुकेषीका, विहङ्गिकेषिके उखा ।
परिखा विशिखा शाखा, शिखा भङ्गा सुरुङ्गया ॥३०॥
जङ्घा चञ्चा कच्छा पिच्छा, पिञ्जा गुञ्जा खजा प्रजा ।
झञ्झा घंटा जटा घोण्टा, पोटा भिस्सटया छटा ॥३१॥
विष्ठा मञ्जिष्ठया काष्ठा, पाठा शुण्डा गुडा जडा ।
बेडा वितण्डया दाढा, राढा रीढाऽवलीढया ॥३२॥
घृणोर्णा वर्वणा स्थूणा, दक्षिणा लिखिता लता ।
तृणता त्रिवृता त्रेता, गीता सीता सिता चिता ॥३३॥

मुक्ता वार्ता लूताऽनन्ता, प्रसृता मार्जिताऽमृता ।
कन्था मर्यादा गदेक्षुगन्धा गोधा स्वधा सुधा ॥३४॥
सास्ना सूना धाना पम्पा, झम्पा रम्पा प्रपा शिफा ।
कम्बा भम्भा सभा हम्भा, सीमा पामाक्रमे उमा ॥३५॥
चित्या पद्या पर्या योग्या, छाया माया पेया कक्ष्या ।
दूष्या नस्या शम्या संध्या, रथ्या कुल्या ज्या मङ्गल्या ॥३६॥
उपकार्या जलाद्रैरा, प्रतिसीरा परम्परा ।
कण्डराऽस्रग्धरा होरा, वागुरा शर्करा सिरा ॥३७॥
गुन्द्रा मुद्रा क्षुद्रा भद्रा, भस्त्रा छत्त्रा यात्रा मात्रा ।
दंष्ट्रा फेला वेला मेला, गोला दोला शाला माला ॥३८॥
मेखला सिध्मला लीला, रसाला सर्वला बला ।
कुहाला शंकुला हेला, शिला सुवर्चला कला ॥३९॥
उपला शारिवा मूर्वा, लट्वा खट्वा शिवा दशा ।
कशा कुशेशा मञ्जूषा, शेषा मूषेषया स्नसा ॥४०॥
वस्नसा विस्नसा भिस्सा, नासा वाहा गुहा स्वाहा ।
कक्षाऽऽमिक्षा शिक्षा राक्षा, भङ्गग्यावश्यार्यतिस्रोटिः ॥४१॥

पेशिर्वासिर्वसतिविपणी नाभिनाश्याल्पिपालि-
भेलिः पलिक्नुकुटिशकटी चर्चरिः शाटिभाटी ।
खाटिर्वर्तिर्व्रततिवमिशुण्ठीतिरीतिर्वितर्दि-
र्दर्विर्नीविच्छविलिबिशाठिश्रोठिजाल्याजिराज्ञिः ॥४२॥

रुचिः सूचिसाची खनिः खानिखारी,
खलिः कीलितूली क्रमिर्वापिधूली ।
कृषिः स्थालिहिण्डी त्रुटिर्वेदिनान्दी,
किकिः कुक्कुटिः काकलिः शुक्तिपंक्ती ॥४३॥

किखिस्ताडिकम्बी द्युतिः शारिराति-
स्तटिः कोटिविष्टी वटिर्गुष्टिवीथी ।
दरिर्वल्लरिर्मञ्जरिः पुञ्जिभेरी,
शरारिस्तुरिः पिण्डिमाढी मुषुण्ढिः ॥४४॥

राटिराटिरटविः परिपाटिः,
फालिगालिजनिकाकिनिकानि ।
चारिहानिवलभि प्रधिकम्पी,
चुल्लिचुण्टितरयोऽहतिशाणी ॥४५॥

सनिः सानिमेनी मरिर्मारिरश्चो-
षधी विद्रधिर्झल्लरिः पारिरभ्रिः ।
शिरोधिः कविः कीर्तिगन्त्रीकवर्यः,
कुमार्याढकी स्वेदनी ह्लादिनीली ॥४६॥

हरिण्यश्मरी कर्तनीस्थग्यपट्यः,
करीर्येकपद्यक्षवत्यः प्रतोली ।
कृपाणीकदल्यौ पलालीहसन्त्यौ,
वृसी गृध्रसी घर्घरी कर्परी च ॥४७॥

काण्डी खल्ली मदी घटी, गोणी षण्डाल्येषणी द्रुणी ।
तिलपर्णी केवली खटी, नद्ध्रीखत्यौ च पातली ॥४८॥

वाली गन्धोली काकली गोष्ठयजाजी-
न्द्राणी मत्स्यण्डी दामनी शिञ्जिनी च ।
शृङ्गी कस्तूरी देहली मौर्व्यतिभ्या-
सन्दी क्षैरेय्यः शष्कुलीदद्रुपर्शू ॥४९॥

कर्णान्दुकच्छू तनुरज्जुचञ्चु-
स्नायुर्जुहूः सीमधुरौ स्फिगर्वाक् ।
द्वार्योदिवौ स्रुक्त्वगृचः शरद्वा-
श्छर्दिर्दरत्पामदृषदृशो नौः ॥५०॥

इति स्त्रीलिङ्गाधिकारः ।

नलस्तुतत्त्वसंयुक्तरुयान्तं नपुंसकम् ।
वेधआदीन् विना सन्तं, द्विस्वरं मन्त्रकर्तरि ॥५१॥
धनरत्ननभोऽन्नहृषीकतमोघुसृणाङ्गणशुक्तशुभाम्बुरुहाम् ।
अघगूथजलांशुकदारुमनोबिलपिच्छधनुर्दलतालुहृदाम् ॥५२॥
हलदुःखसुखागुरुहिङ्गुरुचत्वचभेषजतुत्थकुसुम्भदृशाम् ।
मस्त्चास्थिशिलाभवसूक्यकृन्नलदान्तिकवल्कलसिध्मयुधाम् ॥५३॥
सौवीरस्थानकद्वारक्लोमधौतेयकासृजाम् ।
लवणव्यञ्जनफलप्रसूनद्रवतां सभित् ॥५४॥

पुरं सद्माङ्गयोश्छत्रशीर्षयोः पुण्डरीकके ।
मधु द्रवे ध्रुवं शश्वत्तर्कयोः खपुरं घटे ॥५५॥
अयूपे दैवेऽकार्यादौ, युगं दिष्टं तथा कटु ।
असे द्वन्द्वं स्थले धन्वारिष्टमद्रुमपक्षिणोः ॥५६॥
धर्मं दानादिके तुल्यभागेऽर्धं ब्राह्मणं श्रुतौ ।
न्याय्ये सारं पद्ममिभबिन्दौ काममनुमतौ ॥५७॥
खलं भुवि तथा लक्षं, वेध्येऽहः सुदिनैकतः ।
भूमोऽसंख्यात एकार्थे, पथः संख्याव्ययोत्तरः ॥५८॥
द्वन्द्वैकत्वाव्ययीभावौ, क्रियाऽव्ययविशेषणे ।
कृत्याः क्तानाः खल त्विन्भावे, आ त्वात्त्वादिः समूहजः ॥५९॥
गायत्र्याद्यप्स्वार्थेऽव्यक्तमथानञ्कर्मधारयः ।
तत्पुरुषो बहूनां चेच्छाया शालां विना सभा ॥६०॥
राजवर्जितराजार्थराक्षसादेः परापि च ।
आदावुपक्रमोपज्ञे, कन्थोशीनरनामनि ॥६१॥
सेनाशालासुराच्छायानिशं वोर्णा शशात्परा ।
भाद्गुणो गृहतः स्थूणा, संख्याऽदन्ता शतादिका ॥६२॥
मौक्तिकं माक्षिकं सौक्तिकं वलीतकं,
नाणकं नाटकं खेटकं तोटकम् ।
आह्निकं रूपकं जापकं जालकं,
वेणुकं गैरकं कारकं वास्तुकम् ॥६३॥

रुचकं धान्याकनिःशलाकाऽली–
कालिऽकशल्कोपसूर्यकाल्कम् ।
कवककिबुकतोकतिन्तिडीकै–
डूकं छत्राकत्रिकोल्मुकानि ॥६४॥

मार्द्वीककदम्बके बुकं चिबुकंकुतुकमनूकचित्रके ।
कुहुकं मधुपर्कशीर्षके, शालूकं कुलकं प्रकीर्णकम् ॥६५॥

हल्लीसकपुष्पके खलिङ्ग, स्फिगमङ्गप्रगचोचबीजपिञ्जम् ।
रिष्टं फाण्टं ललाटमिष्टव्युष्टकरोटकर्पीटचीनपिष्टम् ॥६६॥

शृङ्गाटमोरटपिटान्यथ पृष्ठगोष्ठः,
भाण्डाण्डतुण्डशरणग्रहणेरिणानि ।
पिङ्गाणतीक्ष्णलवणद्रविणं पुराणं,
त्राणं शणं हिरणकारणकार्मणानि ॥६७॥

पर्याणर्णघ्राणपारायणानि,
श्रीपर्णोष्णे घोरणक्षूणभूतम् ।
प्रादेशान्ताश्मन्तशीतं निशान्तं
वृन्तं तूस्तं वार्तवाहित्थमुक्थम् ॥६८॥

अच्छोदगोदकुसिदानि कुसीदतुन्द–
वृन्दास्पदं दपदनिम्नसशिल्पतल्पम् ।
कूर्पत्रिविष्टपपरीपवदन्तरीप–
रूपं च पुष्पनिकुरुम्बकुटुम्बशुल्बम् ॥६९॥

प्रसभतलभशुष्माध्यात्मधामेर्मसूक्ष्मं,
किलिमतलिमतोवमं युग्मतिग्मं त्रिसंध्यम् ।
किसलयशयनीये सायखेयेन्द्रियाणि,
द्रुवयभयकलत्रद्वापरक्षेत्रसत्त्रम् ॥७०॥

शृङ्गबेरमजिराभ्रपुष्करं, तीरमुत्तरमगारनागरे ।
स्फारमक्षरकुकुन्दुरोदरप्रान्तराणि शिबिरं कलेवरम् ॥७१॥

सिन्दूरमण्डूरकटीरचामर—
क्रूराणि दूरारवैरचत्वरम् ।
औशीरपातालमुलूखलार्तवे,
सत्त्वं च सान्त्वं दिवकिण्वपौतवम् ॥७२॥

विश्वं वृशं पलिशमर्पिशकिल्विषानु—
तर्षार्पिष मिथ्मृचीचमृजीषशीर्षे ।
पीयूषसाध्वसमहानससाहसानि
कासीसमत्सतरसं यवसं बिसं च ॥७३॥

मन्दाक्षवीक्षमथ सक्थि शयातु यातु,
स्वाद्वाशु तुम्बुरु कशेरु शलालु चालु ।
संयत्ककुन्महदहानि पृषत्पुरीतत्,
पर्वाणि रोम च भसच्च जगल्ललाम ॥७४॥

इति नपुंसकलिङ्गाधिकारः ।

पुंस्त्रीलिङ्गश्चतुर्दशोऽङ्के शङ्कुर्निरये च दुर्गतिः ।
दोर्मूले कक्ष आकरे गञ्जो भूरुहि बाणपिप्पलौ ॥७५॥
नाभिः प्राप्यङ्गके प्रधिर्नेमौ क्वचन वलिर्गृहे कुटः ।
श्रोण्यौषध्योः कटो भ्रमो मोहे पिण्डो वृन्दगोलयोः ॥७६॥
भकनीनिकयोस्तारो, भेऽश्लेषहस्तश्रवणाः ।
कणः स्फुलिङ्गे लेशे च, वराटो रज्जुशस्त्रयोः ॥७७॥
कुम्भः कलशो तरणिः, समुद्रार्कांशुयष्टिषु ।
भागधेयो राजदेये, मेरुजम्ब्वां सुदर्शनः ॥७८॥
करेणुर्गजहस्तिन्योरल्याख्यापत्यतद्धितः ।
लाजवस्त्रदशौ भूम्नीहाद्याः प्रत्ययभेदतः ॥७९॥
शुण्डिकचर्मप्रसेवकौ सलकमल्लकवृश्चिका अपि ।
शल्यकघुटिकौ पिपीलिकश्चुलुकहुडुकतुरुष्कतिन्दुकाः ॥८०॥

शृङ्गोऽथ लश्वभुजशाटसटाः सृपाटः,
कीटः किटस्फटघटा वरटः किलाटः ।
चोटश्चपेटफटशुण्डगुडाः सशाणाः,
स्युर्वारिपर्णफणगर्तरथाजमोदाः ॥८१॥

विधकूपकलम्बजित्यवर्ध्राः, सहचरमुद्गरनालिकेरहाराः ।
बहुकरक्रसरौ कुठारशारौ, वल्लरशफरमसूरकीलरालाः ॥८२॥
पटोलः कम्बलो भल्लो, दंशो गण्डूषवेतसौ ।
लालसो रभसो वर्तिवितस्तिकुटयस्रुटिः ॥८३॥

ऊर्मिशम्यौ रत्न्यरत्नी अवीचि—
लट्यण्याणिश्रेणयः श्रोण्यरण्यौ ।
पार्ष्णीशल्यौ शाल्मलिर्यष्टिमुष्टी,
योनीमुन्यौ स्वातिगव्यूतिबस्त्यः ॥८४॥

मेथिर्मेधिमशी मषीपुधी ऋष्टिः पाटलिजाटली अहिः ।
पृश्निस्तिथ्यशनी मणिः सृणिमौलिः केलिहलीमरीचयः ॥८५॥
हन्वाखूः कर्कन्धुः सिन्धुर्मृत्युमन्ववट्वेर्वारुः ।
ऊरुः कन्दुः काकुः किष्कुर्बाहुर्गवेधू रा गौर्भाः ॥८६॥

इतिस्त्रीपुंसाधिकारः ।

पुंनपुंसकलिङ्गोऽब्जः, शङ्खे पद्मोऽब्जसंख्ययोः ।
कंसोऽपुंसि कुशो बर्हिर्बालो ह्रीबेरकेशयोः ॥८७॥
द्वापरः संशये छेदे, पिप्पलो विष्टरोतरौ ।
अब्दो वर्षे दरस्त्रासे, कुकूलस्तुषपावके ॥८८॥

परीवादपर्यङ्कयोर्जन्यतल्पौ,
तपोघर्मवत्सानि माघोष्णहृत्सु ।
वटस्तुल्यतागोलभक्ष्येषु वर्णः,
सितादिस्वराद्यो रणे संपरायः ॥८९॥

सैन्धवो लवणे भूतः, प्रेते तमो विधुन्तुदे ।
स्वदारायौ कस्वरे कृच्छ्रं, क्लते शुक्रोऽमिमासयोः ॥९०॥

कर्पूरस्वर्णयोश्चन्द्र, उडावृक्षे छदे दलः ।
धर्मः स्वभावे रुचको, भूषाभिन्मातुलुङ्गयोः ॥९१॥
पाताले वाडवो वर्ध्रः, सीसे आमलकः फले ।
पिटजङ्गलसत्त्वानि, पिटकामांसजन्तुषु ॥९२॥
मधुपिण्डौ सुरातन्वोर्नाम शेवालमध्ययोः ।
एकाद्रात्रः समाहारे, तथा सूतककूलकौ ॥९३॥

वैनीतकभ्रमरकौ मरकौ वलीक-
वल्मीकवल्कपुलकाः फरकव्यलीकौ ।
किञ्जल्ककल्कमणिकस्तबका वितङ्क-
वर्चस्कचूचुकतडाकलटाकतङ्काः ॥९४॥

बालकः फलकपालकालक,
मूलकस्तिलकपङ्कपातकाः ।
कोरकः करककन्दुकान्दुका-
ऽनीकनिष्कचषका विशेषकः ॥९५॥

शाटककण्टकटङ्कविटङ्का, मञ्चकमेचकनाकपिनाकाः ।
पुस्तकमस्तकमुस्तकशाका, वर्णकमोदकमूषिकमुष्काः ॥९६॥

चण्डातकश्चरकरोचककञ्चुकानि,
मस्तिष्कयावककरण्डकतण्डकानि ।
आतङ्कशूकसरकाः कटकः सशुल्कः,
पिण्याकझर्झरकहंसकशङ्कुशुङ्काः ॥९७॥

नखमुखमधिकाङ्गः, संयुगः पद्मरागो,
भगयुगमथ टङ्गोद्योगशृङ्गा निदाघः ।
क्रकचकवचकूर्चार्धर्चपुच्छोञ्छकच्छाः,
व्रजमुटजनिकुञ्जौ कुञ्जभूर्जाम्बुजाश्च ॥९८॥
ध्वजमलयजकूटाः कालकूटारकूटौ,
कवटकपटखेटाः कर्पटः पिष्टलोष्टौ ।
नटनिकटकिरीटाः 'कर्बटः कुक्कुटाट्टौ,
कुटजकुटविटानि त्र्यङ्गटः कोट्टकुण्ठौ ॥९९॥
कमठो वारुण्डखण्डषण्डा,
निगडाक्रीडनडप्रकाण्डकाण्डाः ।
कोदण्डतरण्डमण्डमुण्डा,
दण्डाण्डौ दृढवारबाणबाणाः ॥१००॥
कर्षापणः श्रवणपक्वणकंकणानि,
द्रोणापराह्णचरणानि तृणं सुवर्णम् ।
स्वर्णव्रणौ वृषणभूषणदूषणानि,
भाणस्तथा किणरणप्रवणानि चूर्णः ॥१०१॥
तोरणपूर्तनिकेतनिवाताः, पारतमन्तयुतप्रयुतानि ।
क्ष्वेडितमक्षतदैवतवृत्तैरावतलोहितहस्तशतानि ॥१०२॥
व्रतोपवीतौ पालतो वसन्तध्वान्तायुतद्यूतनृतानि पुस्तः ।
शुद्धान्तबुस्तौ रजतो मुहूर्तछिद्रयूथयूथानि वरूथगूथौ ॥१०३॥

प्रस्थं तीर्थं प्रोथमलिन्दः, ककुदः कुकुदाष्टापदकुन्दाः ।
गुदेदोहदकुमुदच्छदकन्दार्बुदसौधमथोत्सेधकबन्धौ ॥१०४॥

आह्वायुधान्धौषधगन्धमादन-
प्रस्फोटना लग्नपिधानचन्दनाः ।
वितानराजादनशिश्नयौवना-
पीनोदपानासनकेतनाशनम् ॥१०५॥

नलिनपुलिनमौना वर्धमानः समानौ-
दनदिनशतमाना हायनस्थाममानाः ।
धननिधनविमानास्ताडनस्तेनवस्ना,
भवनभुवनयानोद्यानवातायनानि ॥१०६॥

अभिधानद्वीपिनौ निपानं,
शयनं लशुनरसोनगृञ्जनानि ।
खलिनखलीनानुमानदीपाः,
कुणपः कुतपावापचापशूर्पाः ॥१०७॥

स्तूपोडुपौ विटपमण्डपशष्पबाष्प-
द्वीपानि विष्टपनिपौ शफडिम्बबिम्बाः ।
जम्भः कुसुम्भककुभौ कलभौ निभार्म-
संक्रामसंक्रमललामहिमानि हेमः ॥१०८॥

उद्यमकामोद्यामाश्रमकुट्टिमकुसुमसंगमा गुल्मः ।
क्षेमक्षौमौ कम्बलिवाहो मैरेयतूर्यौ च ॥१०९॥

पूयाऽजन्यप्रमयसमया राजसूयो हिरण्या—
रण्ये संख्यं मलयवल्यौ वाजपेयः कषायः ।
शल्यं कुल्याव्ययकवियवद्गोमयं पारिहार्यः,
पारावारातिखरशिखराः क्षत्रवस्त्रोपवस्त्राः ॥११०॥

अलिंजरः कूबरकूरवेरनीहारहिञ्जीरसहस्रमेढ्राः ।
संसारसीरौ तुवरश्च सूत्रशृङ्गारपद्रान्तरकर्णपूराः ॥१११॥

नेत्रं वक्त्रपवित्रपत्त्रसमरोशीरान्धकारा वरः,
केदारप्रवरौ कुलीरशिशिरावाडम्बरो गह्वरः ।
क्षीरं कोटरचक्रचुक्रतिमिराङ्गारास्तुषारः शर,
भ्राष्ट्रोपह्वरराष्ट्रतक्रजठरार्द्राः कुञ्जरः पञ्जरः ॥११२॥

कर्पूरनूपुरकुटीरविहारवार—
कान्तारतोमरदुरोदरवासराणि ।
कासारकेसरकरीरशरीरजीर—
मञ्जीरशेखरयुगंधरवज्रवप्राः ॥११३॥

आलवालपलभालपलालाः, पल्वलः खलचषालविशालाः ।
शूलमूलमुकुलास्तलतैलौ, तूलकुड्मलतमालकपालाः ॥११४॥

कवलप्रवालबलशम्बलोत्पलो—
पलशीलशैलशकलाङ्गुलाञ्चलाः ।
कमलं मलं मुसलसालकुण्डलाः,
कललं नलं निगलनीलमङ्गलाः ॥११५॥

काकोलहलाहलौ हलं, कोलाहलकङ्कालवल्कलाः ।
सौवर्चलधूमले फलं, हालाहलजम्बालखण्डलाः ॥११६॥
लाङ्गूलगरलाविन्द्रनीलगाण्डीवगाण्डिवाः ।
उल्वः पारशवः पार्श्वापूर्वत्रिदिवताण्डवाः ॥११७॥
निष्ठेवः प्रग्रीवः शरावरावौ भावक्लीवशवानि ।
दैवः पूर्वः फलवनल्वौ, पाशं कुलिशं कर्कशकोशौ ॥११८॥

आकाशकाशकणिशाङ्कुशशोषवेषो—
ष्णीषाम्बरीषविषरौहिषमाषमेषाः ।
प्रत्यूषयूषमथ कोषकरीषकर्ष—
वर्षामिषा रसबुसेत्थुसचिक्कसाश्च ॥११९॥

कर्पास आसो दिवसावतंसवीतंसमांसाः पनसोपवासौ ।
निर्यासमासौ चमसांसकांसस्नेहानि बर्हो गृहगेहलोहाः ॥१२०॥

पुण्याहदेहौ पटहस्तनूरुहो,
लक्षाऽररिस्थाणुकमण्डलूनि च ।
चाटुश्चटुर्जन्तुकशिप्वनुस्तथा,
जीवातु कस्तुम्बरु जानु सानु च ॥१२१॥

कम्बुः सक्तुर्दार्वगुरुर्वास्तु पलाण्डु—
हिङ्गुः शिग्रुर्दोस्तितउः सीध्वथ भूमा ।
वेम प्रेम ब्रह्म गरुल्लोम विहायः,
कर्माष्ठीवत्पक्ष्मधनुर्नामिमहिम्नी ॥१२२॥

इति पुन्नपुंसकालिङ्गाधिकारः ।

स्त्रीक्लीबयोर्नखं शुक्तौ, विश्वं मधुकमौषधे,
माने लक्षं मघौ कल्यं, कोडोऽङ्के तिन्दुकं फले ॥
तरलं यवाग्वां पुष्पे, पाटलं पटलं चये ।
वसन्ततिलकं वृत्ते, कपालं भिक्षुभाजने ॥१२३॥
अर्धपूर्वपदो नावष्टयणकर्त्रनटौ क्वचित् ।
चोराद्यमनोज्ञाद्यकञ्, कथानककशेरुके ॥१२४॥
वेशिकवक्रोष्ठिककन्यकुब्जपीठानि नक्तमवहित्थम् ।
रशनं रसनाच्छोदन शुम्बं तुम्बं महोदयं कांस्यम् ॥१२५॥
मृगव्यचव्ये च वणिज्यवीर्यनासीरगात्रापरमन्दिराणि ।
तमिस्रशस्त्रे नगरं मसूरत्ववक्षीरकादम्बरकाहलानि ॥१२६॥
स्थालीकदल्यौ स्थलजालपित्तला–
गोलायुगल्यौ बडिशं च छर्दि च ।
अलाबु जम्बूडुरुषः सरः सदो,
रोदोऽर्चिषी दाम गुणे त्वयट्ट तयट्ट ॥१२७॥

इति स्त्रीनपुंसकलिङ्गाधिकारः ।

स्वतस्त्रिलिङ्गः सरकोऽनुतर्षे शल्लः शले ।
करकोऽब्दोपले कोशः, शिम्बा खड्गपिधानयोः ॥१२८॥
जीवः प्राणेषु केदारे, वल्जः पवने खलः ।
बहुलं वृत्तनक्षत्रपुराद्याभरणाभिधाः ॥१२९॥
भल्लातक आमलको, हरीतकबिभीतकौ ।
तारकाढकपिटकस्फुलिङ्गा विडङ्गतटौ ॥१३०॥

पटः पुटो वटो वाटः, कपाटशकटौ कटः ।
पेटो मठः कुण्डनीडविषाणास्तूणकङ्कतौ ॥१३१॥
मुस्तकुथेङ्गुदजृम्भदाडिमाः, पिठरप्रतिसरपात्रकंदरसः ।
नखरो वल्लूरो दरः पुरश्छत्रकुवलमृणालमण्डलाः ॥१३२॥
नालप्रणालपटलार्गलशृङ्खलकन्दलाः ।
पूलावहेलौ कलशकटाहौ षष्टिरेण्विषु ॥१३४॥

इति स्वतस्त्रिलिङ्गाधिकारः

परलिङ्गो द्वन्द्वोऽशी डेऽर्थो वाच्यवदपत्यमिति नियताः ।
अस्त्र्यारोपाभावे गुणवृत्तेराश्रयाद्वचनलिङ्गे ॥१३४॥
प्रकृतेर्लिङ्गवचने बाधन्ते स्वार्थिकाः क्वचित् ।
प्रकृतिर्हरीतक्यादिर्न लिङ्गमतिवर्तते ॥१३५॥
वचनं तु खलतिकादिर्बह्वर्थाऽत्येति पूर्वपदभूता ।
स्त्रीपुंनपुंसकानां सह वचने स्यात् परं लिङ्गम् ॥१३६॥
नन्ता संख्या डतिर्युष्मदस्मच्च स्युरलिङ्गकाः ।
पदं वाक्यमव्ययं चेत्यसंख्यं च तद्बहुलम् ॥१३७॥
निःशेषनामलिङ्गानुशासनान्यभिसमीक्ष्य संक्षेपात् ।
आचार्यहेमचन्द्रः समदृभदनुशासनानि लिङ्गानाम् ॥१३८॥

इति कलिकालसर्वज्ञाचार्यश्रीहेमचन्द्रविरचितं

लिङ्गानुशासनं समाप्तम् ॥

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्यप्रणीतानि

श्रीकाव्यानुशासनसूत्राणि ।

---

१ अकृत्रिमस्वादुपदां परमार्थाभिधायिनीम् ।
सर्वभाषापरिणतां जैनीं वाचमुपास्महे ॥१॥

२ शब्दानुशासनेऽस्माभिः साध्व्यो वाचो विवेचिताः ।
तासामिदानीं काव्यत्वं यथावदनुशिष्यते ॥२॥

३ काव्यमानन्दाय यशसे कान्तातुल्यतयोपदेशाय च ।

४ प्रतिभाऽस्य हेतुः ।

५ सावरणक्षयोपशममात्रात्सहजा ।

६ मन्त्रादेरौपाधिकी ।

७ व्युत्पत्त्यभ्यासाभ्यां संस्कार्या ।

८ लोकशास्त्रकाव्येषु निपुणता व्युत्पत्तिः ।

९ काव्यविच्छिक्षया पुनः पुनः प्रवृत्तिरभ्यासः ।

१० सतोऽप्यनिबन्धोऽसतोऽपि निबन्धो नियमश्छाया-
याद्युपजीवनादयश्च शिक्षाः ।

११ अदोषौ सगुणौ सालंकारौ च शब्दार्थौ काव्यम् ।

१२ रसस्योत्कर्षापकर्षहेतू गुणदोषौ भक्त्या शब्दार्थयोः ।

१३ अङ्गाश्रिता अलंकाराः ।

१४ तत्परत्वे काले ग्रहत्यागयोर्नातिनिर्वाहे निर्वाहेऽप्यङ्गत्वे रसोपकारिणः ।

१५ मुख्यगौणलक्ष्यव्यङ्ग्यार्थभेदान्मुख्यगौणलक्षकव्यञ्जकाः शब्दाः ।

१६ साक्षात्संकेतविषयो मुख्यः ।

१७ मुख्यार्थबाधे निमित्ते प्रयोजने च भेदाभेदाभ्यामारोपितो गौणः ।

१८ मुख्यार्थसंबद्धस्तत्त्वेन लक्ष्यमाणो लक्ष्यः ।

१९ मुख्याद्व्यतिरिक्तः प्रतीयमानो व्यङ्ग्यो ध्वनिः ।

२० मुख्याद्यास्तच्छक्तयः

२१ वक्रादिवैशिष्ट्यादर्थस्यापि व्यञ्जकत्वम् ।

२२ व्यङ्ग्यः शब्दार्थशक्तिमूलः ।

२३ नानार्थस्य मुख्यस्य शब्दस्य संसर्गादिभिरमुख्यस्य च मुख्यार्थबाधादिभिर्नियमिते व्यापारे वस्त्वलंकारयोर्वस्तुनश्च व्यञ्जकत्वे शब्दशक्तिमूलः पदवाक्ययोः ।

२४ वस्त्वलंकारयोस्तद्व्यञ्जकत्वेऽर्थशक्तिमूलः प्रबन्धेऽपि ।

२५ रसादिश्च ।

इति प्रथमोऽध्यायः ।

१ विभावानुभावव्यभिचारिभिरभिव्यक्तः स्थायी भावो रसः ।

२ शृङ्गारहास्यकरुणा रौद्रवीरभयानका बीभत्साद्भुतशान्ता नव रसाः ।

३ स्त्रीपुंसमाल्यादिविभावा जुगुप्सालस्यौग्र्यवर्जव्यभिचारिका रतिः संभोगविप्रलम्भात्मा शृङ्गारः ।

४ सुखमयधृत्यादिव्यभिचारी रोमाञ्चाद्यनुभावः सम्भोगः ।

५ शङ्कादिव्यभिचारी सन्तापाद्यनुभावोऽभिलाषमानप्रवासरूपो विप्रलम्भः ।

६ दैवपारवश्याभ्यामाद्यो द्वेधा ।

७ प्रणयेर्ष्याभ्यां मानः ।

८ कार्यशापसम्भ्रमैः प्रवासः ।

९ विकृतवेषादिविभावो नासास्पन्दनाद्यनुभावो निद्रादिव्यभिचारी हासो हास्यः ।

१० उत्तममध्यमाधमेषु स्मितविहसितापहसितैः स आत्मस्थस्त्रेधा ।

११ एतत्संक्रमजैर्हसितोपहसितातिहसितैः परस्थोऽपि ।

१२ इष्टनाशादिविभावो दैवोपालम्भाद्यनुभावो दुःखमयव्यभिचारी शोकः करुणः ।

१३ दारापहारादिविभावो नयनरागाद्यनुभाव औग्र्या-

दिव्यभिचारी क्रोधो रौद्रः ।

१४ नयादिविभावः स्थैर्याद्यनुभावो धृत्यादिव्यभिचार्युत्साहो धर्मदानयुद्धभेदो वीरः ।

१५ विकृतस्वरश्रवणादिविभावं करकम्पाद्यनुभावं शङ्कादिव्यभिचारि भयं भयानकः ।

१६ अहृद्यदर्शनादिविभावाङ्गसंकोचाद्यनुभावापस्मारादिव्यभिचारिणी जुगुप्सा बीभत्सः ।

१७ दिव्यदर्शनादिविभावो नयनविस्ताराद्यनुभावो हर्षादिव्यभिचारी विस्मयोऽद्भुतः ।

१८ वैराग्यादिविभावो यमनियमाध्यात्मशास्त्रचिन्तनाद्यनुभावो धृत्यादिव्यभिचारी शमः शान्तः ।

१९ रतिहासशोकक्रोधोत्साहभयजुगुप्साविस्मयशमाः स्थायिनो भावाः ।

२० धृतिस्मृतिमतिव्रीडाजाड्यविषादमदव्याधिनिद्रासुप्तौत्सुक्याऽवहित्थशङ्काचापलाऽऽलस्यहर्षगर्वौग्र्यप्रबोधग्लानिदैन्यश्रमोन्मादमोहचिन्ताऽमर्षत्रासाऽपस्मारनिर्वेदाऽऽवेगवितर्काऽसूयामृतयःस्थित्युदयप्रशमसंधिशबलत्वधर्माणस्त्रयस्त्रिंशद्व्यभिचारिणः ।

२१ ज्ञानादेर्धृतिरव्यग्रभोगकृत् ।

२२ सदृशदर्शनादेः स्मृतिर्भ्रूक्षेपादिकृत् ।

२३ शास्त्रचिन्तादेर्मतिः शिष्योपदेशादिकृत् ।
२४ अकार्यकरणज्ञानादेर्व्रीडा वैवर्ण्यादिकृत् ।
२५ इष्टानिष्टदर्शनादेर्जाड्यं तूष्णींभावादिकृत् ।
२६ कार्यभङ्गाद्विषादः सहायान्वेषणमुखशोषादिकृत् ।
२७ मद्योपयोगान्मदः स्वापहास्याऽस्मरणादिकृत् ।
२८ विरहादेर्मनस्तापो व्याधिर्मुखशोषादिकृत् ।
२९ क्लमादेर्निद्रा जृम्भादिकृत् ।
३० निद्रोद्भवं सुप्तमुत्स्वप्नायितादिकृत् ।
३१ इष्टानुस्मरणादेरौत्सुक्यं त्वरादिकृत् ।
३२ लज्जादेरवहित्थमन्यथा कथनादिकृत् ।
३३ चौर्यादेः स्वपरयोः शङ्का पार्श्वविलोकनादिकृत् ।
३४ रागादेश्चापलं वाक्पारुष्यादिकृत् ।
३५ श्रमादेरालस्यं निद्रादिकृत् ।
३६ प्रियागमादेर्हर्षो रोमाञ्चादिकृत् ।
३७ विद्यादेर्गर्वोऽसूयादिकृत् ।
३८ चौर्यादेरोग्र्यं वधादिकृत् ।
३९ शब्दादेः प्रबोधो जृम्भादिकृत् ।
४० व्याध्यादेर्ग्लानिर्वैवर्ण्यादिकृत् ।
४१ दौर्गत्यादेर्दैन्यममृजादिकृत् ।
४२ व्यायामादेः श्रमोऽङ्गभङ्गादिकृत् ।
४३ इष्टवियोगादेरुन्मादोऽनिमित्तस्मितादिकृत् ।

४४ प्रहारादेर्मोहो भ्रमणादिकृत् ।
४५ दारिद्र्यादेश्चिन्ता संतापादिकृत् ।
४६ आक्षेपादेरमर्षः स्वेदादिकृत् ।
४७ निर्घातादेस्त्रासोऽङ्गसंक्षेपादिकृत् ।
४८ ग्रहादेरपस्मारः कम्पादिकृत् ।
४९ रोगादेर्निर्वेदो रुदितादिकृत् ।
५० उत्पातादिभ्यः आवेगो विस्मयादिकृत् ।
५१ संदेहादेर्वितर्कः शिरःकम्पादिकृत् ।
५२ परोत्कर्षादेरसूयावज्ञादिकृत् ।
५३ व्याध्यभिघाताभ्यां मृतिर्हिक्काकार्श्यादिकृत् ।
५४ स्तम्भस्वेदरोमाञ्चस्वरभेद (स्वर) कम्पवैवर्ण्याश्रुप्रलया अष्टौ सात्त्विकाः ।
५५ नरिन्द्रियेषु तिर्यगादिषु चारोपाद्रसभावाभासौ ।
५६ अनौचित्याच्च ।
५७ व्यङ्गस्य प्राधान्ये काव्यमुत्तमम् ।
५८ असत्संदिग्धतुल्यप्राधान्ये मध्यमं त्रेधा ।
५९ अव्यङ्ग्यमवरम् ।

इति द्वितीयोऽध्यायः ।

१ रसादेः स्वशब्दोक्तिः कचित्संचारिवर्जं दोषः ।

२ अबाध्यत्वे आश्रयैक्ये नैरन्तर्येऽनङ्गत्वे च विभावादिप्रातिकूल्यम् ।

३ विभावानुभावक्लेशव्यक्तिः पुनःपुनर्दीप्त्याकाण्डप्रथाच्छेदाऽङ्गातिविस्तराऽङ्ग्यऽननुसंधानाऽनङ्गाभिधानप्रकृतिव्यत्ययाश्च।

४ निरर्थकासाधुत्वे पदस्य ।

५ विसंधिन्यूनाऽधिकोक्ताऽस्थानस्थपदपतत्प्रकर्षसमाप्तपुनराऽत्ताविसर्गहतवृत्तसंकीर्णगर्भितभग्नप्रक्रमानन्वितत्वानि वाक्यस्य।

६ अप्रयुक्ताऽश्लीलाऽसमर्थानुचितार्थश्रुतिकटुक्लिष्टाविमृष्टविधेयांशविरुद्धबुद्धिकृत्त्वान्युभयोः ।

७ कष्टाऽपुष्टव्याहतग्राम्याऽश्लीलसाकाङ्क्षसंदिग्धाऽक्रमपुनरुक्तभिन्नसहचरविरुद्धव्यङ्ग्यप्रसिद्धिविद्याविरुद्धत्यक्तपुनरात्तपरिवृत्तनियमानियमविशेषसामान्यविध्यनुवादत्वान्यर्थस्य ।

८ नानुकरणे ।

९ वक्त्राद्यौचित्ये च ।

१० क्वचिद्गुणः ।

इति तृतीयोऽध्यायः ।

---

१ माधुर्यौजःप्रसादास्त्रयो गुणाः ।

२ द्रुतिहेतुर्माधुर्यं शृङ्गारे ।

३ शान्तकरुणविप्रलम्भेषु सातिशयम् ।

४ तत्र निजाऽन्त्याक्रान्ता अटवर्गा वर्गा ह्रस्वाऽन्तरितौ रणावसमासो मृदुरचना च ।

५ दीप्तिहेतुरोजो वीरबीभत्सरौद्रेषु क्रमेणाधिकम् ।

६ आद्यतृतीयाऽऽक्रान्तौ द्वितीयतुर्यौ युक्तो रेफस्तुल्यश्च टवर्गशषा वृत्तिदैर्घ्यमुद्धतो गुम्फश्चात्र ।

७ विकासहेतुः प्रसादः सर्वत्र ।

८ इह श्रुतिमात्रेणार्थप्रत्यायका वर्णवृत्तिगुम्फाः ।

९ वक्तृवाच्यप्रबन्धौचित्याद्वर्णादीनामन्यथात्वमपि ।

इति चतुर्थोऽध्यायः ।

शब्दालंकाराः ।

१ व्यञ्जनस्यावृत्तिरनुप्रासः ।

२ तात्पर्यमात्रभेदिनो नाम्नः पदस्य वा लाटानाम् ।

३ सत्यर्थेऽन्यार्थानां वर्णानां श्रुतिक्रमैक्ये यमकम् ।

४ तत्पादे भागे वा ।

५ स्वरव्यञ्जनस्थानगत्याकारनियमच्युतगूढादिचित्रम् ।

६ अर्थभेदभिन्नानां भङ्गाभङ्गाभ्यां युगपदुक्तिः श्लेषः ।

७ अर्थैक्ये ऽब्धादिभाषाणां च ।

८ उक्तस्यान्येनान्यथाश्लेषादुक्तिर्वक्रोक्तिः ।

९ भिन्ना कृतेः शब्दस्यैकार्थतेव पुनरुक्ताभासः ।

इति पञ्चमोऽध्यायः ।

अर्थालंकाराः ।

१ हृद्यं साधर्म्यमुपमा ।

२ सोपमानोपमेयधर्मोपमावाचकानामुपादाने पूर्णा वाक्ये वृत्तौ च ।

३ एकद्वित्रिलोपे लुप्ता ।

४ असद्धर्मसंभावनमिवादिद्योत्योत्प्रेक्षा ।

५ सादृश्ये भेदेनारोपो रूपकमेकानेकविषयम् ।

६ इष्टार्थसिद्ध्यै दृष्टान्तो निदर्शनम् ।

७ प्रकृताप्रकृतानां धर्मैक्यं दीपकम् ।

८ सामान्यविशेषे कार्ये कारणे प्रस्तुते तदन्यस्य तुल्ये तुल्यस्य चोक्तिरन्योक्तिः ।

९ व्यङ्ग्यस्योक्तिः पर्यायोक्तम् ।

१० विशेषविवक्षया भेदाऽभेदयोगाऽयोगव्यत्यययोऽतिशयोक्तिः ।

११ विवक्षितस्य निषेध इवोपमानस्याऽऽक्षेपश्चाक्षेपः ।

१२ अर्थानां विरोधाभासो विरोधः

१३ सहार्थबलाद्धर्मस्यान्वयः सहोक्तिः ।

१४ श्लिष्टविशेषणैरुपमानधीः समासोक्तिः ।

१५ स्वभावाख्यानं जातिः ।

१६ स्तुतिनिन्दयोरऽन्यतरपरता व्याजस्तुतिः ।

१७ वाक्यस्यार्थनेकार्थता श्लेषः ।

१८ उत्कर्षापकर्षहेत्वोः साम्यस्य चोक्तावनुक्तौ चोपमेयस्याधिक्यं व्यतिरेकः ।

१९ विशेषस्य सामान्येन साधर्म्यवैधर्म्याभ्यां समर्थनमर्थान्तरन्यासः ।

२० स्तुत्यै संशयोक्तिः ससंदेहः ।

२१ प्रकृताप्रकृताभ्यां प्रकृतापलापोऽपह्नुतिः ।

२२ पर्यायविनिमयौ परावृत्तिः ।

२३ हेतोः साध्यावगमोऽनुमानम् ।

२४ सदृशदर्शनात्स्मरणं स्मृतिः ।

२५ विपर्ययो भ्रान्तिः ।

२६ क्रियाफलाऽभावोऽनर्थश्च विषमम् ।

२७ योग्यतया योगः समम् ।

२८ हेतौ कार्ये चैकत्र हेतुकार्यान्तरोक्तिर्युगपद्गुणक्रियाश्च समुच्चयः ।

२९ पृष्टेऽपृष्टे वान्यापोहपरोक्तिः परिसंख्या ।

३० यथोत्तरं पूर्वस्य हेतुत्वे कारणमाला ।

३१ स्वातन्त्र्याऽङ्गत्वसंशयैकपद्यैरेषामेकत्र स्थितिः संकरः ।

इति षष्ठोऽध्यायः ।

---

१ समग्रगुणः कथाव्यापी नायकः ।

२ शोभाविलासमधुरललितमाधुर्यस्थैर्यगाम्भीर्यौदार्यतेजांस्यष्टौ सत्त्वजास्तद्गुणाः ।

३ दाक्ष्यशौर्योत्साहनीचजुगुप्सोत्तमस्पर्धागमिका शोभा ।

४ धीरे गतिदृष्टी सस्मितं वचो विलासः ।

५ मृदुशृङ्गारचेष्टा ललितम् ।

६ क्षोभेप्यनुल्बणं माधुर्यम् ।

७ विघ्नेप्यचलं स्थैर्यम् ।

८ हर्षादिविकारानुपलम्भकृद्गाम्भीर्यम् ।

९ स्वपरेषु दानाभ्युपपत्तिसंभाषणान्यौदार्यम् ।

१० पराऽधिक्षेपाद्यसहनं तेजः ।

११ धीरोदात्तललितशान्तोद्धतभेदात्स चतुर्धा ।

१२ दक्षिणधृष्टानुकूलशठभेदादेकैकश्चतुर्धा ।

१३ गूढगर्वः स्थिरो धीरः क्षमावान् अविकत्थनः महासत्त्वो दृढव्रतो धीरोदात्तः ।

१४ कलासक्तः सुखी शृङ्गारी मृदुर्निश्चिन्तो धीरललितः ।

१५ विनयोपशमवान् धीरशान्तः ।

१६ शूरो मत्सरी मायी विकत्थनश्छद्मवान् रौद्रोऽवलिप्तो धीरोद्धतः ।

१७ ज्येष्ठायामपि सहृदयो दक्षिणः ।

१८ व्यक्तापराधो धृष्टः ।

१९ एकभार्योऽनुकूलः ।

२० गूढापराधः शठः ।

२१ व्यसनी पापकृल्लुब्धः स्तब्धो धीरोद्धतः प्रतिनायकः ।

२२ तद्गुणा स्वपरसामान्या नायिका त्रेधा ।

२३ स्वयमूढा शीलादिमती स्वा ।

२४ वयःकौशलाभ्यां मुग्धा मध्या प्रौढेति सा त्रेधा ।

२५ धीरा धीराधीराऽधीराभेदादन्त्ये त्रेधा ।

२६ षोढापि ज्येष्ठाकनिष्ठाभेदाद्द्वादशधामध्याप्रौढ्योः प्रत्येकं त्रिभेदत्वम् ।

२७ सोत्प्रासवक्रोक्त्या सबाष्पया वाक्यारुष्येण क्रोधिन्यो मध्याधीराद्याः ।

२८ उपचारावहित्थाभ्यामानुकूल्यौदासीन्याभ्यां संतर्जनघाताभ्यां प्रौढाधीराद्याः ।

२९ परोढा परस्त्री कन्या च ।

३० गणिका सामान्या ।

३१ स्वाधीनपतिका प्रोषितभर्तृका खण्डिता कलहान्तरिता वासकसज्जा विरहोत्कण्ठिता विप्रलब्धा अभिसारिका चेति स्वस्त्रीणामष्टावस्थाः ।

३२ अन्त्यन्यवस्था परस्त्री ।

३३ ईर्ष्याहेतुः सपत्नी प्रतिनायिका ।

३४ सत्त्वजा विंशतिः स्त्रीणामलंकाराः ।

३५ ते चायत्नजाः ।

३६ भावहावहेलास्त्रयोऽङ्गजा अल्पभूयोविकारात्मकाः ।

३७ लीलादयो दश स्वाभाविकाः ।

३८ वाग्वेष चेष्टितैः प्रियस्यानुकृतिर्लीला ।

३९ स्थानादीनां वैशिष्ट्यं विलासः ।

४० गर्वादल्पाकल्पन्यासः शोभाकृद्विच्छित्तिः ।

४१ इष्टेऽप्यवज्ञा विव्वोकः ।

४२ वागङ्गभूषणानां व्यत्यासो विभ्रमः ।

४३ स्मितहसितरुदितभयरोषगर्वदुःखश्रमाभिलाष संकरः किलिकिंचितम् ।

४४ प्रियकथादौ तद्भावभावनोत्था चेष्टा मोट्टायितम् ।

४५ अधरादिग्रहाद्दुःखेऽपि हर्षः कुट्टमितम् ।

४६ मसृणोऽङ्गन्यासो ललितम् ।

४७ कर्त्तव्यवशादायते एव हस्तादिकर्मणि यद्वैचित्र्यं स बिलासः ।

४८ व्याजादेः प्राप्ताकालस्याप्यवचनं विहृतम् ।

४९ शोभादयः सप्तायत्नजाः ।

५० रूपयौवनलावण्यैः पुंभोगोपबृंहितैर्मन्दमध्यतीव्राङ्गच्छाया शोभा कान्तिर्दीप्तिश्च ।

५१ चेष्टामसृणत्वं माधुर्यम् ।

५२ अचापलाविकत्थनत्वे धैर्यम् ।

५३ प्रश्रय औदार्यम् ।

५४ प्रयोगे निःसाध्वसत्वं प्रागल्भ्यम् ।

इति सप्तमोऽध्यायः ।

---

१ काव्यं प्रेक्ष्यं श्रव्यं च ।

२ प्रेक्ष्यं पाठ्यं गेयं च ।

३ पाठ्यं नाटकप्रकरणनाटिकासमवकारेहामृगडिमव्यायोगोत्सृष्टिकाङ्कप्रहसनभाणवीथीसट्टकादि ।

४ गेयं डोम्बिकाभाणप्रस्थानशिङ्गभाणिकाप्रेरणरामाक्रीडहल्लीसकरासकगोष्ठीश्रीगदितरागकाव्यादि ।

५ श्रव्यं महाकाव्यमाख्यायिका कथा चम्पूरनिबद्धं च ।

६ पद्यं प्रायः संस्कृतप्राकृतापभ्रंशग्राम्यभाषानिबद्धभिन्नान्त्यवृत्तसर्गाश्वाससंध्यवस्कन्धकबन्धं सत्संधिशब्दार्थवैचित्र्योपेतं महाकाव्यम् ।

७ यत्र बीजसमुत्पत्तिर्नानार्थरससंभवा ।
काव्ये शरीरानुगता तन्मुखं परिचक्षते ॥

८ बीजस्योद्घाटनं यत्र दृष्टनष्टमिव क्वचित् ।
मुखन्यस्तस्य सर्वत्र तद्वै प्रतिमुखं स्मृतम् ॥

९ उद्भेदस्तस्य बीजस्य प्राप्तिरप्राप्तिरेव वा ।
पुनश्चान्वेषणं यत्र स गर्भ इति संज्ञितः ॥

१० गर्भनिर्भिन्नबीजार्थो विलोभनकृतोऽपि वा ।
क्रोधव्यसनजो वापि स विमर्शः प्रकीर्तितः ॥

११ समानयनमर्थानां मुखाद्यानां सबीजिनाम् ।
नानाभावोत्तराणां यद्भवेन्निर्वहणं तु तत् ॥

१२ नायकाख्यातस्ववृत्ता भाव्यर्थशंसिवक्त्रादिः सोच्छ्वासा संस्कृता गद्ययुक्ताख्यायिका ।

१३ धीरशान्तनायका गद्येन पद्येन वा सर्वभाषा कथा ।

१४ गद्यपद्यमयी साङ्का सोच्छ्वासा चम्पूः ।

१५ अनिबद्धं मुक्तकादि ।

१६ एकद्वित्रिचतुश्छन्दोभिर्मुक्तकसंदानितकविशेषककलापकानि ।

१७ पञ्चादिभिश्चतुर्दशान्तैः कुलकम् ।

इति अष्टमोऽध्यायः ।

कलिकालसर्वज्ञ विरचित श्रीसिद्धहेमचंद्रव्याकरणस्थ

न्यायसंग्रहः ॥

स्वं रूपं शब्दस्याशब्दसंज्ञा ॥१॥

सुसर्वार्द्धदिक्शब्देभ्यो जनपदस्य ॥२॥

ऋतोर्वृद्धिमद्विधाववयवेभ्यः ॥३॥

स्वरस्य ह्रस्वदीर्घप्लुताः ॥४॥

आद्यन्तवदेकस्मिन् ॥५॥

प्रकृतिवदनुकरणम् ॥६॥

एकदेशविकृतमनन्यवत् ॥७॥

भूतपूर्वकस्तद्वदुपचारः ॥८॥

भाविनि भूतवदुपचारः ॥९॥

यथासङ्ख्यमनुदेशः समानाम् ॥१०॥

विवक्षातः कारकाणि ॥११॥

अपेक्षातोऽधिकारः ॥१२॥

अर्थवशाद्विभक्तिपरिणामः ॥१३॥

अर्थवद्ग्रहणे नानर्थकस्य ॥१४॥

लक्षणप्रतिपदोक्तयोः प्रतिपदोक्तस्यैव ग्रहणम् ॥१५॥

नामग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ॥१६॥

प्रकृतिग्रहणे यङ्लुबन्तस्यापि ॥१७॥

तिवा शवाऽनुबन्धेन निर्दिष्टं यद् गणेन च ।
एकस्वरनिमित्तं च पञ्चैतानि न यङ्लुपि ॥१८॥

सन्निपातलक्षणोविधिरनिमित्त तद्विघातस्य ॥१९॥

असिद्धं बहिरङ्गमन्तरङ्गे ॥२०॥

न स्वरानन्तर्ये ॥२१॥

गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसंप्रत्ययः ॥२२॥

कृत्रिमाकृत्रिमयोः कृत्रिमे ॥२३॥

क्वचिदुभयगतिः ॥२४॥

सिद्धे सत्यारम्भो नियमार्थः ॥२५॥

धातोः स्वरूपग्रहणे तत्प्रत्यये कार्यविज्ञानम् ॥२६॥

नञुक्तं तत्सदृशे ॥२७॥

उक्तार्थानामप्रयोगः ॥२८॥

निमित्ताभावे नैमित्तिकस्यायाप्यभावः ॥२९॥

सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः ॥३०॥

नान्वाचीयमाननिवृत्तौ प्रधानस्य ॥३१॥

निरनुबन्धग्रहणे न सानुबन्धकस्य ॥३२॥

एकानुबन्धग्रहणे न द्व्यनुबन्धकस्य ॥३३॥

नानुबन्धकृतान्यसारूप्यानेकस्वरत्वानेकवर्णत्वानि ॥३४॥

समासान्तागमसंज्ञाज्ञापकमणनञनिर्दिष्टान्यनित्यानि ॥३५॥

पूर्वेऽपवादा अनन्तरान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ॥३६॥

मध्येऽपवादाः पूर्वान् विधीन् बाधन्ते नोत्तरान् ॥३७॥

यं विधिं प्रत्युपदेशोऽनर्थकः स विधिर्बाध्यते ॥३८॥

यस्य तु विधेर्निमित्तमस्ति नासौ विधिर्बाध्यते ॥३९॥

येन नाप्राप्ते यो विधिरारभ्यते स तस्यैव बाधकः ॥४०॥

बलवन्नित्यमनित्यात् ॥४१॥

अन्तरङ्गं बहिरङ्गात् ॥४२॥

निरवकाशं सावकाशात् ॥४३॥

वार्णात्प्राकृतम् ॥४४॥

श्वृद् श्वृदाश्रयं च ॥४५॥

उपपदविभक्तेः कारकविभक्तिः ॥४६॥

लुबन्तरङ्गेभ्यः ॥४७॥

सर्वेभ्यो लोपः ॥४८॥

लोपात्स्वरादेशः ॥४९॥

आदेशादागमः ॥५०॥

आगमात्सर्वादेशः ॥५१॥

परान्नित्यम् ॥५२॥

नित्यादन्तरङ्गम् ॥५३॥

अन्तरङ्गाच्चानवकाशम् ॥५४॥

उत्सर्गादपवादः ॥५५॥

अपवादात् क्वचिदुत्सर्गोऽपि ॥५६॥

नानिष्टार्था शास्त्रप्रवृत्तिः ॥५७॥

प्रकृतिग्रहणे स्वार्थिकप्रत्ययान्तानामपि ग्रहणम् ॥५८॥

प्रत्ययाप्रत्यययोः प्रत्ययस्यैव ॥५९॥

अदाद्यनदाद्योरनदादेरेव ॥६०॥

प्राकरणिकाप्राकरणिकयोः प्राकरणिकस्यैव ॥६१॥

निरनुबन्धग्रहणे सामान्येन ॥६२॥

साहचर्यात् सदृशस्यैव ॥६३॥

वर्णग्रहणे जातिग्रहणम् ॥६४॥

वर्णैकदेशोऽपि वर्णग्रहणेन गृह्यते ॥६५॥

तन्मध्यपतितस्तद्ग्रहणेन गृह्यते ॥६६॥

आगमा यद्गुणीभूतास्तद्ग्रहणेन गृह्यन्ते ॥६७॥

स्वाङ्गमव्यवधायि ॥६८॥

उपसर्गो न व्यवधायी ॥६९॥

येन नाव्यवधानं तेन व्यवहितेऽपि स्यात् ॥७०॥

ॠकारापदिष्टं कार्यं ऌकारस्यापि ॥७१॥

सकारापदिष्टं कार्यं तदादेशस्य शकारस्याऽपि ॥७२॥

ह्रस्वदीर्घापदिष्टं कार्यं न प्लुतस्य ॥७३॥

संज्ञोत्तरपदाधिकारे प्रत्ययग्रहणे प्रत्ययमात्रस्यैव ग्रहणं न तदन्तस्य ॥७४॥

ग्रहणवता नाम्ना न तदन्तविधिः ॥७५॥

अनिनस्मन्ग्रहणान्यर्थवताऽनर्थकेन च तदन्तविधिं प्रयोजयन्ति ॥७६॥

गामादाग्रहणेष्वविशेषः ॥७७॥

श्रुतानुमितयोः श्रौतो विधिर्बलीयान् ॥७८॥

अन्तरङ्गानपि विधीन् यबादेशो बाधते ॥७९॥

सकृद्गते स्पर्द्धे यद् बाधितं तद्बाधितमेव ॥८०॥

द्वित्वे सति पूर्वस्य विकारेषु बाधको न बाधकः ॥८१॥

कृतेऽन्यस्मिन् धातुप्रत्ययकार्ये पश्चाद् वृद्धिस्तबाध्योऽट् च॥८२॥

पूर्वं पूर्वोत्तरपदयोः कार्यं कार्यं पश्चात्सन्धिकार्यम् ॥८३॥

संज्ञा न संज्ञान्तरबाधिका ॥८४॥

सापेक्षमसमर्थम् ॥८५॥

प्रधानस्य तु सापेक्षत्वेऽपि समासः ॥८६॥

तद्धितीयो भावप्रत्ययः सापेक्षादपि ॥८७॥

गतिकारकङस्युक्तानां विभक्त्यन्तानामेव कृदन्तैर्विभक्त्युत्पत्तेः प्रागेव समासः ॥८८॥

समासतद्धितानां वृत्तिर्विकल्पेन वृत्तिविषये च नित्यैवापवादवृत्तिः ॥८९॥

आदशभ्यः सङ्ख्या सङ्ख्येये वर्त्तते न सङ्ख्याने ॥९०॥

एकशब्दस्यासङ्ख्यात्वं क्वचित् ॥९१॥

णौ यत्कृतं कार्यं तत्सर्वं स्थानिवद्भवति ॥९२॥

द्विर्बद्धं सुबद्धं भवति ॥९३॥

आत्मनेपदमनित्यम् ॥९४॥

क्विपि व्यञ्जनकार्यमनित्यम् ॥९५॥

स्थानिवद्भावपुंवद्भावैकशेषद्वन्द्वैकत्वदीर्घत्वान्यनित्यानि ॥९६॥

अनित्यो णिज्चुरादीनाम् ॥९७॥

णिलोपोऽप्यनित्यः ॥९८॥

णिच्सन्नियोगे एव चुरादीनामदन्तता ॥९९॥

धातवोऽनेकार्थाः ॥१००॥

गत्यार्था ज्ञानार्थाः ॥१०१॥

नाम्नां व्युत्पत्तिरव्यवस्थिता ॥१०२॥

उणादयो अव्युत्पन्नानि नामानि ॥१०३॥

शुद्धधातूनामकृत्रिमं रूपम् ॥१०४॥

क्विबन्ता धातुत्वं नोज्झन्ति शब्दत्वं च प्रतिपद्यन्ते ॥१०५॥

उभयस्थाननिष्पन्नोऽन्यतरव्यपदेशभाक् ॥१०६॥

अवयवे कृतं लिङ्गं समुदायमपि विशिनष्टि चेत्तं समुदायं सोऽवयवो न व्यभिचरति ॥१०७॥

येन धातुना युक्ताः प्रादयस्तं प्रत्येवोपसर्गसंज्ञाः ॥१०८॥

यत्रोपसर्गत्वं न सम्भवति तत्रोपसर्गशब्देन प्रादयो लक्ष्यन्ते न तु सम्भवत्युपसर्गत्वे ॥१०९॥

शीलादिप्रत्ययेषु नासरूपोत्सर्गविधिः ॥११०॥

क्त्यादिष्वन्योऽन्यं नासरूपोत्सर्गविधिः ॥१११॥

स्त्रीखलना अलो बाधकाः स्त्रियाः खलनौ ॥११२॥

यावत्सम्भवस्तावद्विधिः ॥११३॥

सम्भवे व्यभिचारे च विशेषणमर्थवत् ॥११४॥

सर्वं वाक्यं सावधारणम् ॥११५॥

परार्थे प्रयुज्यमानः शब्दो वतमन्तरेणापि वदर्थं गमयति॥११६॥

द्वौ नञौ प्रकृतमर्थं गमयतः ॥११७॥

चकारो यस्मात्परस्तत्सजातीयमेव समुच्चिनोति ॥११८॥

चानुकृष्टं नानुवर्त्तते ॥११९॥

चानुकृष्टेन न यथासङ्ख्यम् ॥१२०॥

व्याख्यातो विशेषार्थप्रतिपत्तिः ॥१२१॥

यत्रान्यत्क्रियापदं न श्रूयते तत्रास्तिर्भवन्तीपरः प्रयुज्यते ॥१२२॥

यदुपाधेर्विभाषा तदुपाधेः प्रतिषेधः ॥१२३॥

यस्य येनाभिसम्बन्धो दूरस्थस्यापि तेन सः ॥१२४॥

येन विना यन्न भवति तत्तस्यानिमित्तस्यापि निमित्तम् ॥१२५॥

नामग्रहणे प्रायेणोपसर्गस्य न ग्रहणम् ॥१२६॥

सामान्यातिदेशे विशेषस्य नातिदेशः ॥१२७॥

सर्वत्रापि विशेषेण सामान्यं बाध्यते न तु सामान्येन विशेषः ॥१२८॥

ङित्त्वेन कित्त्वं बाध्यते ॥१२९॥

परादन्तरङ्गं बलीयः ॥१३०॥

प्रत्ययलोपेऽपि प्रत्ययलक्षणं कार्यं विज्ञायते ॥१३१॥

विधिनियमयोर्विधिरेव ज्यायान् ॥१३२॥

अनन्तरस्यैव विधिर्निषेधो वा ॥१३३॥

पर्जन्यवल्लक्षणप्रवृत्तिः ॥१३४॥

न केवला प्रकृतिः प्रयोक्तव्या ॥१३५॥

क्विबर्थं प्रकृतिरेवाह ॥१३६॥

द्वन्द्वात्परः प्रत्येकमभिसम्बध्यते ॥१३७॥

विचित्राः शब्दशक्तयः ॥१३८॥

किं हि वचनान्न भवति ॥१३९॥

न्यायाः स्थविरयष्टिप्रायाः ॥१४०॥